

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ESTETIKY A DĚJIN UMĚNÍ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Secesní architektura v Prostějově

Vedoucí práce: prof. PhDr. Petr Fidler

Autor práce: Michaela Kučerová

Studijní obor: Dějiny umění

Ročník: 3

2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně pod vedením prof. PhDr. Petra Fidera, uvedla jsem všechny použité literární a odborné zdroje a dodržovala zásady vědecké etiky.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby tutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses. cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2015

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala za odbornou pomoc při zpracování bakalářské práce panu prof. PhDr. Petru Fidlerovi. Dále za vstřícný přístup a možnost nahlédnout do nezpracovaných dokumentů o stavbách v Prostějově pracovníkům Městského archivu města Prostějova.

Resumé

Michaela Kučerová

Secesní architektura v Prostějově

Bakalářské práce se zaměřuje na secesní architekturu města Prostějova. Hlavním tématem jsou secesní stavby z konce 19. a počátku 20. století. V tomto období Prostějov prosperoval a patřila mu čtvrtá příčka mezi nejvýznamnějšími moravskými městy. Výsledkem tohoto rozvoje města byl nárůst staveb, které měly reprezentovat nejen své majitele, ale hlavně město Prostějov.

Rozvoj architektury na přelomu 19. a 20. století byl umožněn také bouráním starých budov a uvolnění pozemků pro výstavbu nových. Rozkvět stavitelské činnosti ovlivnil i další sféry, a to ekonomickou a hospodářskou oblast, jež sebou přineslo zakládání firem, které se staly pro Prostějov stěžejní.

Kvůli reprezentativnosti staveb oslovovali jejich majitelé významné architekty. Jedním z těchto předních architektů, který působil v Prostějově a okolí, byl Jan Kotěra, dále pak Emil Králík, Osvald Polívka či Karel Hugo Kepka. Výsledky jejich práce se řadí mezi přední stavby v Prostějově a stále připomínají rozkvět města v nedávné minulosti.

Bakalářská práce obsahuje čtyři kapitoly. První kapitola se věnuje přehledu dějin města Prostějova z pohledu historických momentů. Druhá kapitola se již zabývá 19. a 20. stoletím, zde je uveden hospodářský a ekonomický vývoj, rovněž i politický a kulturní. Třetí kapitola plní úlohu úvodu do problematiky umělecké a historické v rámci zvoleného tématu. Čtvrtá kapitola se zabývá konkrétními secesními budovami v Prostějově.

Popis každé stavby má tuto strukturu, nejprve stavební popis, ve kterém se uvádí majitel nebo architekt, rovněž i další aktéři, kteří se podíleli na realizaci objektu. Poté následuje popis exteriéru stavby a na závěr shrnutí pojednání o dané budově.

Vedoucí práce: prof. PhDr. Peter Fidler

Klíčová slova: Dějiny města Prostějova, Prostějovská architektura, Emil Králík, Jan Kotěra, Karel Hugo Kepka, secese, historismus, moderna

Abstract

Michaela Kučerová

Art Nouveau architecture in Prostějov

The thesis focuses on the art nouveau architecture of Prostějov. The main theme is the Art Nouveau buildings from the late 19th and early 20th centuries. In this period Prostějov prospered and belonged to it in fourth place among the most important Moravian towns. The result of this development was the increase of buildings, which should represent not only their owners, but also the city of Prostějov.

Development of architecture in the 19th and 20th centuries was also allowed the demolition of old buildings and the release of land for construction of new ones. Flourishing building activity also affected other spheres, namely economic area, which has led to the creation of companies that have become crucial for Prostějov.

Due to the representativeness of buildings their owners addressed significant architects. One of the leading architects, who worked in Prostějov and its neighborhood, was Jan Kotěra, then Emil Kralík, Osvald Polivka and Karel Hugo Kepka. The results of their work rank among the leading construction in Prostějov and still recall the heyday of the city in the recent past.

Bachelor thesis contains four chapters. The first chapter is devoted to an overview of history of Prostějov from the perspective of historical moments. The second chapter is concerned with the 19th and 20th centuries; there is stated economic development, as well as political and cultural. The third chapter acts as an introduction on a art and history within a chosen topic. The fourth chapter deals with specific Art Nouveau buildings in Prostějov.

A description of each building has this structure: first building description, which states the owner or architect, as well as other actors who participated in the realization of the object. Then a description of the exterior of the building is followed and at the end a summary of chapters the building.

Leader of Work: prof. PhDr. Peter Fidler

Keywords: History of Prostějov, Architecture of Prostějov, Emil Králík, Jan Kotěra, Karel Hugo Kepka, Art Nouveau, Historicism, Modernism

Anotace

Jméno a příjmení:	Michaela Kučerová
Ústav:	Estetiky a dějin umění
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Petr Fidler
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Secesní architektura v Prostějově
Název v angličtině:	Art Nouveau architecture in Prostějov
Anotace práce:	Tato práce se zabývá secesní architekturou v Prostějově. Zachycuje jednotlivé stavby a jejich význam ve městě. Součástí je i stručná charakteristika secesního slohu, krátké medailonky některých významných architektů, kteří se na stavbách podíleli. Rovněž se zde nachází i stručný katalog staveb, jež jsou v této práci popisovány, a obrazová příloha.
Klíčová slova:	Dějiny města Prostějova, Prostějovská architektura, Emil Králík, Jan Kotěra, Karel Hugo Kepka, secese, historismus, moderna
Anotace v angličtině:	This work applies to field of Art Nouveau architecture in Prostějov. It is concerned with individual buildings and their significance in the city. Part of work is also a brief characteristic of Art Nouveau and short profiles of some famous architects, who participated in constructions. Also there is a brief catalogue of buildings that are described in this work and pictorial supplement too.
Klíčová slova v angličtině:	History of Prostějov, Architecture of Prostějov, Emil Králík, Jan Kotěra, Karel Hugo Kepka, Art Nouveau, Historicism, Modernism
Přílohy vázané v práci:	Seznam příloh: Katalog, Medailonky významných architektů působících na Prostějovsku v 1. polovině 20. století. Seznam obrazových příloh: Prostějov celkový pohled – dobový pohled, kombinovaný tisk, S. Hroch, 1930, Pozdrav z Prostějova – litografie, tisk T. Böhm, Nové město nad Metují, 1898, Prostějov – Krasice – propagační pohlednice, litografie, 1922, Národní divadlo v Prostějově – pohled od kostela milosrdných bratří

(kostel sv. Jana Nepomuckého), Půdorys přízemí Národního domu s restaurací, kavárnou a hernou, Národní dům Prostějov – kombinovaná technika, J. R. P., 1914, Národní dům Prostějov – kolorovaný světlotisk, 1908, Nová radnice – pohled od náměstí T. G. Masaryka, Prostějov náměstí T. G. Masaryka – kolorovaný světlotisk, L. a P., Praha, 1904, Městský hřbitov v Prostějově – pohled na hlavní bránu, Synagoga v Prostějově – pohled na hlavní vstup, Pozdrav z Prostějova – světlotisk, J. F. Bouček, 1900, Dům U Měsíčka – pohled od náměstí T. G. Masaryka, Návrhy fasády hlavního průčelí z roku 1901, Domovní znamení – nad vstupním portálem domu U Měsíčka, Místní vlakové nádraží Prostějov – celkový pohled směrem od náměstí T. G. Masaryka, Místní vlakové nádraží Prostějov – pohled na levou část objektu směrem od náměstí T. G. Masaryka, Severní nádraží Prostějov – světlotisk, 1906, Gymnázium Jiřího Wolkerova v Prostějově – pohled na hlavní vchod směrem od náměstí Padlých hrdinů, Návrh půdorysu gymnázia – přízemí, České státní gymnázium – světlotisk, J. Werner, Olomouc, 1904, Městský dům Hanačka 2, Městský dům Hanačka 2 – pohled na jižní fasádu v levé části s velkým trojúhelným štítem, Vstupní portál, Sokolovna v Prostějově – celkový pohled směrem od zámku, Plán půdorysu suterénu sokolovny z roku 1919, Návrh východního průčelí Sokolovny, Obecná a měšťanská škola – celkový pohled směrem od Sokolovny, Plán půdorysu školy z roku 1909, Jubilejní škola chlapecká Prostějov – kolorovaný světlotisk, J. Vrla, 1914, Vila Josefa Kovaříka – pohled na hlavní vchod, Plán půdorysu vily z roku 1910, Dobový snímek – pohled na sochu s fontánou, Vila Františka Kovaříka –

	<p>kombinovaná technika, V. Pittner, 1914, Vila Josefa Kovaříka – pohled na hlavní vchod, Plán půdorysu vily z roku 1910, Živnostenská banka v Prostějově – pohled směrem od náměstí T. G. Masaryka, Prostějov Živnostenská banka – dobový pohled, kolorovaný světlotisk, A. Š. P., 1921, Socha na vrcholku štítu, Vrlův dům v Prostějově – pohled směrem od náměstí Edmunda Husserla, Plán půdorysu 3. patra a půdy z roku 1912, Prostějov Rudolfovo náměstí – kolorovaný světlotisk, J. Buček, 1913</p>
Rozsah práce:	72 s.
Počet znaků:	Bez poznámkového aparát: včetně mezer – 125 066
Jazyk práce:	český

Obsah

1. Úvod	11
2. Přehled literatury k danému tématu	13
3. Přehled dějin města Prostějova – od první zmínky v historických pramenech až do roku 1848	15
4. Prostějov od roku 1848 do konce 20. století	
4.1.Historie na přelomu 19. století až do konce 20. století	20
4.2.Hospodářský a ekonomický vývoj	22
4.3.Politický vývoj	24
4.4.Kulturní vývoj	25
4.5.Umělecký vývoj na přelomu 19. a 20. století	26
4.6.Stavebně historický vývoj na přelomu 19. a 20. století	28
5. Přehled nejvýznamnějších secesních staveb v Prostějově	
5.1.Městský dům – dům U Měsíčka	32
5.2.Místní vlakové nádraží	35
5.3.Gymnázium Jiřího Wolкера	37
5.4.Městský dům Hanačka 2	40
5.5.Sokolovna	43
5.6.Obecná a měšťanská škola	46
5.7.Vila Františka Kovaříka	50
5.8.Vila Josefa Kovaříka	54
5.9. Živnostenská banka	57
5.10.Vrlův nájemný dům	60

6. Secese	63
7. Katalog	68
8. Medailonky významných architektů působících na Prostějovsku v 1. polovině 20. století	74
9. Seznam literatury a pramenů	77
10. Seznam obrazové přílohy	
11. Obrazová příloha	

1. Úvod

Město Prostějov tvoří nedílnou součást Moravy, jehož vznik datujeme již od konce 11. století. Během doby město prožívalo spolu s Moravou její krušné okamžiky, ale i šťastné chvíle, které se často projevovaly v umění. Za dobu své existence zažíval vzestupy a pády, jež se nejvíce odrážely v architektuře. Ta je dokladem různých historických procesů, na kterých se Prostějov podílel.

Území dnešního města a jeho okolí bylo osídleno už dříve a to od pravěku. Jako o městu se však o Prostějově poprvé dozvídáme teprve na konci 14. století. V minulosti se Prostějov dostal do čelní pozice hned několikrát a pokaždé dominoval mezi moravskými městy. O městě se však poprvé dozvídáme v druhé polovině 15. století, tedy v období doznívání gotiky, která se ve městě dochovala v podobě gotických sklepů a kleneb. Po druhé se tak stalo v následujícím století za vlády pánů z Pernštejna. V 17. a 18. století naopak město stagnovalo. Teprve v 19. století a na začátku 20. století město opět ožívá, a dostává se na čtvrtou příčku mezi nejvýznamnější města na Moravě.

Pro architekturu tento rozvoj měl přínosný vliv, neboť dochází k bourání staveb, což vede k řadě nových volných parcel, na kterých se dalo stavět. Proto byl v roce 1873 schválen regulační plán, jehož autorem byl inženýr Vincenc Kühn, který řešil především prostranství na území hradeb a pozemků s ním souvisejících. Na volných parcelách měly být situovány veřejné domy, které se zde také postavily během třiceti let.¹

Rozkvět stavitelské činnosti ovlivnil i ekonomický a hospodářský růst, který sebou přinesl zakládání firem. Vlastníci chtěli nejen reprezentovat sami sebe ale i město Prostějov, tudíž vznikla řada domů či vil, jež toho byly dokladem.

První vila postavená jako reprezentativní stavba byla neobarokní budova továrníka Wichterleho v roce 1900 až 1902 od vídeňského architekta Franze von Krausse, na něhož navazují ostatní továrníci svými vilami.

Další snad nejvýznamnější reprezentativní stavbou bylo prostějovské divadlo od Jana Kotěry, které navrhl v secesním slohu, protkaného regionálními prvky.² Tento počín zapůsobil na vkus místních obyvatel natolik, že začali od svých architektů požadovat další budovy, jež se nesou v duchu této vidiny.

---

¹J. Bartoš – V. Kolář – J. Maliva et al., *Prostějov. Dějiny města 2*, Prostějov 1999, s. 70.

²M. Chytil, *Slavné stavby Prostějova*, Praha 2009, s. 102.

Předložená práce je zaměřena na secesní architekturu v Prostějově, která zde vznikla na přelomu 19. a 20. století. Nicméně postihnout všechny budovy, jež byly postaveny v tomto duchu, nebo alespoň nesou secesní prvky, by přesahovala rámec bakalářské práce. Proto jsou vybrány jen určité stavby, které mají nastínit produktivní stavitelskou činnost Prostějova v této éře.

Nejprve se zmíním o literatuře, ve které se píše o mém zvoleném tématu. Po pojednání příslušné literatury, jež se váže k danému námětu, se zaměřím na historii Prostějova, v níž v krátkosti představuji město a jeho dlouholetou tradici. Poté se věnuji samotné době vzniku secesních staveb, historii, jeho ekonomickému, politickému, kulturnímu a hospodářskému růstu, který zapříčinil boom ve stavitelství. Na historii naváže stať, jež se týká umělecké a stavební činnosti na konci 19. století a v prvních desetiletích 20. století.

Ústřední stať této práce je pak zaměřena na katalog staveb, které byly realizovány nebo byly přestavěny v secesním slohu. Kladu si zde za cíl poukázat na historii a příčiny vzniku budov. Dále podrobím jednotlivé realizace detailnějšími rozboru vnější fasády, neboť interiér se z valné části nedochoval. Ve shrnutí se zmiňuji o změnách, ke kterým docházelo v průběhu minulého století a dále na počátku 21. století, rovněž zda byl objekt restaurován, či nikoliv. Některé budovy jsem se snažila zařadit do kontextu moravské secesní architektury.

V práci je uveden i stručný přehled staveb, vybrány jsou pouze takové objekty, které jsou zajímavé a plní rozmanitou funkci. Budovy jsou seřazené chronologicky, odpovídají struktuře katalogových hesel, jež jsou uvedeny v příloze. U každého domu se nachází jeho lokace, autor, datace, slohové určení. Dále je zde i zmínka o secesním slohu jako takovém, tedy kdy vznikl, kdo jsou jeho největší představitelé, jak ovlivnil další architektury ad.... Práce je rovněž doplněná o medailonky některých významných architektů, kteří působili na Prostějovsku.

V závěru shrnuji poznatky, k nimž jsem v průběhu zkoumání došla.

2. Přehled literatury k danému tématu

Secesní architektura v Prostějově neušla zájmu veřejnosti, především v podobě Národního domu, o kterém se již napsalo nespočet prací, či byl uveden v literatuře, jež obecně pojednává o secesi. Ovšem další budovy, ovlivněné tímto slohem, se do povědomí až tolik nezapsaly. Zmínky o nich můžeme nalézt ve starší literatuře, leč jsou velmi nesourodé. V poslední době však vyšla publikace, která dokumentuje nejslavnější budovy Prostějova, ale není úplná, některé stavby stále neuvádí.

O dějinách města, jeho ekonomickému, hospodářskému či politickému životu zdejších obyvatel nás informuje publikace, která je rozdělená do dvou knih „*Dějiny města Prostějova*“³. V ní se autoři věnují historii města, tedy od jeho počátku až do konce 20. století, jsou zde uvedeny i archivní prameny a další sborníky či články.

Následující publikace, jež se zabývají městem, jsou pak mnohem starší, respektive pocházejí z první poloviny 20. století. Z nichž bych jmenovala takovou, která pojednává spíše o hospodářském a ekonomickém životě Prostějova a zařazuje ho mezi ostatní moravská města. Jedná se o sborník „*Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*“⁴.

Monografických děl, zaměřujících se na samotnou architektonickou sféru města, moc nemáme. Ta, která však vyšla nedávno, pojednává o architektuře před 19. stoletím nebo naopak o stavitelské činnosti v polovině 20. století a pozdější. Výjimku tvoří, jak jsem předesílala kniha „*Slavné stavby Prostějova*“⁵. V této publikaci autoři dokumentují nejvýznamnější objekty města s krátkou charakteristikou. Dále určitě stojí za zmínku diplomová práce od Edith Jeřábkové z roku 1999, která se zabývá prostějovskými vilami bratří Kovaříků, jež porovnává s brněnskou architekturou⁶.

Z archivních pramenů se dočteme o stavbách více, k některým se však dokumenty ztratily nebo ještě nebyly probádané. Prameny, které jsem měla k dispozici, byly do větší míry u pár staveb zpracované spolu i s návrhy a náčrty půdorysů. Nicméně k dalším prostějovským budovám bylo obtížnější nalézt nejenom půdorysné návrhy, ale také i informace o architektovy, který realizoval danou stavbu, či o dalších aktérech,

---

³L. Grůzová – M. Kokojanová – J. Maliva et al., *Prostějov. Dějiny města 1*, Prostějov 2000., J. Bartoška – V. Kolář – J. Maliva et al., *Prostějov. Dějiny města 2*, Prostějov 1999.

⁴L. Grůzová – J. Polišenský – A. Prudká et al., *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994.

⁵M. Chytil, *Slavné stavby Prostějova*, Praha 2009.

⁶E. Jeřábková, *Prostějov - Enkláva české secese na Moravě*, Olomouc 1995, diplomová práce, 135 s.

jež se na stavbě nějakým způsobem podíleli. Nejvíce jsem našla v Městském archivu města Prostějova, dále v archivu Muzea Prostějovska v Prostějově a jen něco málo ve Státním okresním archivu města Olomouce.

3. Dějiny města Prostějova - od první zmínky v historických pramenech až do roku 1848

Město Prostějov [Obr. 1] se nachází severně od Hornomoravského úvalu, na úpatí Prostějovské pahorkatiny, která se rozprostírá ve východní části České republiky a je součástí Olomouckého kraje.

Úplně poprvé se o městě Prostějov dozvídáme z písemných pramenů, které pocházejí ze 12. století, jež jsou součástí historické listiny olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka. I když se vedou dohady o její dataci⁷, v jejíž majetkové zprávě je zmínka o vesnici Prostějovice, která kdysi spadala pod olomouckou kapitolu při biskupském kostele sv. Václava. Nicméně se vedou pře, zda se vůbec jedná o Prostějov nebo je-li v listině uvedeno jméno vzdálenější současné vesnice Prostějovice. Ve 13. století je město zmíněno ve dvou listinách, jež vydal český král Přemyslem Otakar I. a moravský markrabě Vladislav Jindřich. V nichž se uvádí, že se název Prostějovice zkracuje na Prostějov, a rovněž v této době dochází k nárůstu obyvatelstva, což má za následek zalidňování měst. V Prostějově se jedná zejména o příliv německých kolonistů.⁸

Ve 14. století pak byla vydaná samostatná listina, jež podává zprávu o udělení tržního práva Prostějovu, a ten je tak právem nazýván trhovou vsí. Roku 1331 se město stalo zeměpanským majetkem, jež vlastnil král Jan Lucemburský. V polovině 14. století však město přechází do držav šlechtického rodu pánů ze Šelmberka, které rychle vystřídal rod pánů z Kunštátu.⁹

V poslední třetině 14. století se poddanská města za pomoci šlechty výrazně vyvíjela, nejinak tomu bylo i v Prostějově. Nicméně k rozkvětu města přispěla také skutečnost, že městečko zakoupil člen moravského rodu pánů z Kravař. Na konci 14. století Prostějov získal právo výročního trhu, zejména zásluhou Petra z Kravař, což můžeme považovat za povýšení obce na město. Kromě toho Prostějovem procházela hlavní moravská tepna, z tohoto důvodu se páni z Kravař snažili, aby město plnilo funkci řemeslnického a obchodnického centra, a rovněž aby mohl mít prospěch z dálkového obchodu, který tudy v minulosti procházel. V období rozkvětu města byl vybudován i augustiniánský

---

⁷Její datace je odhadována kolem roku 1131 či 1141 (M. Kouřil, K nejstarším dějinám Prostějova, in: L. Grůzová – J. Polišenský – A. Prudká et al., *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 23.).

⁸Ibidem, s. 23 - 26.

⁹Viz L. Grůzová – M. Kokojanová – J. Maliva et al. (pozn. 3), s. 56.

klášter, který dopomohl k postupnému rozvoji vzdělanosti. První knihovna v Prostějově byla založena v roce 1392, a se stala také druhou nejstarší knihovnou na Moravě.¹⁰

Po smrti Petra z Kravař přešlo město do vlastnictví jeho syna Jindřicha, ten ho však podstoupil Albrechtu Rakouskému, který nicméně Prostějov v roce 1431 vypálil. Poté se opět město na čas vrátilo do rukou pánů z Kravař, kteří ho vlastnili pouze do roku 1466. Po smrti Jiřího z Kravař Prostějov i s okolním panstvím zdědila jeho dcera Johanka, která se stala manželkou Jana Heralta z Kunštátu. Za jeho vlády přišla doba šlechticů jako hospodářských podnikatelů.¹¹

V polovině 15. století dochází k prudkému rozvoji stavitelství, nejednalo se pouze o přestavby starších domů, ale došlo i k rozšíření zástavby, která se posunula směrem k hradbám. V této epoše rovněž přicházejí do Prostějova Židé, jež sebou přinesli nový etnický, kulturní, náboženský a hospodářský element. Ve městě se také začaly zvyšovat počty řemeslných skupin, které usilovaly o vytvoření cechovní organizace, jež vznikla v roce 1471 za podpory Jana Heralta z Kunštátu. Jakožto první cechovní skupinu vytvořili řezníci tedy masaři.¹²

V roce 1490 přešel Prostějov do rukou pánů z Pernštejna, kteří jej získali sňatkem dcery Jana Heralta z Kunštátu a Vratislava z Pernštejna¹³. I přes nespočet funkcí, které Prostějov plnil, se hospodářským a správním centrem stal Plumlov. Nicméně Pernštejnové se snažili město připravovat na to, aby se postupem času stalo rezidenčním městem, a právě i proto se mohlo nadále rozvíjet. Na konci 15. století bylo vydáno nespočet privilegií, jež město posunuly téměř na úroveň královských měst¹⁴. Za Vratislava z Pernštejna došlo i k přestavbám fortifikačního systému, což sebou přineslo jistotu a prosperitu obce¹⁵. Po Vratislavově smrti přešlo panství na Viléma z Pernštejna, který zvažoval, jestli nepostaví v Prostějově nové panské sídlo, k čemuž nedošlo. Město bylo odsunuto na druhořadé společenské postavení. Nicméně za syna Viléma z Pernštejna, byl vybudován prostějovský

---

¹⁰Ibidem, s. 63 – 66.

¹¹Ibidem, s. 70 – 78.

¹²L. Grůzová, Počátky města Prostějova, in: L. Grůzová – J. Polišínský – A. Prudká et al., *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 37.

¹³Pernštejnové si Prostějov ponechávali v záloze, jako možnost povznést ho na rezidenční město (Viz L. Grůzová – M. Kokojanová – J. Malina et al. (pozn. 3), s. 86.).

¹⁴Tyto privilegia byla vydána Johankou z Kravař a Vratislavem z Pernštejna (Ibidem, s. 87.).

¹⁵Tato přestavba započala roku 1495 a skončila roku 1510. Byl postaven pás opevnění, vymezen velkou a malou kamennou zdí, který dodnes podmiňuje půdorys a rozsah centra města (Ibidem, s. 88.).

zámek, který právě v této době získal svoji uměleckou výzdobu¹⁶. V druhé polovině 16. století se město přestavovalo spolu se zámkem, jelikož původní přestal odpovídat nárokům majitele. Po přestavbě hostil zámek císař Rudolfa II.. Na konci století Vratislav z Pernštejna, který se stal císařským vojevůdcem, do Prostějova téměř nejezdil. Panství zatížil dluhy a přestal se mu věnovat.¹⁷

Kvůli dluhům se hledal kupec pro plumovské panství a volba padla na Karla z Liechtenštejna, který roku 1600 zprostil město všech rukojemství a půjček, jež zapříčinili Pernštejnové. Karel Prostějovanům rovněž slíbil, že jim nebude bránit v náboženské svobodě, která do této doby byla velice choulostivým tématem. I přesto, že se zavázal občanům k tomu, že bude zachovávat jejich privilegia a náboženskou svobodu, brzy na to však zapomněl a již od počátku své vlády do městských práv zasahoval.¹⁸

Počátky protireformace se v Prostějově datují kolem roku 1622, kdy kníže Karel vybízel občany, aby se zřekli své dosavadní víry a aby konvertovali ke katolictví. Nicméně tato výzva zůstala bez ohlasu, zejména i proto, že se v Prostějově nalézali pouze dva katolíci¹⁹. Teprve až po čtyřech letech se dostavil úspěch, Karel i jeho nástupce Maxmilián z Liechtenštejna měli tak účinné přesvědčovací „metody“, že protireformace byla na jejich panství velmi brzy ukončena. Hlavně díky tomu, že Karel pozastavil válečné právo²⁰ a to až do doby, než se všichni občané Prostějova stanou katolíky. Dále vytvořil funkci knížecího rychtáře, jenž měl na vše dohlížet. Proto se někteří občané rozhodli opustit rodiště, jelikož se nedokázali smířit s novými poměry a vírou²¹. Vyhnání nekatolických kněží mělo za následek, že do Prostějova přišli řeholní kněží, s nimiž nastaly problémy, a traduje se, že byli velice hamižní, arogantní a nesnášenliví vůči občanům města.²²

Nejvíce však byl Prostějov postižen v období třicetileté války. Několikrát se zde prostřídaly jednotky vojáků, a ať už se jednalo o císařské nebo nepřátelské linie. Pro město to mělo stejný

---

¹⁶Malířskou výzdobu interiérů z Janovy doby dokumentují kresby Tomáše Štětky vzniklé před zabílením maleb při úpravách zámku na počátku 20. století, dnes uložené ve sbírkách Muzea v Prostějově (J. Kühndel, J. Mathon, *Pernštejnský zámek v Prostějově*, Prostějov 1932, s. 10.).

¹⁷Viz L. Grůzová – M. Kokojanová – J. Malina et al. (pozn. 3), s. 84-94.

¹⁸Ibidem, s. 131.

¹⁹Jednalo se o církev bratrskou a luterány (Ibidem, s. 132.).

²⁰Pozastavení pivní várky se táhlo od roku 1624 až do roku 1633 za Karla Eusebiuse z Liechtenštejna (Ibidem, s. 132.).

²¹Mezi nejznámější prostějovské exulanty patří Pavel Zlypivo a Ondřej Třeštický (Ibidem, s. 134.).

²²Nejhorší byl Jakub Vavřínek Kozílek, za něho se poměry ještě více zhoršily. Počínal si jako neomezený vládce a na svoje kněžské poslání se díval jako na výnosnou činnost (Ibidem, s. 134. - Viz L. Grůzová – M. Kokojanová – J. Malina et al. (pozn. 3), s. 136-135.).

dopad²³. K úpadku města přispěla i morová epidemie, která se v Prostějově objevila v roce 1623, při níž zemřelo mnoho místních. Následně město získali Švédové spolu s Olomoucí, jelikož leželo na strategické poloze, vojsko tudy nejen procházelo, ale po nějakou dobu se zde i usadilo. Z města chtěli také vybudovat pevnost, nicméně bylo tak zdevastované císařskou armádou, že se stalo pro tento záměr nevyhovující. Teprve okolo roku 1650 Švédové odtáhli z Olomouce i z okolních měst a vesnic, a Prostějov se tak mohl pomalu začít vzpamatovávat.²⁴

To netrvalo dlouhou dobu, jelikož v roce 1697 zasáhl Prostějov ničivý požár, který je znám, jako největší živelná pohroma v historii města. Z tohoto důvodu se začaly budovy v letech 1728 – 1730 barokně přestavovat. Nejsou známa jména umělců²⁵, jež tyto zásahy prováděli. Po celou 1. polovinu 18. století hospodářství ve městě stagnovalo a to i přes to, že se začala stavět císařská silnice. V době vrcholného baroka, pak město bylo ozdobeno řadou plastik²⁶. Během 18. století, především za vlády Marie Terezie, byla taktéž ve městě postavena řada církevních staveb.²⁷

Teprve ve druhé polovině 18. století se začal v Prostějově postupně zvyšovat počet obyvatel, ten byl ale na krátkou dobu přerušen, zejména kvůli válce v letech 1760 – 1765, kdy město muselo přispívat na armádu. Prostějovu se celkem vzato začalo dařit až v osmdesátých letech 18. století, a to hlavně díky židovským obchodníkům, kterých v Prostějově bylo desetkrát více. I přesto že přinášeli do města zisk, averze obyvatel vůči nim rostla především v období válek pro jejich údajnou spolupráci s pruským nepřítelem. Městská rada jednala dokonce i o jejich vypovězení z města, k čemuž nicméně nedošlo. V Prostějově docházelo k častým sporům mezi krejčovským cechem a židovskými krejčími, který byl nakonec ukončen až za postupného přechodu k manufakturnímu způsobu výroby tkanin.²⁸

---

²³Vojsko totiž žilo na úkor místa, kde zrovna pobývalo (J. Kühndel, *Prostějov na začátku třicetileté války*, Prostějov 1926-1927, s. 71-73.).

²⁴Vyhlášení vestfálského míru dne 24. října 1648 (Viz L. Grůzová – M. Kokojanová – J. Malina et al. (pozn. 3), s. 136 - 139.).

²⁵Nejkvalitnějšími barokními stavbami na Prostějovsku byly budovy konventu a kostela milosrdných bratří, jež byly vybudovány v letech 1730 – 1755 (J. Kroupa, *Prostějov v 18. století*, in: L. Grůzová – J. Polišenský – A. Prudká et al., *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 61.).

²⁶Například v roce 1714 byl postaven krásný mariánský sloup, rovněž roku 1718 přibyla i mariánská socha Navštívení Panny Marie, a další (Viz L. Grůzová – M. Kokojanová – J. Malina et al. (pozn. 3), s. 160.).

²⁷Například výstavba kláštera milosrdných bratří v letech 1751 až 1755 (Ibidem, s. 152-154, 165).

²⁸K četnějším neshodám nedocházelo jenom mezi krejčími, ale i mezi dalšími cechy a židovskými mistry (Ibidem, s. 165. - J. Kühndel, *Z dějin prostějovského obchodu*, Prostějov 1939, s. 24-25.).

I přes četné chmurné události 19. století v Prostějově, jako byly například napoleonské války, se postupně Prostějov zotavoval. Došlo k oživení místní plátenické výroby, místo proslulých prostějovských obilných trhů začal vznikat velkoobchod s obilím a postupný vzestup také dosahoval při výrobě místní pálenky. To vše se dělo v období od konce 18. století po celou první polovinu 19. století. Po uvolnění josefínských reforem došlo rovněž k rozvoji židovského kapitálu, který se začal soustřeďovat do výroby místních suken a bavlněných látek. V Prostějově a jeho okolí se tak začala projevovat průmyslová revoluce. V této době rovněž započala přestavba Prostějova, nicméně střed Prostějova si zachovával svůj původní ráz, tedy tak jak jej formoval středověk. Od počátku 19. století židé stále více ovládali prostějovský obchod a začali zakládat průmyslové podniky²⁹. Během první poloviny 19. století dochází také k částečné nápravě josefínských reforem, které byly především uplatněny na církevních stavbách.³⁰

---

²⁹Viz L. Grůzová – M. Kokojanová – J. Malina et al. (pozn. 3), s. 165-185.

³⁰Roku 1816 byla znovu vysvěcena kaple sv. Anny v Drozdovicích, pořízena byla rovněž nová zeď obepínající hřbitov a i střecha kostel sv. Petra a Pavla (Ibidem, s. 180-186, 216).

4. Prostějov od roku 1848 do konce 20. století

4.1. Historie na konci 19. století až do konce 20. století

Roku 1848 obyvatelé Prostějova dali najevo své vlastenectví založením Národní gardy, jež měla chránit práva lidu, zachovávat poslušnost, sloužila k udržení a navrácení pokoje, a rovněž přispívala k pořádku ve městě. Zejména to bylo potřebné při konfliktech mezi křesťany a židy. Mezi nimi panovalo veliké napětí, které dokonce přerostlo v náboženskou nesnášenlivost. Rozbroje se však objevovaly i mezi dvěma kategoriemi Prostějovanů, mezi měšťany a obyvatelé předměstí. Kromě toho se změnila i městská administrativa, která byla dříve umístěna na Plumlově. V centru celého panství vznikl v Prostějově zcela samostatný obecní výbor v čele se starostou³¹, takže město přestalo být zcela závislé na Plumlovu.³²

Počátkem 60. let dochází v Prostějově, především prostřednictvím nových impulzů³³, k rozdělení obyvatelstva na českou a německou stranu. Ačkoliv německá vrstva byla menšinou, převládala nad českou, a to zejména kvůli politické síle, kterou měla³⁴. Od této doby jsou dějiny města poznamenány česko – německým zápasem, který se odvíjel ve všech oblastech, jak v rovině ekonomické, tak kulturní a především v politické.³⁵

80. léta pak můžeme označovat, jako období naděje, jelikož přišla do politiky nová generace. Proto pak v roce 1892 došlo k převzetí správy obce novým obecním výborem, v jehož čele stanul první český starosta Karel Vojáček, což vedlo k všestrannému uplatnění českého měšťanstva.³⁶

Konec 19. století je rovněž spjat s výrazným průmyslovým růstem v Prostějově, nicméně stále z větší části patřily nově založené podniky židům. S průmyslovým růstem, také rostla ve městě peněžní sféra a bankovníctví.³⁷

Samozřejmě že i Prostějov reagoval na vypuknutí 1. světové války. Velmi brzy se musel vypořádávat s jejími důsledky, začaly se rušit podniky, objevily se značné problémy ve finanční správě, což mělo za následek růst nezaměstnanosti a špatné zásobování města.

---

³¹Purkmistr (Viz J. Bartoška – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 10.).

³²Ibidem, s. 8-10.

³³Vydání Říjnového diplomu – 1860, a Únorové ústavy – 1861 (Ibidem, s. 11.).

³⁴Jednalo se o majetné kruhy měšťanů a úředníků, jež měly styky a vazby na důstojníky místní vojenské posádky a především na bohaté židovské podnikatele (Ibidem, s. 11.).

³⁵Ibidem, s. 11-19.

³⁶Ibidem, s. 20-29.

³⁷Ibidem, s. 37.

Rok 1917 je pak spojován s dubnovými hladovými bouřemi.³⁸ Tato událost byla velice tragická, jelikož byla nařízena střelba do davu, a asi 23 lidí bylo usmrceno a více než osmdesát zraněno.³⁹

O vzniku Československa se občané Prostějova dozvěděli později, až den po pražském převratu⁴⁰. Postupně byly odstraňovány pozůstatky bývalého režimu, znovu se přejmenovávaly ulice a náměstí, a Prostějov se tak pomalu, ale jistě začal vzpamatovávat z předešlých událostí.⁴¹

Od roku 1939 bylo město okupované německou armádou, která zabrala zdejší kasárny, zejména pak letecké⁴². Umístěno zde bylo rovněž i sídlo tzv. oberlandráta⁴³. Což byla prodloužená ruka úřadu říšského protektora, která měla za úkol dohlížet na české protektorátní úřady a zároveň se měla starat o německé občany Protektorátu Čechy a Morava. V Prostějově byly zrušeny všechny politické strany a do úřadů nastoupili němečtí občané. Konec roku 1944 byl pak pro obyvatele Prostějova obdobím, kdy se začali připravovat na nastávající události. Ve většině budov a škol byly zřízeny vojenské lazarety, a však devátého května město bylo vyklizeno od vojáků a na radnici byl vyvěšen bílý prapor a československá vlajka.⁴⁴

Město pak převzal národní výbor a první mírové dny se pojily k uctění památek obětí války. Odstraňovaly se barikády, ruiny a likvidovala se munice. Prostějov se stal největším a tradičním centrem konfekční výroby, firmy se ovšem postupem času začaly znárodnovat pod národní správou⁴⁵. Politickou iniciativu poté převzali komunisté, Prostějov se začal opírat o zdejší Okresní výbor KSČ a to až do roku 1990.⁴⁶

---

³⁸Dokumenty týkající se této demonstrace byly v roce 1918 zničeny, zprávy o událostech v Prostějově pak byly zcela cenzurovány (A. Soška, K. Sommer - Příspěvek k historii národního osvobozenického hnutí na Prostějovsku v roce 1918, in: *Střední Morava* 2, 1968, č. 2, s. 37-43.).

³⁹Viz J. Bartoška – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 68-69.

⁴⁰Tedy asi o půl osmé ráno 29. října 1918 (A. Soška, *Prostějov revoluční a republikánský*, Prostějov 1929, s. 59. - K. Sommer, *O ustavení marxistické levice a založení KSČ na Prostějovsku*, Prostějov 1961, s. 21-22.).

⁴¹Viz J. Bartoš – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 70.

⁴²Nedaleké letiště a vojenský výcvikový prostor na Dražanské vrchovině (Ibidem, s. 106.).

⁴³Doslovně vrchního zemského rady (Historický místopis Moravy a Slezska 1848-1960, sv. 5, Ostrava 1976, s. 23-24,25.).

⁴⁴Viz J. Bartoš – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 106-129.

⁴⁵Jednalo se například o firmy Nehra, Rolný, Silesia, a další (Ibidem, s. 138.).

⁴⁶Ibidem, s. 106-149.

4.2. Hospodářský a ekonomický vývoj

V 19. století je zejména pro hospodářský a ekonomický faktor důležitá událost, připojení Prostějova na trať, která vedla mezi Brnem a Olomoucí. Rovněž rozvoj peněžnictví a modernizace telegrafního úřadu.

Tkalcovny se v Prostějově staly jedněmi z předních výrobních manufaktur, které téměř po celé 19. století tvořily základní způsob obživy obyvatel města. Nicméně tento rozvoj ukončil rok 1873, jelikož propukla hospodářská krize, s níž se tkalcovství nevyrovnalo.⁴⁷

Oděvní průmysl navazoval na předešlou cechovní výrobu, nicméně i tato sféra je zejména spjata s židovským místním podnikáním, u jejíhož zrodu stojí na prvním místě rodina Mandelů⁴⁸. Zvláštností prostějovského oděvního průmyslu byl fakt, že firma dostávala zakázky především z vídeňských obchodních center.⁴⁹

Třetím významným výrobním odvětvím se stal potravinářský průmysl, zejména se jednalo o výrobu piva a sladu. Důležitá jména, která dopomohla k rozvoji tohoto oboru, byla Rudolf Dvořák a bratři Wichterlové. Dokonce pivovary exportovaly své zboží do Polska a Turecka.⁵⁰

Tradiční zemědělská výroba ve městě je pak na konci 19. století spjata se jménem Františka Wichterleho. Založil úspěšnou továrnu na hospodářské stroje a motory, a velice záhy začal expandovat své zboží i do zahraničí.⁵¹

Na přelomu století se poměrně rychle začal rozvíjet i obuvní průmysl, jež navazoval na řemeslnou výrobu. Na konci 19. století vznikalo nespočet firem například Hans Hollek, Emil Glahs, Julius Heller a další.⁵²

Dalším důležitým závodem, který byl dokladem umělecké řemeslné výroby. Byla firma Vulkania⁵³, která se podílela na vytváření jednotlivých detailů v interiérech Kotěrova Národního domu a Kepkově nové radnici.⁵⁴

Během první republiky patřil Prostějov k nejprůmyslovějším městům Moravy, tedy hned po Brnu a Ostravě a později i po Zlínu. Největší převahu měla konfekční výroba, kterou z větší části ovládali obyvatelé židovského původu. Nicméně dochází i k rozvoji

---

⁴⁷J. Vytiska, *Několik dat o rozvoji průmyslové výroby a růstu dělnické třídy na Moravě a ve Slezsku*, ČMM, 73, 1954, s. 86.

⁴⁸V roce 1843 Mayer Mandel zřídil obchod s oděvy, pro nějž brzy začali pracovat krejčí z Prostějova a okolí. Expandoval i do Uher, Rumunska a Haliče (Viz J. Bartoš – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 20.).

⁴⁹Ibidem, s. 20.

⁵⁰Ibidem, s. 21.

⁵¹Ibidem, s. 22.

⁵²Ibidem, s. 38.

⁵³Theodor Dostál zal. 1907 (Viz A. Soška (pozn. 40), s. 258.).

⁵⁴Viz J. Bartoš – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 38.

automobilových a zemědělský traktorových továren⁵⁵. Prostějovské oděvy se ve dvacátých letech 20. století exportovaly na řady zahraničních trhů, jako byl Egypt, Švédsko, Jugoslávie, Švýcarsko, Rakousko a Polsko.⁵⁶

Obchodní banky vznikaly ve druhé polovině 19. století zejména díky aktivitě českého obyvatelstva a ekonomické síle české buržoazie. První české banky s vlastní českou správou zahájily svoji činnost v poslední třetině 19. století⁵⁷. Největší rozmach bank v českém prostředí však nastal teprve na začátku 20. století, respektive po roce 1918.⁵⁸ Prostějovská banka byla založena 14. srpna 1918 a postupně se rozrůstala. Vznik Československa přinesl další impulzy k růstu bank na Moravě. K předním osobám představenstva prostějovské banky patřili bratři Karel a Lambert Wichterlovi⁵⁹, kteří rovněž vlastnili několik závodů v Prostějově. Moravská banka na střední Moravě těžila nejvíce z cukrovarnictví, podílela se na rozvoji podnikatelské aktivity v oblasti zemědělské výroby a strojírenství. Specializací prostějovské pobočky bylo odvětví textilního a oděvního průmyslu.⁶⁰

Hospodářský a ekonomický vývoj v Prostějově byl na přelomu 19 a 20. století enormní, navazoval na předešlý řemeslnický způsob, který byl ve městě tradicí. Nicméně v polovině 20. století dochází k znárodnování, což vedlo ke slučování podniků, které postupem času upadly do zapomnění. Do bankovníctví to přineslo stagnaci a přerušení dalšího postupného rozvoje. Prostějov se tak z prvních míst, které mu patřily, stáhl do pozadí.

---

⁵⁵Závod Wikow (Ibidem, s. 75.).

⁵⁶Ibidem, s. 75-76.

⁵⁷Například Živnostenská banka pro Čechy a Moravu 1869 (A. Pimper, *České obchodní banky za války a po válce*, Praha 1929, s. 271-273.).

⁵⁸D. Lasovský, *České banky v Prostějově a na střední Moravě*, in: L. Grůzová – J. Polišínský – A. Prudká et al., *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 131.

⁵⁹Z nichž Lambert Wichterle byl ředitel správní rady firmy Kovařík a Wichterle a jako významný průmyslník byl rovněž členem správní rady Moravské banky (Ibidem, s. 134.).

⁶⁰Ibidem, s. 131-135.

4.3. Politický vývoj

Prostějov náležel k nevýznamnějším městům českého politického života na Moravě, ovšem pouze do doby před první světovou válkou, k tomuto postavení se však musel postupně propracovat. Teprve při zemských volbách v roce 1861 se česká politika mohla výrazněji angažovat na území Moravy. Seskupila se kolem osobnosti JUDr. A. Pražáka, který shromáždil skupinu, jež se výrazně prosazovala o slovo. Za Prostějov pak byli zvoleni Jakub Čelechovský⁶¹ a Bedřich Rozehnal.⁶²

Do 90. let politika byla relativně jednotně tvořena česko - německými občany města. I přesto že se tato skupina na venek tvářila jako česká strana, uvnitř si udržovala převahu hospodářsky silnější strana (německá nad početnější, ale sociálně slabší většinou).⁶³

Mezníkem ve vývoji politiky města se stal rok 1892⁶⁴, kdy Prostějov začal hrát důležitou roli ve formování českých politických stran. Ty se na Moravě tvořily během 90. let a prvního desetiletí 20. století. Převahu ve městě získala lidová strana, která byla reprezentovaná Českým politickým spolkem v Prostějově.⁶⁵

Na začátku 20. století došlo ke změně strany, kterou tvořila konzervativnější skupina prostějovských mladočechů. Politické skupiny se v tomto období opíraly o rozvinutou sociálně ekonomickou strukturu Prostějova.⁶⁶

Vznik Československa byl charakterizován v politice města, jako orientace stran na levicové skupiny, které měly sociální požadavky. Převládala tedy sociálně demokratická strana, jejímž představitelem byl S. Manhard, a to až do nacistické okupace.⁶⁷

Stejně jako hospodářský či ekonomický faktor města, tak i politika začala během poloviny 20. století stagnovat. Došlo k rozdrobení politických stran, které svoje sídla přesunuly do mnohem významnějších měst, než byl Prostějov.

---

⁶¹Který byl rolník v Kostelci (J. Malíř, Prostějov a česká politika ve 2. polovině 19. a počátkem 20. století, in: L. Grůzová – J. Polišenský – A. Prudká et al., *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 79.).

⁶²Což byl obchodní agent v Prostějově (Ibidem, s. 78 - 79.).

⁶³Viz J. Bartoš – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 27-28.

⁶⁴Rok 1892 převzetí správy obce národní stranou, kdy se konstituoval nový český obecní výbor v čele se starostou Karlem Vojáčkem (Ibidem, s. 80.).

⁶⁵Ibidem, s. 82-83.

⁶⁶Ibidem, s. 82-94.

⁶⁷Ibidem, s. 85-94.

4.4. Kulturní vývoj

Prostějov si nejčastěji spojujeme s literaturou⁶⁸, zejména kvůli osobě básníka Jiřího Wolkeru, k jehož odkazu se město hrdě hlásí každoročním pořádáním festivalu poezie nazývaným Wolkerův Prostějov. Avšak literární tradici v Prostějově můžeme sledovat již od dob humanismu, tedy od doby kdy se nám dochovaly první zmínky o literárním ruchu ve městě.

V 19. století dochází k opětovnému rozvoji knihtisku. Jsou zde také vydány první noviny, které jsou publikovány od 70. let s titulem *Občan*. Důležitým jevem byl rovněž boj o prosazení české kultury a samosprávy. Významnou úlohu v tomto dění hrály české spolky a Měšťanská beseda, která se stala středem kulturního a literárního života v Prostějově. Další událostí, jež byla významná pro postupný rozvoj města, bylo vybudování veřejné knihovny v roce 1897.⁶⁹

Mimořádnou osobností na Prostějovsku byl lékař, básník, spisovatel, starosta města, zemský poslanec a senátor Ondřej Příkryl, jelikož napsal několik svazkové poetické dílo psané hanáckým dialektem. Nicméně nejvýznamnější prací z jeho děl byly sepsané vzpomínky, z nichž se dovídáme o fungování společnosti ve městě.⁷⁰

V Prostějově též vznikaly pěvecké sbory, z nichž nejznámější byl ženský pěvecký sbor *Vlastimila*, se kterou často spolupůčinkovala *Orlice*. Tento mužský pěvecký sbor, který nebyl tak úspěšný, se na konci 19. století potýkal se značnými problémy, které defakto vedly k rozpadnutí sboru.⁷¹

Vývoj se projevil i divadelní sféře, v níž dominovaly kočovné společnosti, tedy jak české tak i německé, i když se poměrně častěji začali hlásit ochotníci z řad rodáků. Na konci 19. století byl založen Sokol, jenž se jako národní sdružení promítal i do roviny politické.⁷²

Nejvýznamnějším mezníkem v dějinách kultury v Prostějově bylo vybudování Národního domu, který byl zřízen jako areál pro divadlo a přednášky, ale i jako místo setkávání a odpočinku místních občanů.

---

⁶⁸Z německých básníků, kteří pocházeli z Prostějova je nejvíce známý W. F. C. Messenhauser, v pozdějších letech jako dělnický žurnalista je známý Josef Krapka Náchodský (M. Pískalová, *Prostějov v literatuře*, in: L. Grůzová – J. Polišenský – A. Prudká et al., *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994, s. 171-173.).

⁶⁹*Ibidem*, s. 171-173.

⁷⁰*Ibidem*, s. 173-174.

⁷¹Viz J. Bartoš – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 33-34.

⁷²*Ibidem*, s. 34-35.

4.5. Umělecký vývoj na přelomu 19. a 20. století

Kontinuitu, která provázela prostějovskou architektonickou scénu, naopak postrádala sféra sochařské tvorby. Nicméně tato scéna byla na počátku 20. století obohacena o tvorbu čtyř významných českých sochařů – Františka Bílka⁷³, Stanislava Suchardu⁷⁴, Bohumila Kafku⁷⁵ a Antona Hanaka⁷⁶. Nejvýznamnější dílo, jež Bílek v Prostějově vytvořil. Byla Křížová cesta, která byla určena pro kostel povýšení sv. Kříže v Prostějově a byla vytvořena v letech 1903 až 1906.⁷⁷

Typickou tvůrčí osobností mezi rodáky Prostějova byla sochařka Hana Wichterlová⁷⁸, která přešla od kubistické inspirace k problematice sochařského výrazu, syntetizujícího vjem vnějšího objemu a vnitřního prostoru sochy, využívajícího organické formy.⁷⁹

Nejvýrazněji se ovšem setkáváme s polaritou mezi regionálním zaměřením výtvarné kultury a celoevropsky orientovanou tvorbou umělců v malířství a grafice. Mezi ně patří bezesporu umělecká osobnost Jana Köhlera, jehož tvorba spočívala mezi dekorativismem a secesním symbolismem. Jeho nejznámější tvorba na Prostějovsku, byla výzdoba tehdejšího perněstejnského sídla, jež vytvářel podle ikonografických podkladů místního básníka politika Ondřeje Přikryla.⁸⁰

Kontakt s Prostějovem měl i malíř Oldřich Lasák, který se ve své časně tvorbě věnoval městským zákoutím, ale i prostorám náměstí.⁸¹ Nejvýrazněji se ovšem do výtvarné tvorby na Prostějovsku zapsal Jan Preisler, který vytvořil návrh sgrafitového vlysu zdejší obchodní školy, a také realizoval výzdobu prostějovského Národního domu.⁸²

Dalším významným umělcem, který tvořil pro Prostějov, byl František Kysela⁸³. Malíř namaloval několik obrazů, které jsou umístěné v interiéru Národního domu.⁸⁴

---

⁷³František Bílek (1872-1941) je v našem sochařství a grafické tvorbě jeden z nejvýznamnějších představitelů secesního symbolismu a nábožensky orientovaného mysticismu (Ibidem, s. 216.).

⁷⁴Stanislav Sucharda (1866-1916) pro Prostějovský hřbitov vytvořil sochu anděla, jež byl umístěn na náhrobek manželů Vojáčkových (Ibidem, s. 216.).

⁷⁵Bohumil Kafka (1878-1942) vytvořil reliéfy zdejších mecenášů manželů Vojáčkových (Ibidem, s. 216.).

⁷⁶Anton Hanaka (1875-1934) narodil se v Brně, vyučil se řezbářství ve Vídni (Ibidem, s. 216.).

⁷⁷Ibidem, s. 216-220.

⁷⁸Hana Wichterlová (1903-1990) - Kompozice, 1929, Mrtvý pták 1931, Mateřství 1932, Pupen 1932 (Ibidem, s. 216-220.).

⁷⁹Ibidem, s. 220-221.

⁸⁰Viz M. Pískalová (pozn. 68), s. 173-174.

⁸¹Viz J. Bartoš – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 222 – 223.

⁸²Viz L. Hrzová – P. Marek – V. Šlapeta et al., *Národní dům v Prostějově*, Prostějov 1980, s. 40 – 45.

⁸³Kyselovy práce vyvěrají z myšlenky o podřízení námětu dekorativní stylizaci a o začlenění figurálního celku do geometrizujícího řádu, který v daném případě ovládal i vybavení interiéru dobovým mobiliářem (Ibidem, s. 30 – 37.).

Slavným prostějovským rodákem byl z malířské generace Karel Vacek⁸⁵, studoval u prof. Emila Filly, u něhož si osvojil vztah k hodnotám moderního umění, schopnost malířské stylizace, tvarové analýzy a zejména smyslový vztah k barvě. Námět hledal v motivu zátiší a ženských aktů a vycházel z tvarů sevřených do pevných, melodicky rozvinutých kontur.⁸⁶

Do širšího povědomí vstoupila i tvorba Miloše Filipa, sklářského výtvarníka, který studoval na pražské Vysoké umělecko - průmyslové škole u Karla Štipli. Z jeho monumentálních prací je známo především řešení dveří pro Památník národního osvobození na Vítkově v Praze.⁸⁷

---

⁸⁴Ibidem, s. 30 – 37.

⁸⁵Karel Vacek (1919-1989) malíř se začlenil do avantgardního hnutí absolventů Vysoké školy Umělecky - průmyslové Trasa 54, které obohatil o specifickou senzualistickou notu. Nevěnoval se pouze malbě a kresbě, ale i ilustrační tvorbě, scénografii a tvorbě afišistické (Viz J. Bartoš – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 226.).

⁸⁶Ibidem, s. 225-226.

⁸⁷Ibidem, s. 227.

4.6. Stavebně historický vývoj Prostějova

Prudký rozvoj architektury v Prostějově byl vyvolán nárůstem textilního průmyslu, ale i formování nové společnosti, v níž dochází k utváření národnostních tendencí, které podmiňovaly kulturní život v jednotlivých moravských městech. Jak už bylo zmíněno, Prostějov na přelomu 19. a 20. století zaujímal významné postavení ve všech ohledech, i když hrál pouze dočasnou roli na předních příčkách kulturních a hospodářsky významných měst.

Právě v Prostějově se jedním z hlavních prostředků komunikace stává architektura, jež by měla symbolicky reprezentovat hrdost moravských Čechů, kteří se hlásí ke své kolébce, ale rovněž vyjádřit ctižádost tamějších občanů k proslavení Prostějova.

Leč v této době do jisté míry naplňovali touhu občanů po lepší sebe prezentaci tvůrci prostřednictvím alegoricky historizujícího vyjadřování. Na konci století scénu architektury ovládali plně místní stavitelé Čeněk Venclík⁸⁸ a jeho společníci Rudolf Konečný a Josef Nedělník⁸⁹. Nicméně růst sebevědomí Prostějovanů vedl k oslovování zvučnějších jmen, což byla jediná možnost, jež by dokázala uspokojit vysoké ambice občanů. Příkladem pro moravské poměry se pak na dlouhou dobu stalo vídeňské kulturní centrum.

Prvním počinem byla stavba vily továrníka L. Wichterleho, který si chtěl dát postavit reprezentativní dům. Nikoho nepřekvapilo, že si jako projektanta zvolil vídeňského architekta Franze von Krause a jeho společníka Josefa Tölka, jež byli zejména známí jako tvůrci divadelních scén. Tato stavba byla provedena v letech 1900- 1902. Z neobarokních tvarů již vystupoval biomorfne orientovaný secesní detail.⁹⁰

Dalším významným autorem, který poznamenal vývoj zdejší architektury, byl brněnský rodák Vladimír Fischer⁹¹. Převážně čerpal z české gotiky a renesance. Nicméně rovněž interpretoval řadu užitých uměleckých druhů, s nimiž se snažil docílit *gesamtkunstwerku*.⁹² Důležitým mezníkem v prostějovské architektuře se stala stavba Národního domu [Obr. 2], jež byla projektována architektem Janem Kotěrou v letech 1905 až 1907.⁹³ Pro dojem z architektonického díla divadla je důležité začlenění do okolního prostoru, tedy do určité krajinné či městské sféry. Z tohoto důvodu je zřejmé, že budova Národního domu je příznivě

⁸⁸Stavební firmu provozoval od roku 1885 (Ibidem, s. 207- 209.).

⁸⁹Stavební firmu založili v roce 1887 (Ibidem, s. 207 – 209.).

⁹⁰J. Mathon, *Prostějov a okolí ve světle svých historických a uměleckých památek*, Prostějov 1924, s. 154-160.

⁹¹Významný počín na území Prostějovska pro něj byla rekonstrukce zámku (Ibidem, s. 154-160.).

⁹²Viz J. Bartoš – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 209 – 210.

⁹³Ibidem, s. 210.

orientovaná, neboť se nalézá na ose zámek, kostel sv. Jana Nepomuckého a na ploše vzniklé po asanaci městských hradeb⁹⁴. Vhodně doplňuje danou oblast a zároveň tvoří přímou linii se Smetanovými sady a se zbytkem hradební zdi. Hlavní průčelí je pak orientované na východ, je oddělené od zástavby, utváří dominantu Vojáčkova náměstí.⁹⁵

Samotná architektura divadla je členěna na tři základní hmotové trakty, které na sebe vzájemně navazují. Na výtvarně dekorovanou hlavní divadelní budovu navazují dvě asymetrická křídla, v první části je umístěna restaurace, a v druhé se nachází přednáškový sál. Nejvíce na nás působí hlavní budova, vyrůstá postupně od centrálně umístěného portika před hlavním vstupem, neseného dvěma pilíři se stylizovaným Suchardovými reliéfy Hanáka a Hanačky, přes dvě mohutná schodiště se zvlněnou atikou uprostřed, balustrádami a secesními věnci z měděného plechu na vrcholech, strmý trojúhelníkovitý štít s městským znakem až po vrchol věže, dekorovaný plastikami dvou orlic a hereckou maskou na špici. Výrazným prvkem je veliké půlkruhové termální okno prolomené uprostřed štítu, orlice na věži jsou pak alegorií městského znaku, zatímco hlavy Hanaček odkazují na krajinu, z níž se město zrodilo. Maskaron⁹⁶, který se nachází na vrcholu stavby celou kompozici symbolicky a ideově dotváří.⁹⁷ Když srovnáme hlavní trakt s dvěma postranními křídly, tyto dvě části pak působí značně stylizovaně. Restaurační část má pravidelný, osově symetrický rytmus okenních otvorů. Přehledná fasáda je zdůrazněna pouze polygonálním nárožním arkýřem, kamennou kašnou a konvexním rizalitem, jež tvoří protiváhu k dramaticky nabitě architektuře divadla a celou kompozici naopak zklidňuje.⁹⁸ Rozdíl můžeme pozorovat i na omítce a článků dekoru hmoty budovy. Stavba prochází napolo lyrickou a pohádkovou fází architektony tvorby a současně navazuje na následující přísnou a racionální fázi, kterou můžeme pozorovat na sgrafitové výzdobě, kdy je ornament⁹⁹ koncentrován pouze do dílčích vymezených ploch na fasádě.¹⁰⁰

Až do dnešní doby si Národní dům zachoval svoji nezměněnou tvář. Nicméně během první světové války došlo v interiérech ke změnám, jež vedly k očištění ornamentiky

⁹⁴D. Roháčková, *Národní dům v Prostějově 1907-2007*, Prostějov 2007, s. 99 – 100.

⁹⁵S. Kašpárková, *Národní dům v Prostějově*. Studie rekonstrukce zak. č. 0690 1100 13. Stavebně historický průzkum, textová část. Státní ústav pro rekonstrukce památkových měst a objektů v Praze, středisko 11 – Brno, ateliér 40 – Olomouc 1986, s. 16.

⁹⁶Maskaron – herecké maka na samém vrcholu stavby (Viz D. Roháčková (pozn. 94), s. 101.).

⁹⁷E. Jeřábková, K ideovým aspektům Kotěrova Národního domu v Prostějově, in: *Umění*, 1996, č. 5, s. 412, 420 – 424.

⁹⁸R. Švácha, Národní dům v Prostějově 1905 – 1907, in: V. Šlapeta – D. Karasová, *Jan Kotěra 1871 – 1923. Zakladatel české moderní architektury*, Praha 2001, s. 134 – 137.

⁹⁹Ornament je silně inspirován hanáckým lidovým uměním (Viz D. Roháčková (pozn. 94), s. 114 – 115.).

¹⁰⁰M. Pavel, *Historie stavby Národního domu v Prostějově*, Rosice u Brna 2014, s. 18 – 20.

od Kotěrových detailů. Architekt měl za cíl vytvořit takový prostor, v němž by se divák odpoutal od všech pozemských starostí a naladil se na sféru duchovních hodnot, v němž by mohl prožít svůj čarovný sen.

Národní dům je stavbou nesmírně ceněnou neboť splňuje představy a idee, které měli naši předci o kulturním a společenském statusu města. Zároveň měl plnit funkci, jež by reprezentovala a sjednocovala hodnoty jak umělecké, tak architektonické, a dodával tak pocit další generaci, že lze mít odvalu a lze zvládat i náročné překážky, které budou před nimi kladeny.

Druhou velice prestižní stavbou ve městě se stala budova nové radnice [Obr. 3], která byla vytvořena podle návrhů Karla Hugo Kepky mezi léty 1911 až 1914. Nemělo se jednat pouze o běžnou stavbu. Měla odpovídat významu Prostějova na Moravě a reprezentovat jeho obecní výbor. Proto město kontaktovalo pražské architekty, kteří měli navrhnout účelnou a reprezentativní stavbu. Tyto plány zhatila smrt starosty Karla Vojáčka. V říjnu 1909 pak byl pověřen prof. Karel Hugo Kepka vypracováním plánů, které byly 1911 schváleny. Radnice je pozoruhodná svou základní hmotovou kompozicí, tím jak úzká fronta radnice byla schopna vytvořit dominantu ovládající celé náměstí. Stavba je ovlivněna dobou svého vzniku, tedy doznívajícího historismu. Bylo to období, kdy pro výzdobu fasády bylo dovoleno použít doslova jakýchkoli prvků – bohatě zdobené arkýře, balkóny, věže a věžičky, vázy či figurální výzdoba na římsách a atikách. Pozornost architektů se obrací i k dekoru zábradlí, balustrád, svítidel. Ztrácí se smysl pro logiku výzdoby, a však prof. Kepka mírnil dekorativnosti architektury. Není přebujelá, celek působí monumentálně a vyváženě.¹⁰¹

Dominantou radnice je čtyřhranná věž s hodinami, která je zakončena okrouhlou stavbou se sloupy a měděnou bání. Nad obloukovým arkýřem dominuje orloj. Nad orlojem vystupuje nenápadně plastika kohouta – hanácký symbol času. Ve druhém poschodí je z průčelí vysunut balkón s bohatou výzdobou. Uprostřed jsou dva dvojsloupy a trojhranný štít. Na vchodových dveřích jsou umístěné opakující se prvky v podobě věnců s iniciály města.¹⁰²

Tato stavba je mimořádná svojí suchou, akademickou až pompézní transformací neživého pojetí historismu, což byl pravý opak Kotěrova díla. Byla však zmírněna z nepatrné části výtvarnou interiérovou výzdobou s kovovými detail, jež provedla prostějovská firma Vulkania.¹⁰³

---

¹⁰¹B. Adamík – F. Fröml – D. Janoušek et al., *Nová radnice v Prostějově*, Prostějov 1990, s. 9-15.

¹⁰²Ibidem, s. 16-18.

¹⁰³Ibidem, s. 28-29.

V těchto letech se stal vedoucím uměleckého závodu Vulkania Emil Králík z Brna¹⁰⁴, který rovněž projektoval významné stavby města Prostějova. Jedná se o vily bratří Kovaříků, v nichž dotvářel i interiérový nábytek, který se však nedochoval.

Na konci 19. století a na počátku 20. století se zakládaly i další instituce, které byly němými svědky rozmachu města, například městská knihovna, jež byla založena v roce 1898 nebo nynější gymnázium Jiřího Wolкера založené o rok později. Okolo roku 1900 byl založen i první městský hřbitov [Obr. 4], ke kterému se v pozdější době připojil i židovský.¹⁰⁵ Že tyto aktivity byly nutné a potřebné, je zcela patrné z toho, že zmíněné instituce stále slouží svému účelu.¹⁰⁶

Secesní fáze města spočívala v kombinaci aktualizovaných historických prvků¹⁰⁷, jež byly v Prostějově dosti vyčerpané, především na budově radnice v podobě exteriérových, nicméně zejména interiérových dekorativních článků a kusů nábytku, s původně anglickou inovací dispozice, ale i s detailem geometrizujícího a historického dekoru a samozřejmě i se syntézou architektury, umění a řemesel.

Dvacátá léta 20. století jsou poznamenána v Prostějově hledání, jelikož dochází k vytvoření regulačního plánu, který byl vytvořen dvěma urbanisty Josefem Peňázem a Jindřichem Kumpoštem¹⁰⁸. Jeho realizace byla schválena v roce 1923.¹⁰⁹

Pro řadu staveb do poloviny 50. let je naopak příznačný kontrast mezi lapidárností a bohatou hmotovou modelací, jež můžeme vypořadovat v dílech Kotěrova spolupracovníka Ladislava Machoně. V tomto období dochází k prolínání směrů v architektuře. Později prostějovskou architektonickou scénou ovládne plně funkcionalismus, u jehož počátků stojí architekt Eduard Žáček.¹¹⁰

---

¹⁰⁴Viz J. Bartoš – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 208.

¹⁰⁵Židovská synagoga [Obr. 5] - Je to třípodlažní řadový objekt, který je neobvyklí svojí orientací směrem na jih. Dominantu průčelí tvořil zvýšený vstupní portál se zužujícím se schodištěm, společně s velkým obloukovitě klenutým oknem v patře. Monumentální vzhled průčelí byl umocněn dvojicí věží. Vnitřní výzdoba chrámu byla podle tradice střídáma, převážně pojatá v secesních prvcích. Na jižní straně sálu stál svatostánek, proti němu byly orientované lavice a v patře se nacházela tzv. ženská galerie. Dnešní stav je nicméně odlišný od toho původního, neboť během okupace byl objekt zavřen a vydrancován.

¹⁰⁶F. Starý, *Městský hřbitov v Prostějově*, Prostějov 1931, s. 11-15.

¹⁰⁷Například antikizující atrium, motiv čestného nádvoří, ad... (Viz J. Bartoš – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 208.).

¹⁰⁸J. Kumpošt se do prostějovské architektury zapsal návrhem Městské spořitelny, jež byla postavena v letech 1925-1926. Můžeme zde pozorovat zvládnutou plastičnost průčelí, které dominuje dozrívající holandský vliv, zatímco v interiérech můžeme vidět vliv vídeňského školení (Ibidem, s. 204-209.).

¹⁰⁹Ibidem, s. 204-209.

¹¹⁰Ibidem, s. 204-209.

5. Přehled nejvýznamnějších secesních staveb v Prostějově

5.1. Městský dům – dům U Měsíčka [Obr. 6]

Budova je umístěna na náměstí T. G. Masaryka 5 s popisným číslem 108. Dům U Měsíčka býval v dějinách Prostějova jedním z prestižních měšťanských staveb. Byl situovaný na exkluzivní parcele, jež byla blízko budovy radnice, a též patřil mezi několik vyvolených měšťanských domů, v nichž majitel mohl vařit a nalévat pivo, víno a později i kořalku.¹¹¹

Písemné zmínky o budově, zejména o jeho majitelích, pocházejí až z počátku 16. století, nicméně některé stavební konstrukce¹¹² dokládají, že je dům nejspíše daleko starší.¹¹³

Budova často měnila vlastníky, nejinak tomu však bylo i u jiných měšťanských domů v Prostějově. Z majitelů, které je možné najít v písemných pramenech, můžeme jmenovat soukeníka Martina Wunderlicha, jež dal domu novou podobu v 17. století, jelikož byl dům zničený při drancování města cizími armádami za třicetileté války. Stavbu zasáhl požár a to v roce 1697, a tak tehdejší vlastník¹¹⁴ domu musel dům nákladně opravit.¹¹⁵

Po opravách měl mít dům U Měsíčka podobu patrové stavby, nejspíše se slepým druhým atikovým patrem. V přízemí byly umístěné hostinské místnosti a obytné prostory, v prvním patře další obytné místnosti se sýpkou. Ve dvorní části se pak měly nacházet stáje a provozovna palírny.¹¹⁶

V druhé polovině 19. století se uskutečnily další podstatné stavební práce na úpravách domu, jež byly ukončeny téměř až na samém počátku 20. století za manželů Postlerových. Jednalo se o celkové přetvoření fasády průčelí, které v sobě mísí prvky secese a historismu.¹¹⁷

---

¹¹¹SOKA Prostějov, Archiv města Prostějov I, inv. č. 807: stavebnictví, 1793 – 1847, kart. 15, sign. 146/1: odhad právo vářečného domu Kajetána Entla, popis domu, (1812).

¹¹²Jako například kamenné sklepy nebo gotická komora, která původně stála v levém krátkém dvorním křídle (SOKA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznamy kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastníka památky s krátkou charakteristikou), 1961 – 1964.).

¹¹³Ibidem.

¹¹⁴Zachariáš Gärtler (L. Grůzová – P. Marek – M. Peterka, *Prostějov 1390 – 1990, 600 let*, Praha 1989, s. 149.).

¹¹⁵Ibidem.

¹¹⁶SOKA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznamy kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastníka památky s krátkou charakteristikou), 1961 – 1964.

¹¹⁷SOKA Prostějov, Stavební firma Konečný a Nedělník, sign. 298: nákras fasády, 1901: nákras na postavení nového kanálu, 1901: rozpočty a účty za stavební práce, 1901 – 1904.

Nejpozoruhodnější na tomto domě je rovněž gotická komora¹¹⁸, jež je situovaná v přízemních prostorách v levém dvorním křídle, jelikož se dochovala v téměř neporušené podobě. Tato komora je umístěna na úrovni terénu. Je kamenná s valenou klenbou. Později byla vyzděna cihlami. Dochovaly se zde i nástrovní malby s rostlinnými a zvířecími motivy a zachoval se dokonce vymezený kamenný profilovaný pozdně gotický sedlový portálek.¹¹⁹

Hlavní průčelí směrem na Masarykovo náměstí je členěno šesti okenními osami. V přízemí se nacházejí výkladce a portál s průjezdem, má dvě patra.

Půdorys je ve tvaru obdélníka, na němž navazují dvě souběžná krátká dvorní křídla, jež pokračují pozdějšími přistavěnými objekty. Je situovaný na protáhlé parcele, kde zástavba prochází v jedné ose a zároveň vymezuje prostor koridoru města.

V přízemí je asymetricky umístěn vstupní portál, jenž vede do průjezdu, zaklenutý stlačeným profilovaným obloukem. Po jeho bocích jsou umístěny pilastry s volutami. Nad ním se nachází domovní znamení v podobě kruhu, v němž je měsíc vyveden zlatavou barvou na modrém poli, dotvořené štukovou ornamentikou. Po bocích průjezdu se nalézají novodobé výkladce se vstupem do obchodu vlevo a do restaurace vpravo.

Přízemní prostory jsou oddělené od prvního patra patrovou římsou. Okna mají tvar obdélníku, profilovanou šambránu, pod okny se nachází obdélná parapetní výplň. Dvojice oken po stranách má nadokenní štítovou římsu ve tvaru stlačeného půlobluku, jež je profilován štukovou secesní výzdobou. Dvě okna uprostřed stavby mají suprafenestry, v nichž se nacházejí medailony s reliéfními podobiznami manželů Postlerových, kteří byli vlastníky domu právě za jeho secesní fáze. Fasáda prvního patra je členěná pásovou rustikou.

Druhé a první poschodí je oddělené patrovou římsou, na niž jsou umístěny pilastry s patkou, dříkem a hlavicí. Pod hlavicí je komponovaná maska, se secesní rostlinou a geometrickou výzdobou. Mezi okny po krajích jsou pak umístěny kartuše bez výplně, avšak s bohatým dekorem.

---

¹¹⁸Jedná se o reprezentativní prostor z přelomu pozdního středověku a raného novověku, který byl charakteristickým rysem pro většinu tehdejší městské stavební produkce. O významu této místnosti napovídá i samotné slovo, jež značí pokladnu nebo souvisí s majetkem. Komora tedy byla využívána nejen jako místnost pro uchování cenností, ale i nevytápěná ložnice. Zpravidla byla vybavená nábytkem, například truhlicemi nejrůznějších rozměrů, které sloužily k ukládání šatů, drahocenných látek, peněz či šperků. Mohla být i vybavena lehátkem či postelí s nebesy ad... Někdy mohla být vymalována bohatou freskovou výzdobou (J. Kühndel, *Prostějovské domy*, in: *Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova*, Prostějov 1932, s. 119 – 124.).

¹¹⁹Ibidem.

Uprostřed prvního a druhého patra prochází pás se štukovou rostlinnou výplní, nad okny v druhém patře je pásová výzdoba. Korunní římsa je profilovaná s konzolkami, nad ní je umístěna atika s výsečemi stlačených půloblouků. Uprostřed je situovaný atikový štít, v němž je obraz Madony s Ježíškem, po stranách lemován pilastry, na něž dosedá nika s vázou a štukovou secesní výzdobou. Vrchol štítu je zakončen věžičkou se znamením půlměsíce.

Dvorní fasáda je hladká, jižní má v obou patrech novodobě upravenou pavlač, okenní i dveřní otvory jsou nesourodé.

Na tomto domě můžeme pozorovat vývojové fáze stylů architektury, a to již od konce 15. století. Ať už se jedná o již zmiňovanou komoru ve vnitřní dispozici, nebo je to schodiště s plochými segmentovými klenbami či přízemními místnostmi, které dekorují klasicistní detaily.

Dům U Měsíčka je velice hodnotnou stavbou, jež dokumentuje stavební vývoj s dochovanými cennými stavebními konstrukcemi a prvky, ať už v podobě portálového průjezdu či gotických sklepů nebo nástěnných maleb v přízemí, ad...

Dům tvoří nedílnou součást náměstí a pomáhá dotvářet secesní tvář města Prostějova. Kdo navrhl a realizoval secesní fázi, která se na domě zachovala až do dnešní doby, nám archivy neprozradily.

5.2. Místní vlakové nádraží v Prostějově [Obr. 7]

V druhé polovině 19. století patřil Prostějov mezi čtyři nejvýznamnější města na Moravě, tedy hned po Brnu, Jihlavě a Olomouci. Díky tomu, že se Prostějov rychleji rozrůstal, se začaly bourat městské hradby. Po jejich zbourání roku 1869 se radní ve městě rozhodli, že postaví první železnici. První vlak se na prostějovském nádraží objevil 1. července 1870. Když se Prostějov napojil na železniční síť, uvítali to především majitelé místních podniků.¹²⁰

Původní budova prostějovského hlavního nádraží byla na konci druhé světové války zničena při výbuchu vozů s municí. Byla postavena nová budova hlavního nádraží v Prostějově a to v letech 1947 až 1951, podle projektu architekta Jaroslava Otruby.¹²¹

Budova vlakového nádraží je situovaná na ulicích Sladkovského 1 a Martínková 2 – 4, volně navazuje na sídliště Edmunda Husserleho.

Místní vlakové nádraží, však bylo postaveno v roce 1889, mělo spojovat město s okolními obcemi a vesnicemi. Především zde byla vymezena trať Prostějov – Chornice, které se říkalo Moravská západní dráha.¹²²

Její stavba probíhala v rámci systému tratí Rakousko – Uhersko, správa spolu s místními radními a majiteli obchodů přispěla na její realizaci.¹²³

Neví se přesně, kdo byl projektantem či stavitelem, jelikož se plány a dokumenty ztratily během druhé světové války. Můžeme však předpokládat, že na stavbě působila firma V. Lukáše a V. Součka, neboť je nádraží jmenována v jejich seznamu.¹²⁴

Nádražní budova je obdélného tvaru a skládá se zde dvou stavebních jednotek, po stranách jsou pak přidělané menší budovy, dříve dřevěné teď zděné. Jsou na sebe napojené v přímé linii, která navazuje na sídliště Edmunda Husserleho.

---

¹²⁰SOKA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznamy kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastníka památky a s krátkou charakteristikou), 1961 – 1964.

¹²¹Viz J. Bartoška – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 105 – 106.

¹²²SOKA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznamy kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastníka památky a s krátkou charakteristikou), 1961 – 1964.

¹²³Viz J. Bartoška – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 202.

¹²⁴P. Marek, K stavebnímu rozvoji Prostějova po r. 1870, in: *Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově*, 1991, č. 1, s. 10 – 15.

Levá část nádraží trochu ustupuje, je patrová s 11 osami, do popředí vystupuje rizalit, jenž je ukončený trojúhelníkovým štítem, a je jednoposchoďový. V přízemí je rizalit tvořen třemi průchody do interiéru, vyplněný dřevěnými dveřmi, okna po stranách mají obdélný tvar a podokenní římsu, přízemí je členěno pásovou rustikou.

První poschodí je odděleno patrovou římsou, na kterou dosedají obdélná okna. Ve štítu rizalitu je situovaná plastová deska s nápisem Prostějov - místní nádraží, nad ní se nacházejí dvě okénka. Budova je zastřešena sedlovou střechou a v přízemí je umístěn ještě postranní vchod do prostoru budovy.

Pravá část nádraží naopak vystupuje s uliční linie, dominantou je rizalit, který je zakončen trojúhelným atikovým štítem. Fasáda je zrcadlově symetrická. Boční partie okolo rizalitu jsou rytmizované šesti pásy oken. Rustika zde lemuje fasádu po celé její délce. Okna v přízemí mají obdélný tvar s podokenní římsou. Vrchní okna mají rovněž podokenní římsu, ale také podokenní parapetní výplně, ve kterých se nachází secesní štukový dekor. V pravé části v přízemí místo dvou oken je pak umístěn vstup do prostorových částí.

Rizalit je v dolní části členěn čtyřmi okny. Nalevo je situován vstup, tvořený jednoduchým abakusem. Nad ním se nalézá půlkruhová výseč s rostlinným štukovým dekorem a světlík se skládá ze dvou okének.

První patro je rytmizované sedmi osami, prostřední tři okna jsou spojená dolní podokenní římsou a podokenními parapetními výplněmi s dekorem, nad nimi jsou pak kruhové výseče, nejspíše odkazují na lodžii. Okna jsou lemována pilastry, které nesou štít, v němž je umístěno volské oko a pod ním tři okénka čtvercového tvaru. I tato část je rovněž zakryta sedlovou střechou, po bocích rizalitu jsou na střeše situované vikýře.

Zadní část je v přízemí řešená arkádou se zastřešenou kolmou stříškou. Fasáda je členěna obdélnými okny a dveřmi s odlišeným ostěním. První patro je po celé délce tvořené jednoduchými okny.

V levé části nádražní budovy se nachází prostorná hala s pokladnami, v pravém vedlejším zdobnějším traktu, jsou prostory, které dříve sloužily jako byty pro úředníky a zaměstnance vlakové dráhy, rovněž kanceláře. Okolní menší stavby jsou pak využívány jako skladiště nebo místa úschovny.

Dříve budova měla zdobnější secesní fasádu, avšak ta byla poničena během výbuchu munice. Rovněž při rekonstrukci byla část dekorace odstraněna. Místní nádraží dnes stále slouží svému původnímu účelu, nicméně už nepatří mezi dominanty města a postupně chátrá.

5.3. Gymnázium Jiřího Wolkeru v Prostějově [Obr. 8]

Budova prostějovského gymnázia je situovaná na rohu Kolárovy a Svatoplukovy ulice 3.

Prostějov patřil mezi čtyři nejvýznamnější města na Moravě na přelomu 19. a 20. století, nicméně i přesto zde neexistovalo žádné gymnázium. Proto se o jeho zřízení začalo jednat v roce 1893. Avšak starosta města Prostějova Karel Vojáček a člen městského zastupitelstva JUDr. Jindřich Stross nedostali zprvu souhlas na stavbu budovy gymnázia od vídeňského ministerstva kultury a vyučování, popřípadě místo držícího v Brně. Teprve až díky vídeňskému a moravskému pracovníku a profesoru Karlovy univerzity dr. Antonína Rezka¹²⁵ se zřízení městského gymnázia prosadilo.¹²⁶

Starosta zadal vypracování plánů ing. Karlu Doudovi, tyto návrhy byly odsouhlaseny na městské radě. Stavba započala 28. dubna 1900, práce prováděla firma Čeňka Venclíka. Na realizaci gymnázia se rovněž podíleli menší prostějovští živnostníci, například zámečník František Pospíšil či stolařská dílna Eduarda Kordina. Štukatérský dekor provedl Alois Spáčil¹²⁷ z Prahy a malbu na skle realizoval Jan Kryšpín z Prahy. Stavba byla dokončena v roce 1901.¹²⁸

Škola byla prozatím umístěna před dokončením stavby v provizorní budově dnešního sociálního ústavu na Brněnské třídě č. 27. Prvním ředitelem se stal Jan Wimmer. 15. září roku 1901 bylo gymnázium slavnostně otevřeno, a při slavnostním obřadu měl projev poslanec dr. Václav Perek, známý bojovník za prosazení zákona, podle kterého by mělo do české školy chodit každé české dítě. 16. září byl zahájen školní rok a 17. listopadu byla otevřená aula sloužící jako kaple ke školním bohoslužbám. V jižním křídle byly situovány učebny pro chlapeckou obecní školu a v severním křídle pak pro obecnou dívčí školu.¹²⁹

Nicméně budova školy a její zaměstnance a žáky citelně poznamenala 2. světová válka, z fasády byl odstraněn portrét Františka Palackého a na konci války byla čelní strana gymnázia při bombardování značně poškozena. Až v roce 1949 byly dokončeny všechny opravy jak na exteriéru, tak i v interiéru budovy. Tehdy došlo též ke sloučení s bývalým

---

¹²⁵Jeho sochařský portrét, který je dílem sochaře Vojtěcha Schaffa, je umístěn na čestném místě v aule školy (Stavba nové školní budovy v Prostějově, in: *Hlasy z Hané*, 26. 1. 1908, č. 10, s. 10 – 12.).

¹²⁶SOKA Prostějov, Stavební firma Č. Venclíka, sign. 175: nákras fasády, 1901, 1900 – 1901.

¹²⁷Alois Spáčil (1865 – 1912) autor sochařské výzdoby některých budov v Prostějově a Kroměříži (www.prijmeni.cz/Spacil/osobnosti , vyhledáno 16. 3. 2015.).

¹²⁸SOKA Prostějov, Deník ze stavby, c. k. českého gymnázia v Prostějově, sign. 176, 1900 – 1901.

¹²⁹Stavba nové školní budovy v Prostějově, in: *Hlasy z Hané*, 26. 1. 1908, č. 10, s. 10 – 12.

reálným dívčím gymnáziem a škola dostala nový název Gymnázium Jiřího Wolker. V letech 1970 – 1972 proběhly další opravy na budově, nebyly však příliš zdařilé.¹³⁰

Další změny na stavbě byly realizovány v roce 1992, kdy gymnázium bylo spojeno s vedlejším objektem chodbou v úrovni 1. patra. V nové budově byly umístěny kabinety, odborné počítačové učebny, učebny biologie a třídy pro výuku jazyků a žákovská a učitelská knihovna, později i jídelna a malá tělocvična.¹³¹

Budova je tříposchod'ová, rytmizovaná 21 osami, zaujímá půdorys obdélníka, po bocích a ve středu s vystupujícím rizalitem, je zrcadlově symetrická.

Plochy mezi rizality jsou shodné a členěné pásy šesti oken, přízemní patra začínají patkou, stěnou a římsou trnože, v nichž jsou umístěné výseče obdélníků. Okna mají obdélný tvar a podokenní římsu. Nad nimi je zvýrazněn článek v podobě klenáku, celým patrem pak prochází pásová bosáž.

První poschodí je odděleno patrovou římsou, okna rovněž mají podokenní římsu, ale se zvýrazněnou parapetní výplní. Celé poschodí je lemováno pásovou bosáží, u oken je zvýrazněno jako ostění, nad nimi je pak vystupující klenák.

První a druhou poschodí rozděluje profilovaná patrová římsa. Obdélná okna se skládají z podokenní římsy s konzolkami a podokenní obdélnou parapetní výplní, lemovanou dříkem polosloupu. Okno završuje profilovaná nadokenní římsa se zvýrazněním klenákem a po stranách podpíraná dekorativními konzolkami.

Třetí poschodí má okna se zvýrazněnou šambránou, profilovanou podokenní římsou, po stranách jsou pak umístěné kartuše s portréty stavitele, stavebníka a objednavatele, jež jsou dotvořené štukovou secesní dekorací. Nad nimi je profilovaná římsa, která odděluje pás pod korunní římsou, jež je členěn zdobenými pilastry. Na korunní římsě pak dosedá rovná atika, která je zakončena atikovou římsou s půlkruhovým dekorem.

Nárožní rizality po bocích jsou členěné pásy čtyř oken, v přízemí a prvním patře realizované totožně jako partie mezi nimi. V druhém patře má střední okno jednoduchý fronton a třetí patro nemá mezi okny kartuše a po bocích je lemovaný bosáží, jež připomíná sloup, jinak rovněž stejné realizované jako patra v mezních částech. Nicméně atika je zdobnější se dvěma erby se znakem města Prostějova, které jsou umístěné ve středu.

---

¹³⁰SOKA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznamy kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastníka památky a s krátkou charakteristikou), 1967 – 1972.

¹³¹SOKA Prostějov, AMP staveb. Gymnázium, in. č. 17 – 27.

Prostřední rizalit v přízemí má situované tři vysoké vstupy klenuté do oblouku a členěné pásovou bosází s klenáky. Po stranách prostředního vstupu jsou realizovány krakorce s rostlinným štukovým dekorem. V prvním patře dominuje balkón s kamennými zdobenými vázami po stranách. Druhé poschodí je nejzdobnější, okna mají tvar půloblouku s podokenní obdélnou parapetní výplní. Klenáky nad okny jsou dekorované ženskými maskami. Třetí patro je realizované shodně jako po stranách, nad ním je umístěn nápis Gymnázium. Atika je rovněž zdobnější s dekorativními vázami a ve středu usazeným vystupujícím kruhem s dekorem. Je zastřešený zvýrazněnou střechou s balkónem.

Boční fasády budovy jsou v přízemí a prvním patře lemované pásovou bosází, druhé a třetí patro je uprostřed členěno jedním oknem. Po stranách se nachází bosáž se štukovou rostlinou výzdobou.

Zadní část je méně zdobená, rovněž rytmizovaná pásy 21 oken, budova je završena sedlovou střechou.

Gymnázium se stalo nedílnou součástí města Prostějova, už od éry svého založení slouží stále svému účelu, což dokládá, jak byla stavba potřebná a stále je až do dnešní doby. Je realizovaná v duchu nastupujícího historismu a nastupující secesí, jež je dobře patrná v člancích a dekorech nejen fasády, ale i vnitřních prostor budovy.

V interiéru nicméně došlo v průběhu jednoho století k výrazným změnám, především v očištění štukového dekoru. Avšak se zachovalo zdobené schodiště, které prochází celým traktem budovy a je jedinou původní dochovanou částí v prostorách školy.

5.4. Městský dům Hanačka 2 [Obr. 9]

Dům je situovaný na ulici Pod Kosířem a Rejsková v Prostějově, s popisným číslem 2992.

Stejně jako rozrůstání města, tak i velký ekonomický boom rozličných firem, jež byly zakládány na konci 19. století a v prvním desetiletí 20. století, způsobily rovněž v tomto období rozvoj stavitelské sféry na Prostějovsku. Nejenže to bylo z důvodů růstu obyvatelstva, ale i z důvodů reprezentace města a jeho občanů. Tuto ideu chtěli přední představitelé Prostějova evokovat skrz stavby, kde nejenom reprezentovali sami sebe, ale i město jako takové, na které byli právem hrdí.¹³²

Nejinak tomu bylo i u inženýra Václava Součka, který vlastnil firmu spolu s inženýrem Václavem Lukášem. Jejich závod se zabýval zejména stavebními pracemi v konkurenci s místní firmou Čenka Venclíka.¹³³

Inženýr Souček chtěl vybudovat dům, který by se řadil ke kvalitním architektonickým stavbám Prostějova. Nicméně se inspiroval se zdejšími stavebními slohem, jež byl v té době již přežitkem a nastupujícím novým slohem, tedy secesí.¹³⁴

Budovu projektoval spolu s dalším inženýrem Vladimírem Fischerem¹³⁵, který se také podílel na úpravách prostějovského zámku. Dům Hanačka zasadili na Rejskovu třídu a ulici Pod Kosířem, kde se výrazně pohledově uplatňuje ráz samotné ulice. Malířská výzdoba pak byla svěřena Janu Köhlerovi.¹³⁶

Dům má půdorys obdélníku, po dvou delších liniích je fasáda rytmizovaná sedmi osami, po krátkých stranách čtyřmi okenními osami, a je jednopatrový.

Trnož domu je oddělen profilovanou římsou, přízemní okna mají tvar půloblouku se zvýrazněným ostěním a profilovanou horní částí.

Druhé patro je pak rozdělené profilovanou patrovou římsou, pod okny prochází v celé délce domu parapetní profilovaná římsa. Okna jsou trojdílná se šambránou, některá mají

---

¹³²SOKA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznamy kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastníka památky a s krátkou charakteristikou), 1961 – 1964.

¹³³Ibidem.

¹³⁴J. Sedlák, Věrný stoupenec historizující tradice. K 50. Výročí úmrtí architekta Vladimíra Fischera, in: *Prostor Zlín*, 5. 1993, č. 5, s. 13.

¹³⁵Vladimír Fischer (1870 – 1947) byl český architekt, profesor na České vysoké škole technické v Brně a rovněž byl i jejím rektorem (Společenský almanach velkého Brna, Brno 1933, s. 11.).

¹³⁶Stavby projektované inž. Vladimírem Fischerem, c. k. stav. adj. v Brně, in: *Architektonický obzor*, 5, 1906, s. 25.

nadokenní rovnou římsu a pod parapetní římsou, se nachází malovaný rostlinný dekor. Po bočních stranách pak do ulice vystupuje rizalit.

Po stranách domu je po celé šíři pásové bosované nároží. Vchod je umístěn asymetricky na straně ulice Pod Kosířem. U vchodu se nacházejí dvě půlválcové niky, jež jsou situované mezi dvěma sloupy s iónskými závitnicemi. Nad nikami se klene kazetový oblouk s motivy vavřínových větvíček a na hlavním klenáku se nachází polopostava klíčníka s čapkou s velkým klíčem, který drží v pravé ruce. Nad hlavicemi sloupů podpírají rovné kládí dvě mužské masky. Celý portál je ukončen dvěma antikizujícími vázami. Ke dveřím vedou čtyři schody, jsou ze světlého dřeva dekorované kovovými články, nad dveřmi v půloblouku je komponované vitrážové okno.

Na jižní straně vlevo se nachází veliký trojúhelníkový štít s obloučky a piniovými šiškami, jež je zakončený kovovými žerděmi s malými plechovými praporky. Štít je z obou dvou stran lemovaný baštami s klíčovými střílnami, na něž navazují korunní římsy nad prvním poschodím. Na štítu se nacházejí sluneční hodiny.

Do ulice Pod Kosířem na druhé straně je umístěn na nízké atice malý trojobloučkový štít a do Rejskovy třídy pak arkýř, jež je podpíráný ženskou hermou představující stylizovanou hlavu hanácké nevěsty.

Nad arkýřem se nalézá věžička s lucernou, která je složena z tamburu s okénky a zakončená malou kupolí. Nad tím je umístěna žerď ukončená kruhem, kde je vepsaný monogram VS, což je signatura stavebníka.

Výplně pod okny a sgrafita jsou nad prvním patrem provedeny v duchu ornamentální secese a zároveň v užití moravských motivů. V parapetních výplních pod okny jsou namalované fresky s motivy lidských hlav a listovím, nad vchodem pak jména architekta, stavebníka a autora výmalby, nad prvním patrem jsou umístěny květinové výmalby. Na opačné straně nad slepým oknem je situována malba anděla s mečem. Ve vrcholu štítu je namalován obraz, kde je zakomponováno zářící slunce, pod ním ve středu anděl, který drží atributy stavitelského umění¹³⁷. Kolem dokola jsou římské číslice slunečních hodin. Spodní část je rozdělena na tři úseky. Ve středu sedí kronikář, který zapisuje běh života a dějin, nalevo postavy neřestí a strastí¹³⁸.

---

¹³⁷Trojúhelník a kružítko.

¹³⁸Marnivost – ženská postava, válka – mužská postava, obžerství – tlouštík, korupce – muž v soudnickém taláru s jedním okem zavázaným a s nakloněnými váhami, bledá závist, strach z finančních problémů, a vlevo v dolní části symbol tělesné smrti – lebka (SOkA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznamy kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastníka památky a s krátkou charakteristikou), 1961 – 1964.).

Schodiště v interiéru má půdorys rozevřené podkovy, nad ním se nachází světlík, jehož skleněný podhled byl záměrně zhotoven z bílého skla. Po jeho obvodu je lemovaný barevným věncem s ovocem a květinami. V přízemí a prvním patře byly byty, které v pozdějším období byly vestavěny i do dispozice podkrovní.

K domu náleží dvůr, který je oddělený od zahrady ozdobným železným plotem s kovovou bránou, jež byla zhotovena speciálně pro tento dům. Ve výplních se opakuje monogram stavebníka VS a stavitelské atributy trojúhelníku a kružítka.

Tato budova je jednou z hlavních dominant architektury města, ve které se mísí prvky historizující, jež jsou inspirované renesancí a gotikou, akcentované regionálními motivy, a secesí.

5.5. Sokolovna v Prostějově [Obr. 10]

Budova Sokolovny v Prostějově je umístěna na Skálově náměstí 4 s číslem popisným 173 a stojí v přímé blízkosti Masarykovy školy.

Od založení prostějovského Sokola se jeho členové potýkali s nedostatkem cvičebních prostor, tedy nejspíše od roku 1869, přestože byl tento problém různě řešen, nebyly prostory, jež byly jednotě propůjčeny, příliš vhodné. Proto si od roku 1900 výbor Sokola nedokázal už více představit jeho fungování bez příslušné tělocvičny, rovněž scházela i vhodná místnost pro účely kulturní, společenské a osvětové.¹³⁹

Důležitým krokem tedy bylo odkoupení pozemku v dnešní Fügnerově ulici, kde dala obec odstranit poslední násypy starého městského opevnění. Jednou z hlavních podmínek při zakoupení tohoto prostoru bylo, že tento pozemek bude určen pouze ke stavbě sokolské tělocvičny a nesmí se zde postavit jiná budova, která by sloužila k odlišným účelům.¹⁴⁰

Osloven byl architekt Ludvík Čížek z Prahy¹⁴¹, který vyhotovil plány nové tělocvičny, nicméně jeho návrh jednopatrové budovy nevyhovoval představám předních zastupitelů jednoty. Proto se rozhodli oslovit vícero architektů, mezi nimi se jim nejvíce zamlouval návrh stavitele Otakara Douši¹⁴². Avšak ani ten nevyhovoval vizím členů rady Jednoty. V březnu roku 1904 se sešli se stavebním výborem a na této schůzi projednávali čtyři navržené plány¹⁴³. Nakonec se rozhodli, že se bude stavět podle plánů městského stavebního úřadu, nicméně inspirovaný předloženými projekty. Jelikož však rozpočet na stavbu znamenal přílišné zatížené sokolské pokladny, uvažovalo se o zakomponování tělocvičny do útrob divadla, tedy situovat ji pod divadelní sál¹⁴⁴. Naštěstí od této idee rychle opustili.¹⁴⁵

---

¹³⁹SOKA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 143, kart. 22: spisy stavebního odboru pro stavbu sokolovny, 1899 – 1900.

¹⁴⁰SOKA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 145, kart. 22: podmínky na stavbu sokolovny, 1907.

¹⁴¹Ludvík Čížek (1862 – 1930) byl architekt a vysokoškolský pedagog. Vystudoval inženýrské stavitelství na České technice v Praze. Projektovat sokolovny v Plzni, Písku, Humpolci a v Táboře (P. Vlček, *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 128.).

¹⁴²Stavitel Otakar Douša působil jako starosta Sokolova v Litovli (P. Marek, *Prostějov na přelomu 19. a 20. století*, in: *Zpravodaj muzea Prostějovska v Prostějově 2*, Prostějov 1985.).

¹⁴³Náčrty Ludvíka Čížka, Otakara Douši, Vladimíra Fischera a městského stavebního úřadu (SOKA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 146, kart. 22: nabídkové řízení na stavbu a vybavení sokolovny, 1905 – 1908.).

¹⁴⁴SOKA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 273: pamětní kniha, 1869 – 1908.

¹⁴⁵SOKA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 143, kart. 22: spisy stavebního odboru pro stavbu sokolovny, 1899 – 1900.

V roce 1906 členové Sokola oslovili pražského architekta Otakara Pokorného¹⁴⁶. Ten vytvořil plány, jež se všem líbily, proto v roce 1907 byly na valné schůzi jednoty Sokola návrhy architekta schváleny. Řada dalších prací, jež byly na budově Sokola prováděny, byly zadány místním živnostníkům, nejvíce prací vykonala firma Čeňka Venclíka¹⁴⁷, jednalo se zejména o zednické, kamenické, tesařské a pokrývačské práce.¹⁴⁸

V březnu roku 1907 započala stavba, nicméně přes veškeré úsilí se nepodařilo budovu téhož roku dokončit, v průběhu realizace docházelo rovněž ke změnám v plánech¹⁴⁹, jelikož na stavbu byl dán malý rozpočet¹⁵⁰, a proto práce byly prováděny úsporně.¹⁵¹

Sokolovna byla slavnostně otevřena ve dnech 15. a 16. srpna roku 1908 při celostátním sletu sokolstva, který se konal v Prostějově.¹⁵²

Stavba je dvoupodlažní, tvořená podélným tělocvičným traktem, který je spojený s dispozičně příčně situovanou správní částí¹⁵³, jež má symetricky umístěný vstup.

V průčelí dominuje vstupní půlkruhový portikus, jenž je prolomený třemi stlačenými oblouky zaklenující vstup, vedle portiku se nacházejí trojdílná okna obdélného tvaru, první patro je členěné třemi trojdílnými okny, na portikus pak navazuje balkón s vyzděnou poprsní, z nichž dvě u vstupu jsou zdobeny štukem. Okna po bocích jsou tvořena obdélnou parapetní výplní se štukovým dekorem, nad okny pak stlačenou obdélnou výplní se štukovými vavřínovými věnci a biomorfním pásem zdobení, nad balkónovým oknem se nachází prolomený oblouk, v němž je umístěn znak a název Sokol I Prostějov. Vše završuje stupňovitý štít nesoucí secesní plastiku sokola.

Fasáda tělocvičného traktu je rytmizovaná čtyřmi pásy, které mají podobu prolomeného oblouku a procházejí celou výškou fasády mezi okny, přízdní pilíře jsou pak tvořené stěnou a hlavicí trnože a zakončené římsou. V přízemí jsou umístěná trojdílná okna dekorovaná

---

¹⁴⁶Stavitel Otakar Pokorný působil i na stavbě Národního domu v Prostějově (Viz P. Marek (pozn. 124.).

¹⁴⁷Jež se podílela na několika dalších stavbách (Ibidem).

¹⁴⁸SOKA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 147, kart. 22: korespondence se staviteli, malíři, 1901 – 1910.

¹⁴⁹Architekt vypustil boční galerii cvičebního sálu a změnil hlavní průčelí nad vchodem (SOKA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 144, kart. 22: stavba sokolovny, 1900 – 1921.).

¹⁵⁰Na novostavbu byly dány poměrně malé finanční náklady v porovnání s ostatními dobovými veřejnými stavbami ve městě. Finance byly získávány ze sbírkového fondu, členských příspěvků Sokola a půjčkami od obce a městské spořitelny (SOKA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 262, kart. 30: rozpočty na stavbu sokolovny, 1901 – 1907.).

¹⁵¹SOKA Prostějov, Archiv města Prostějova II, inv. č. 2056, čj. 620, kart. 188: stavba sokolovny, 1920.

¹⁵²Ibidem.

¹⁵³Administrativně technickou a spolkovou částí – vestibul šatny, sociální a hygienické zařízení, byt domovníka, kancelář, zasedací síň, knihovna, čítárna a archiv (SOKA Prostějov, Archiv města Prostějov II, inv. č. 2056, čj. 620, kart. 188: stavba sokolovny, 1920.).

dvěma pilastry s iónskými ozdobnými hlavicemi, v prvním patře se nacházejí okna ve tvaru půloblouku s profilovanou horní částí.

Zadní část tělocvičny je řešena shodnou formou, správná část je pak rytmizovaná pěti okny mající stejný obdélný tvar, v horních patrech tvořené obdélnými parapetními výplněmi se štukovým dekorem a horním obdélnou výplní se štukovým vavřínovým věncem.

Boční fasáda, která je situovaná přímo na proti Masarykovy školy, je členěna třemi okny, jež jsou realizována jako předchozí s jednoduše řešeným vstupem do interiéru.

Druhá boční strana má půlkruhový portikus s menšími obdélnými okny. Nad portikem se nachází velké trojdílné půlkruhové okno lemovaný profilovanou vystupující částí, nad níž prochází štít stupňovitě tvořený se štukovou výplní.

Stavba je zakončena polovalbovou střechou, na které jsou umístěné půlkruhové vikýře, hlavní vstupní část je z boku oddělena portikem, ale i stupňovaným štítem. Vstupní partie je zastřešena mansardovým jehlancovým typem střechy nad čtvercovým půdorysem, na níž je umístěná lucerna a makovice.

Interiér Sokolovny je realizován skromněji, nicméně se štukovými prvky a malířskou výzdobou.

Stavba při poslední rekonstrukci byla očištěna od dekorativního cihelného prvku, dnes má omítka béžovou a bílou barvu, nápis a znak Sokola byly přidělané teprve při opravách. Dochovaly se zde původní dveřní výplně včetně obkladů, schodišťové zábradlí či povrchová úprava podlah.

Budova stojí volně, na ni navazují pouze venkovní kurty, zevnějšek je řešen v duchu secese, zejména geometrické, zjednodušená o dekorativní prvky, především kvůli malému rozpočtu. Nicméně předešlé generaci občanů města Prostějova se podařilo vybudovat objekt, který svému původnímu účelu úspěšně slouží až dodnes a je hodnotnou stylově i konstrukčně řešenou secesní budovou prvního desetiletí 20. století.

5.6. Obecná a měšťanská škola (Masarykova škola) [Obr. 11]

Měšťanská škola se nalézá na Skálově náměstí 5, popisné číslo je 174, v Prostějově. Masarykova škola tvoří společně s Pernštejnským zámkem a sokolovnou jednu ze tří architektonických dominant města, jež leží v blízkosti centra Prostějova. Po jejím dokončení se stala reprezentativní budovou, kterou se městská rada chlubila při rozličných slavnostech a významných návštěvách.¹⁵⁴

Radní se ve městě rozhodli postavit novou školní budovu, jež by byla pouze v režii města a obecní rady, které měl podpořit vypracování dokumentací stavební úřad Prostějova. V dubnu roku 1908 byly ke schválení na poradě již první ale pouze půdorysné náčrty, které si však nezískaly přízeň radních. Proto byly vytvořeny další, které odpovídaly představám, ale hlavně podmínkám pro stavbu nové školní budovy. Místo ke stavbě našli mezi právě dokončenou sokolovnou a budovou bývalé střelnice (tedy dnešní knihovnou). Tato lokalita odpovídala všem prostorovým, hlavně hygienickým požadavkům, které byly na školní budovu požadovány.¹⁵⁵

V červenci obecní výbor definitivně rozhodl. Stavební parcela byla vybrána, taktéž i název školy. Měla se jmenovat Jubilejní škola, jelikož se právě oslavovalo výročí šedesátiletého panování císaře a krále Františka Josefa I. ¹⁵⁶

Vypracováním půdorysných náčrtů byl pověřen stavební úřad¹⁵⁷, který předložil v listopadu návrhy Karlu Hugo Kepkovi, jenž pomáhal s návrhem vnější fasády, které dokončil v březnu roku 1909. Poté byl schválen rozpočet a v červnu byla povolena stavba. Další práce na této budově byly zadány stavební firmě Čenka Venclíka, která se podílela na předešlé stavbě Kotěrova Národního domu. Prováděla zde práce zednické, tesařské a kanalizační. Na stavbě školy participovala i řada menších místních živnostníků¹⁵⁸, která rovněž spolupracovala na stavbě divadla v Prostějově. Železobetonové práce pak provedla další místní firma Souček a Lukáš a stavební dozor vykonával odbor v čele

---

¹⁵⁴Hana Bajgarová, 50. výročí školní budovy na Skálově náměstí. *Kulturní kalendář*, 3, 1960, s. 211 – 212.

¹⁵⁵Anketa o stavbě nové školní budovy v Prostějově, in: *Hlasy z Hané*, 26. 1. 1908, č. 10, s. 3 – 4.

¹⁵⁶*Ibidem*.

¹⁵⁷Městský úřad oslovil místního stavitele Josefa Vaculíka (Viz P. Marek (pozn. 124), s. 5 – 6.).

¹⁵⁸Josef Doležel, Vladimír Pleský, Čihák a Papík, Doležel a Těhník, a další (P. Marek, *Prostějov v letech 1848 – 1918. Prostějov. Dějiny města 2*, Prostějov 1999, s. 41, 53.).

s Františkem Neumanem. Autor, který prováděl venkovní sochařské a štukatérské výzdoby, byl Vladimír Pleský.¹⁵⁹

Stavět se začalo 27. července 1909. Práce probíhaly bez jakýchkoli komplikací. V listopadu byla stavba zastřešena. Kolaudace se provedla 7. října roku 1910 a poprvé se ve školních prostorách začalo vyučovat 3. listopadu 1910.¹⁶⁰

Stavba je osově souměrná, třípodlažní, členěná třemi vystupujícími rizality, jež vrcholí štíty, působí svou kompozicí, že centrální části jsou obklopené dvěma křídly.

Půdorys je ve tvaru obdélníku, jsou zde umístěné prostorné učebny, ředitelna, sborovny, kabinety, šatny a sociální zařízení, kreslárna, rýsovna a byt školníka. V ústředním traktu je pak umístěna tělocvična se šatnou, neboť byla oddělená měšťanská a obecní škola, jež se nacházely na bočních křídlech.

Přízemní patro je řešeno mnohem stylizovaněji než další poschodí, mezi křídly je fasáda rytmizovaná třemi okny obdélného tvaru. Jsou lemována lizénovými rámci, které mají evokovat sloup. Neboť jsou dekorativně člena, pomyslnou patkou, hlavicí a dřikem, jež je zvýrazněn cihlovým dekorem, pod nimi se nacházejí menší okýnka shodného tvaru a nad nimi je umístěná pásová římsa.

Po obou bocích rizalitu jsou situované vchody, které jsou ohraničené dvěma sloupy, s patkou, dřikem, hlavicí a dekorativním abakusem. Na něm stojí vázy s květinovou výzdobou, nese plochou desku, jež tvoří pomyslný baldachýn vyčnívající nad vstupním prostorem. Dveře jsou pak dřevěné doplněné kovovým ornamentálním zdobením.

Prvním a druhým patrem prochází pilastry, fasáda je členěna čtyřmi okny obdélného tvaru. Pod okny v prvním poschodí jsou umístěny obdélné parapetní výplně se štukovým dekorem. Ve druhém poschodí jsou umístěny čtvercové parapetní výplně se štukovou výzdobou a medailonem bez dekorace. V horní části pak prochází pás ornamentální štukové výzdoby, korunní římsa je dotvořena dekorativními konzolami.

Boční rizality jsou rovněž zrcadlově identické, v přízemí lemované lizénami. Uprostřed je pak umístěn obdélník s kovovými deskami s nápisem Jubilejní škola chlapecká. Prvním a druhým patrem prochází vpadlý půlkruhový výžlabek, jež má podobu sloupu. Na dříku a hlavicí je umístěn štukový medailon lemovaný vegetabilní výzdobou. Okno je umístěné pouze

---

¹⁵⁹Vladimír Pleský (1875 – 1926) sochař, štukátér a spolkový činitel. V roce 1904 kandidoval do prostějovského obecného výboru, uplatnil se rovněž jako jednatel Muzejní a průmyslové jednoty (Ž. Pavlů, *Kapitoly z dějin amatérského divadla v Prostějově*, Brno 2006, diplomová práce, s. 156. - Anketa o stavbě nové školní budovy v Prostějově, in: *Hlasy z Hané*, 26. 1. 1908, č. 10, s. 3 – 4.).

¹⁶⁰Ibidem.

v prvním patře, tvořené obdélnou parapetní výplní a vyčnívající nadokenní římsou, na níž se nacházejí vázy s květinovým dekorem. Nad nimi jsou pak umístěné barevné keramické mozaiky¹⁶¹ s alegorickými postavami znázorňující úrodnou Hanou.

Štíty na bocích jsou tvořené pilastry, uprostřed s volským okem, po bocích se stlačenými obdélníky, vedle kterých se nacházejí plastické dětské postavy z umělého kamene. Horní část je trojúhelného tvaru štukově dozdobena. Uprostřed je situovaný erb se znakem města Prostějova a dekorován štukovou výzdobou.

Prostřední rizalit je členěn třemi okny, v přízemí totožně jako po bocích, nicméně v prvním patře se nad okny nachází fronton. Štít je o článek zvětšený.

Boční partie budovy jsou řešeny identicky jako části, které spojují rizality.

Zadní fasáda je též zrcadlově totožná, nicméně se dekorativně i v rytmu liší. Partie budovy mezi rizality v přízemí jsou rozdělené třemi okny lemované lizénovými rámci, nicméně podokenní římsa je dekorativně obohacena o konzoly. V prvním patře mají okna čtvercový tvar a ve druhém poschodí mají tvar půlkruhového oblouku. Jsou dekorativně méně zdobená.

Rizality po bocích v přízemí mají jedno okno. Následuje patrová římsa, která pokračuje biomorfně řešenou štukovou výplní, po stranách okna v prvním patře jsou umístěné konzoly a fronton. V druhém poschodí pak čtvercové okno, nad kterým se nalézá štukově zdobený ornamentální pás. Trojúhelníkový štít dále tvoří další štuková výzdoba, po bocích pak plastiky postav symbolizující žáky.

Prostřední rizalit má shodnou výzdobu jako boční, ačkoliv je členěn čtyřmi okny. Po okrajích rizalitu se nacházejí skromněji řešené dveřní vstupy do interiéru.

Zakončení celé budovy člení mezní výplně rizalitů, vrcholí kolmou mansardovou střechou, která se sbíhá směrem ke štítům rizalitů. Partie traktu, které je spojují, jsou rovněž zakončené mansardovou střechou, ale umístěnou podélně. Jako krytina byla použita pálená drážková taška.

Interiér je řešen příčně trojtraktovou dispozicí. Ve středu probíhají chodby s postranním řazením učeben a kabinetů. V prostorách jsou zachovány původní dveře, okna, zábradlí, obklady a další detaily a povrchové úpravy místností.

Nábytek byl vytvořen na míru jednou z místních firem. Nicméně se nedochoval, avšak některé detaily, jako například kovové schodišťové zábradlí nebo štukové dekorace vnitřních prostor se zachovaly.

---

¹⁶¹Které jsou navrženy Ferdinandem Herčíkem, jež jsou provedené Rakovnickou šamotkou (Viz H. Bajgarová (pozn. 154), s. 211 – 212.).

Budova prošla rekonstrukcí. Došlo k zásahům na fasádě, neboť první a druhé patro, které bylo obloženo červenohnědým keramickým dekorem, bylo odstraněno a přetřeno bílou barvou. Dekor se dochoval se pouze v přízemí.

Mozaiky, které jsou umístěné na krajních rizotech, původně nebyly na místě až do roku 1914¹⁶², o čemž se můžeme přesvědčit z řady kolorovaných světlotisků z té doby, neuvádí se však, kdy zde byly přesně dány.

Školní budova je zrcadlově symetrická, využívá opakujících se motivů a je opticky členěna různobarevnými plochami, má zdobnější dekorovanou fasádu. Můžeme zde pozorovat jak barokní tak i renesanční motivy, jež Kepka často využíval, nicméně i secesní ornamentální i geometrickou štukovou výzdobu (motiv košů s květinami, sluncí, kapek a terčů).

Stavba chlapecké jubilejní školy patřila ve své době k nejmodernějším a k nejdražším školním zařízením a v roce 1993 byla prohlášena za kulturní památku.¹⁶³

---

¹⁶²V. Kolář, *Prostějov na starých pohlednicích*, Prostějov 2002, s. 100.

¹⁶³Viz H. Bajgarová (pozn. 154), s. 211 – 212.

5.7. Vila Františka Kovaříka [Obr. 12]

Stavba je situovaná na náměstí Padlých hrdinů, s dnešní popisným číslem 5 v Prostějově. Mimořádný hospodářský rozvoj na přelomu 19. a 20. století byl jedním z hlavních důvodů, jež vedly ke zvýšené stavební aktivitě architektury, ať už se jednalo o stavby nových domů nebo o přestavby a rekonstrukci stávajících budov. Tento boom se projevil i na sebevědomí představitelů města, jež se v krátké době rychle rozrůstalo. Právě ctižádost předních prostějovských průmyslníků přinesla řadu kvalitně uskutečněných staveb, jež se staly dominantami Prostějova.

Vila byla vybudována pro Dr. Ing. Františka Kovaříka¹⁶⁴, který působil jako předseda výboru pro Družstvo Národního domu, proto nejspíše chtěl, aby jeho vilu postavil Jan Kotěra, který se v tomto období zabýval návrhy, plány a realizací stavby Prostějovského divadla. Architekt s největší pravděpodobností odmítl z tohoto důvodu další zakázku, nicméně doporučil továrníkovi jiného projektanta, který by byl schopný se zabývat plány a stavbou vily. Byl jím architekt Emil Králík¹⁶⁵, který budovu rovněž koncipoval v duchu wagnerovské moderny.¹⁶⁶

Stavba byla realizována v letech 1910 až 1911. Byla umístěna na nároží blokové zástavby, plánovaná jako moderní reprezentativní vila významného průmyslníka, jež připomíná aristokratický palác. Prostřednictvím tohoto sídla můžeme pozorovat reakci Emila Králíka na Kotěrovu myšlenku o architektonickém tvoření, jemuž přísluší „v první řadě konstruktivní řešení prostoru, v druhé řadě okrášlení“.¹⁶⁷

---

¹⁶⁴František Kovařík (1865 – 1942) patřil mezi místní prostějovské podnikatele. Byl rovněž absolventem strojírenského oboru na Vysokém učení technickém ve Vídni. Působil několik let jako odborný asistent na vídeňské technice, nicméně poté se opět vrátil do funkce konstruktéra. Teprve po sňatku odešel zpět do rodného města, kde se stal spolujednatel továrny na zemědělské stroje, kterou založil jeho bratr Josef (P. Zatloukal – M. Horáček – M. Mertová et al., *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 49.).

¹⁶⁵Emil Králík (1900 – 1905) byl žákem Josefa Schulze, Jana Kouly na pražské technice, kromě toho i praktikant v ateliéru Antonína Balšáka a Osvalda Polívky. Patří do první generace brněnských moderních architektů. Již brzy se začal odvracet od předloh svých mentorů. Počátky jeho tvorby sice spadají do období doznívajícího historismu, avšak brzy poté dochází u něj k obratu a stává se stoupencem nejprve florální, později i geometrické fáze secese a moderny (J. E. Koula, *Česká architektura a její vývoj ve XX. Století*, Praha 1940, s. 24.).

¹⁶⁶Wagneriánská moderna vychází z myšlenek rakouského architekta Otto Wagnera, který založil skupinu Vídeňské secese, jež stála v opozici proti akademismu a konzervatismu (V. Šlapeta – D. Karasová, *Jan Kotěra, 1871 – 1923: Zakladatel české moderní architektury. Obecní dům*, Praha 2001, s. 40-45. - J. Kotěra, *O novém umění. Volné směry IV*, Praha 1900, s. 189 – 195.).

¹⁶⁷Viz J. Kotěra (pozn. 166), cit. s. 190. - V. Šlapeta – P. Zatloukal, *Moderní architektura v Prostějově. Památky a příroda 7*, 1987, s. 27.

Interiér vily je propracovaný. Architekt umožnil propojení místností¹⁶⁸ v obou poschodích, pomocí rozsáhlé schodišťové haly, jež se stala dominujícím prvkem. Zejména kvůli důmyslně řešenému schodišti, který propojuje architekturu a vestavěné kusy nábytku, jež jsou navrženy podle geometrizujících dekorových článků. Tento skvostný mobiliář, jenž patřil neodmyslitelně k vile, byl rozkraden. Dům tím přišel z větší části o svoji uměleckou a uměleckořemeslnou výzdobu, taktéž i o nábytek. Dnes je dům chráněnou kulturní památkou, avšak pro veřejnost nepřístupnou.¹⁶⁹

Dvoupodlažní rezidenci je navržena ve tvaru písmene U. Půdorys pak můžeme rozdělit na dvě pomyslné části, tedy přední trakt a zadní trakt. Přední část vytváří svými křídly dvůr. K ulici jej ohraničuje nízká arkáda s mřížemi, uprostřed se vstupem pětiosá s půlkruhovými oblouky, které jsou rámované dvěma pruhy bílé a černé. Zadní úsek je pak tvořen místnostmi, jež pravděpodobně sloužily jako prostory pro rodinné zázemí.

Fasáda domu je navržena podstatně jednodušeji, bez okrasných dekorativních uměleckých článků, jež jsou typické pro ornamentální secesi. Boční fasáda je pak o něco civilněji koncipována.

Boční křídla jsou navrhována a uskutečněna shodným způsobem. V přízemní části průčelí křídel jsou umístěna okna, tvořena půlkruhovým obloukem. Skládají se z parapetu, na němž navazuje patka, poté následuje ostění, které je tvořeno ústupkovým žlábkováním, z nichž předposlední žlábek je odlišený černou barvou. Skla jsou bezbarvá, rozdělná na geometrické tvary obdélníků a půlkruhu, ve středu rozdělná obdélníkem, ve kterém se nalézá dekor evokující písmeno x.

První patro začíná lodžii, jež připomíná baldachýn, který sestává z patky, která zároveň tvoří parapet, na ní jsou umístěny sloupy, z předního pohledu dva a dva na každé straně, na které navazuje atiková římsa, provedená zlatou barvou a členěná černým jednoduchým pásem. Na ni navazuje plechová střecha, tvořená třemi odstupňovanými schody, které jsou po celé své délce dekorované pásem smyček. Sloupy jsou obloženy černým kachlem a prostory lodžie zaujímají kompozici geometrického čtverce.

Lodžie dále navazuje na uzavřené prostory, které jsou řešené rizalitem. Zeď v přízemí je členěna pásy tří oken, jejichž ostění je obloženo černými kachličkami, které mají nejspíše

---

¹⁶⁸Prostory nám mohou evokovat myšlenky raumplanu, nicméně ji spíše anticipují, jedná se o zásadní složku díla Adolfa Loose, jež je známý jako nejdůležitější představitel rané moderny (P. Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750 – 1918 na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 2002, s. 573 – 584.).

¹⁶⁹Viz P. Zatloukal – M. Horáček – M. Mertová et al. (pozn. 164), s. 49 – 51.

odkazovat na podobu sloupu, jednoduché patky a dřívku, po kterých následuje římsa, jež rozděluje přízemí a první patro. V prvním patře je umístěno pouze jedno okno, je zastřešeno sedlovou střechou, v jejímž středu se nachází vikýřové okno.

Průčelí domu je osově souměrné, s dveřmi kopírující geometrické tvary, po obou bocích vystupují okna¹⁷⁰ a nad dveřmi je umístěné půlkruhové okno, pod ním je pak světlo. Okno je řešené podobně jako průčelní okna na křídlech, avšak o článek zvětšené a obložené černým kachlem. Po stranách se nacházejí další okna obdélníkového tvaru. Tento trakt je zastřešen sedlovou střechou, na níž jsou umístěna tři vikýřová okna.

Nádvoří vily se dělí na dvě části, které jsou rozdělené vyvýšením zadního úseku, k němuž náleží schody. Uprostřed nádvoří byla situována realizace menší jednoduché fontány se sochou Černé Madony, která se zde již nenalézá, od Josefa Růžičky¹⁷¹. Měla podobu ženy, která drží kruh s hadů, u jejíchž nohou se nacházela obdélníková deska, nazývané Černá panna.

Jedna strana vily navazuje na vedlejší dům, druhé boční křídlo nikoliv. Přízemí je členěno řadou šesti oken, z nichž dvě jsou ve tvaru čtverce a čtyři ve tvaru obdélníka, končí dveřmi, které jsou dalším vchodem do prostorů domu. Horní část je tvořena třemi arkýřovými okny zaklenutými půlkruhem s polygonálním pohledem a jedním čtvercovým oknem.

Vila působí na venek kompaktně, leč dnes již zanedbaně. Omítka je tvořena dvěma barvami žluté a béžové, korespondující se zlatými prvky dovršenými černým odstínem, ať už v podobě kachličkové dekorace nebo kovových článků.

Podle dobových fotografií, které byly pořízeny ve 20. letech 20. století, jsou patrné změny, které se za tak krátký čas odehrály. Zejména v barevné škále domu, ačkoliv černá a zlatá barva zastává dominantní prvek, jenž sceluje tvář domu. Měl zde být použitý i bílý odstín, především na zdi brány, která tvoří hranici mezi ulicí a nádvořím rezidence. Dnes je omítnuta omítkou béžové barvy. Rovněž můžeme pozorovat změny na nádvoří, zde, jak už jsme se zmiňovala, stála socha od Josefa Růžičky, podle které se domu na krátký čas říkalo U Černé madony. Ačkoliv tento prvek dotvářel ráz domu. Dnes je socha nenávratně ztracená.

Další obměny, kterých si sice nepovšimne, se odehrály ve vnitřních prostorech vily. Dekorace a nábytek, který byl přímo na míru vyroben pro tyto dispozice, byl odcizen,

---

¹⁷⁰Architekt okna navrhl podle anglického motivu *bay windows* neboli arkýřová okna (J. Sedlák, *Vzpomínka na Emila Králíka*, in: *Prostor Zlín*, 4, 1996, č. 3, s. 16.).

¹⁷¹Působil jako architekt – návrhář firmy Vulkania (Viz M. Chytil (pozn. 2), s. 144.).

jediné co zůstalo, jsou geometrickými motivy dekorované schody, jež propojují interiérové místnosti.¹⁷²

Tuto ojediněle půdorysně řešenou stavbu neuvidím ani v jednom velkém městě na Moravě, stejně tak i ve stylu, v němž byla navrhnutá jako celek, tedy v geometrické secesi. Nejinak je tomu i v tvorbě Emila Králíka, který takto podobně řešenou vilu, již nepostavil.

---

¹⁷²SOkA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov, č. 3798/1964: vyrozumění o zápisu kulturní památky do státního seznamu kulturních památek ze dne 16. 4. 1964.

5.8. Vila Josefa Kovaříka [Obr. 13]

Dům je umístěn na Vojáckově náměstí v Prostějově, s číslem popisným 5. Stojí po levé straně Národního domu na konci ulice Vápenice.

Vila byla postavena pro Josefa Kovaříka¹⁷³, bratrem Františka Kovaříka. Spolu v Prostějově založili továrnu na zemědělské stroje¹⁷⁴. Stejně tak jako jeho bratr i Josef Kovařík se účastnil kulturního a politického života města, jež začal nabírat ráz čistě český. Významným projektem, který ovlivnil stavebníky a stavitele v Prostějově, ještě před první světovou válkou, bylo vybudování Národního domu. Nejinak tomu bylo i u Josefa Kovaříka.

Společně s bratrem se Josef Kovařík obrátil na doporučení Jana Kotěry na začínajícího architekta E. Králíka. Inspirací pro Králíka nebyla jenom tvorba, jež vzešla z vídeňské Wagnerovy školy, nýbrž nachází Králík vzor v Kotěrových projektech, zejména příkladem pro tuto stavbu je městské divadlo, jež je postaveno i v duchu regionálním.¹⁷⁵

Budova byla realizována v letech 1910 až 1911. Vznikla na staveništi nového náměstí a vyvážila řadovou zástavbu. Ačkoliv tehdy na tomto místě moc domů nestálo. Z tohoto důvodu měl architekt volné pole působnosti pro své fantazie a idee, které zrealizoval do důmyslného řešení patrového domu.¹⁷⁶

Vnitřní prostory jsou zajímavé svojí tvarovou variabilitou, prostorným halovým schodištěm a krytým i otevřeným atriem. Autor zde necituje klasická schémata, proporce místností a rytmus dekorace nám může evokovat aktuální trendy tehdejší doby, jež se vztahují k poslední fázi vývoje secese. Nicméně dominantní ozdobou vily je řemeslný detail, který koresponduje s čistými proporčními liniemi a promyšlenou dispozicí místností. Avšak stejně jak tomu bylo u domu Františka Kovaříka, tak i zde se nám interiér dochoval pouze částečně a pro veřejnost je vila nepřístupná.¹⁷⁷

Stavba je jednoposchodová, skoro osově souměrná, neboť vstup do prostor vily je odlišen a jeví se nám jako vstupní místo do jiného domu.

---

¹⁷³Ing. Josef Kovařík (1869 – 1940) byl absolventem prostějovského reálného gymnázia, posléze pak vídeňské techniky (V. Šlapeta, *Moderní architektura v Prostějově. 1900 – 1950*, Prostějov 1977, s. 4 – 5.).

¹⁷⁴Z malé kovodělné výroby, jež měla kolem dvaceti zaměstnanců, v 90. letech 19. století vybudovali prosperující podnik s tisícovkou zaměstnanců (Viz J. Bartoška – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 207 – 208.).

¹⁷⁵P. Zatloukal (pozn. 168), s. 573 – 584.

¹⁷⁶Ibidem, s. 578 – 584.

¹⁷⁷Viz P. Zatloukal – M. Horáček - M. Mertlová et al. (pozn. 164), s. 52 – 54.

Půdorys má tvar obdélníku se zešíkmenou hlavní stěnou. Můžeme dům rozdělit na dvě části, tedy na přední a zadní trakt. Přední prostory sloužily jako místa pro rodinu, zadní trakt je pak složen z krytého a otevřeného atria.

Fasáda v přízemí je rozdělena pěti okny obdélníkového tvaru, navržená identickým způsobem. Skládají se z jednoduché podokenní římsy, vyskleny jsou bezbarvým sklem, jež je rozdělen na dva protáhlé obdélníky, na hoře jsou pak po stranách umístěné stlačené trojúhelníky, mezi nimiž se nachází menší obdélník s vyplněnými ovály. Prostřední tři okna jsou spojena v jedné linii podokenní římsou, pod nimi je situována stěna trnože bez patky a se zdvojenou římsou trnože, v tomto prostoru jsou průduchy na odvětrávání s geometricky dekorativně řešenou kovovou mříží.

První patro je odděleno tenkou patrovou římsou, hlavní dominantou této partie je menší lodžie, jež má tvar obdélníku, uprostřed se nachází dveře s postraními okny. Mezi nimi jsou umístěné černé sloupy, sestávají z prosté patky a kanelovaného dřívku. Lodžiový výsek je namalován bílou barvou se zlatými plnými kolečky, sestavené do tvaru čtverce.

Po stranách jsou situovaná arkýřová okna, v podobě obdélníku, v nichž je umístěno po jednom čtvercovém okně, které je rozděleno na dvě s dekorem obdélníku a jednotlivých pásků s podokenní římsou. Arkýře jsou zvýrazněny po okrajích bílou barvou a jsou zakončené jednoduchou stříškou.

Nad lodžií a arkýři je umístěna korunní římsa, jež je dozdobena dekorací v podhledu kazetovanou výzdobou. Nad tímto prostorem je pak římsa zvednutá, jakoby nám připomínala obdélníkový štít domu, kde se nalézají dvě oválné dekorace, zpracované ve formě kovu.

Po bocích vily jsou pak umístěné pásy, skládající se ze stěny trnože a hlavice trnože, na nichž je umístěn pás přiléhající až ke korunní římsě, po pravené straně obložen malými bílými kachličkami.

Na levé straně je tento prostor zvětšený, nachází se zde vstup do vily. Dveře jsou orámovány pilíři s patkou, s hladkým dřívkem a vyžlábkovanou hlavicí, na ně dosedá římsa nebo také abakus v podobě tenké desky. Dveřní prostor zpracován z kovu, na kterém se nacházejí obdélníkové a kulaté tvary. Nad dveřmi je umístěn obdélník s kovovými články, který má nejspíše symbolizovat nebo zastupovat domovní znamení. Tato stěna je obložená bílými kachlemi se světlem a v horní části umístěným oknem.

Střecha je sedlová, na níž se nacházejí dvě ozdoby, jež připomínají oválné vázy. Budova se z jedné strany napojuje na pozdější zástavbu, z levé strany však nikoliv, fasáda zde je pak koncipována pouze hladkou omítkou.

Dům na venek působí harmonicky bez jakýchkoliv zvláštností, rovněž i barvy, které jsou zde zastoupeny v podobě bílých a šedivých tónů. Celek nepůsobí rušivě, naopak dotváří a zároveň ukončuje tuto ulici bez vnějšího narušení.

Ačkoliv se vila během století na venek nijak nezměnila, vnitřní prostory se naopak proměnily, stejně jako tomu bylo u předešlé vily, jež patřila Františku Kovaříkovi, kde mobiliář těchto prostor byl vypleněn. Ponechalo se zde pouze obložení a některé dekorativní prvky, které jsou ke stěnám na pevně přidělané.

Pokud bychom chtěli vilu zařadit mezi secesní stavby na Moravě, nenalezneme dobré přirovnání. Většina vil, jež byla ve městech realizována, mají podobu zmenšených zámečků ve stylu ornamentální secese. Nicméně architekt Emil Králík podobně řešený dům navrhl i v Brně.

5.9. Živnostenská banka v Prostějově [Obr. 14]

Živnostenská banka stojí na náměstí T. G. Masaryka 17, na rohu Kravařovy ulice 1, s číslem popisným 123. Dům je situovaný v uliční linii, kde se nachází dominanta náměstí, nová radnice.

Projekt Živnostenské banky je dílem architekt Osvald Polívka¹⁷⁸, který byl věhlasný svými návrhy a realizacemi staveb. Proto není divu, že si ho Živnostenská banka, jež chtěla založit i filiálku v Prostějově, vzhledem k jeho renomé a také proto, že byl architektem jiných staveb banky, vybrala. Pro dekoraci živnostenské filiálky si architekt vybral sochaře Ladislava Šalouna¹⁷⁹, Bohuslava Schnircha¹⁸⁰ či J. V. Myslbeka¹⁸¹. Banka rovněž oslovila i malíře jako byli Mikoláš Aleš¹⁸², Jan Preisler¹⁸³, Josef Ženíšek¹⁸⁴ a další.¹⁸⁵

V květnu 1912 podala Živnostenská banka žádost o stavební povolení na stavbu bankovní budovy v Prostějově. Podle plánů měla být zbourána dosavadní budova a filiálka měla být postavena na stavební čáře, která byla dána od dne 24. listopadu 1911.¹⁸⁶

V domě měly být situován úřad banky, obchody a sklady v přízemí, v mezaninu pak rovněž sklady, dále byt domovníka. První patro mělo tvořit prostory pro kanceláře banky a čtyřpokojový byt s příslušenstvím. V dalším poschodí pak také byty, ve třetím patře směrem

---

¹⁷⁸Osvald Polívka (1859 – 1931) vystudoval architekturu na české technice v Praze, po studiích působil jako asistent architektů Josefa Zítka a Antonína Wiehla, v roce 1890 si otevřel vlastní architektonickou kancelář (B. Adamík, *Moderní architektura v Prostějově*, in: *Štafeta 1*, Prostějov 1998, *Architektura 2*, Praha 1940.).

¹⁷⁹Ladislav Šaloun (1870 – 1946) byl český sochař působící v období secese, naturalismu a realismu, zakladatel moderního českého sochařství (F. Šmejkal, *Secesně - symbolistní tvorba Ladislava Šalouna*, in: *Umění 28*, 1980, č. 5.).

¹⁸⁰Bohuslav Schnirch (1845 – 1901) působil jako dlouholetý předseda výtvarného odboru Umělecké besedy, aktivní sokol a přesvědčený vlastenec (K. Kuthanová - H. Svatošová, *Metamorfózy politiky. Pražské pomníky 19. století*, Praha 2003, katalog výstavy, s. 10.).

¹⁸¹J. V. Myslbek (1848 – 1922) představitel monumentálního realismu a zakladatel českého sochařství (Z. Dvořáková, *Josef Václav Myslbek. Život a dílo*, Praha 1983, s. 26 – 35.).

¹⁸²Mikoláš Aleš (1852 – 1913) byl český malíř, kreslíř, dekoratér a ilustrátor, jedna z nejvýznamnějších osobností tzv. Generace Národního divadla (J. Tomeš, *Český bibliografický slovník XX. Století I. A – J*, Praha 1999, s. 24 – 25.).

¹⁸³Působil i na Národním domě a nové radnici v Prostějově (Viz M. Chytil (pozn. 2), s. 127.).

¹⁸⁴Josef Ženíšek (1855 – 1944) byl malíř a žák Akademie výtvarného umění v Praze (Ibidem, s. 128.).

¹⁸⁵SOKA Prostějov, Stavební firma Konečný a Nedělník, poč. č. 238, V. Chytil: novostavba obchodního a činžovního domu Kravařova 1a, 1902.

¹⁸⁶SOKA Prostějov, Okresní úřad Prostějov, všeobecná registratura, sign. G 1912, výběrový rejstřík, čj. 1488A Živnostenská banka pro Čechy a Moravu – ohlášení filiálky v Prostějově, stanovy banky 1909 – 1912, karton 198.

do ulice Kravařovy byl původně navrhovaný třípokojový byt, který byl přeměněn na byty pro svobodné bankovní úředníky, tedy na garsoniéry.¹⁸⁷

Vlastník objektu posléze přistoupil na zrušení garsoniér v roce 1935, kdy přestavba byla provedena podle projektu Františka Bendy, a prostory byly spojeny znovu v jeden větší byt.¹⁸⁸

Stavba je umístěna na rohu náměstí T.G.Masaryka a Kravařovy ulice, je začleněna do zástavby domu. Půdorys je obdélný, fasáda je osově souměrná a tříposchod'ová.

Přízemí je tvořené dvěma půlkruhovými okenními výkladci, jež jsou členěna na čtverec a půlkruh, do kterého je umístěna kovová dekorativní mříž. Výkladce jsou lemovány profilovanou vystouplou částí, jež je ukončena dekorativním štukovým klenákem. Mezi okny je umístěn vchod do interiéru budovy, který se skládá z dveřní zárubně a nadedvěrní římsy, nad níž je umístěn světlík s kovově umělecky geometrizovanou mříží.

Uprostřed prvního a druhého patra je umístěn arkýř na profilovaných konzolách, jež je uprostřed předělen balkónem s umělecky tepanou kovovou mříží. První patro tvoří tři trojdílná okna, boční jsou jednoduše realizována, okno na arkýři je pak lemováno lizénovým rámcem, v dolní výplni jsou umístěny obdélníky se štukovou výzdobou¹⁸⁹. Konzoly jsou dále tvořené dekorativní rostlinou štukovou výzdobou a maskami.

Druhé patro je rovněž členěno třemi trojdílnými okny, z nichž postranní okenní otvory mají vstup na balkón, nadokenní římsa je dekorována ve štuku, s uprostřed umístěným erbem města Prostějova. Balkón stojí na konzolách s rostlinou dekorací a s postavičkami úředníků, nad nimi stojí nástavec s florální dekorací. Středové okno arkýře má shodnou formu jako okna po stranách.

Třetí patro završuje arkýř s balkónem, s mříží z ornamentálního tepaného kovu, po stranách se nalézají menší pilíře s mužskými maskami. Okna jsou zakončena segmentově, nad nimi jsou pak umístěné plastiky moravské orlice a českého lva.

Okapová římsa je podložena jednoduchými konzolami, na něž dosedá bohatě profilovaný štít se sochařskou výzdobou, na okrajích se nacházejí rostlinné tvary s mužskou tváří. Štít má uprostřed stlačené segmentové okno, nad nímž se nalézá plastika masky, na vrcholu je situovaná nika, ve které je umístěna secesní socha ženy, dotvořené rostlinou štukovou dekorací.

---

¹⁸⁷Tato změna pochází z roku 1913 (SOKA Prostějov, Okresní úřad Prostějov, všeobecná registratura, sign. G 1911, výběrový rejstřík, čj. 18629, V. Nekvasil, stavitel: pracovní řád pro stavbu Živnostenské banky v Prostějově, 1911, karton 194.).

¹⁸⁸Ibidem.

¹⁸⁹Moravská orlice, český lev a znak živnostenské fiály.

Boční fasáda, jež se nachází na Kravařově ulici, je zrcadlově obrácená stejně kromě vstupních dveří.

K hlavnímu traktu živnostenské filiálky bylo připojeno křídlo v Kravařově ulici, jež bylo součástí staršího domu pocházející nejspíše z roku 1818, ale při stavbě nové budovy bylo přestavěno a spojeno s novostavbou.¹⁹⁰

Toto křídlo je třípatrové, s fasádou s pěti osách průčelím, který je doplněné dvěma arkýři, které probíhají v úrovni prvního a druhého patra. Vstup je pak situovaný pod pravým arkýřem, parter je prolomen vysokými výkladci vpravo a vlevo od vchodu.

Celý objekt je zastřešen mansardovou střechou s hranolovitou věžičkou v ose jednoho arkýře.

Interiér byl zdoben štukovou výzdobou, podobnou na fasádě exteriéru, avšak při několika rekonstrukcích byly vnitřní prostory upraveny a zbaveny dekorace.

Objekt prošel rekonstrukcí v roce 2000, fasáda byla citlivě opravena. Nicméně vnitřní prostory byly citelně poznamenány nákladnou přestavbou, neboť kanceláře byly přestavěné na byt a to v roce 1951, což rovněž znamenalo konce živnostenské banky. Avšak přízemní prostory jsou dále využívány jako obchody s oblečením.¹⁹¹

Osvald Polívka využíval ve svých plánech a realizacích historizující prvky, ale ani secese mu nebyla cizí, kladl rovněž důraz na vyznění objektu a jeho funkci. Což dokazuje i budova Živnostenské banky v Prostějově, která se stala působivou městskou dominantou ovlivňující památkovou zónu.

---

¹⁹⁰ K. Biňovec – N. Komendová, *Prostějov. Zásady památkové ochrany*, Olomouc 2003, list 15/1, rukopis uložen v archivu NPÚ, ú. o. p. v Olomouci.

¹⁹¹ L. Grůzová – P. Marek, *Prostějov v proměnách staletí*, Prostějov 1994, s. 57, 58, 59.

5.10. Vrlův nájemní dům [Obr. 15]

Vrlův nájemný dům je umístěn na náměstí Edmonda Husserleho 8, dnes je označen číslem popisným 1640 v Prostějově. Budova sloužila jako tiskárna tehdy nejznámějšího novodobého prostějovského tiskaře Josefa Vrly¹⁹², založená podle koncese udělené 9. července 1871.¹⁹³

Vrly působil a vykonával rozličné funkce v mnoha prostějovských živnostenských a politických spolcích, například se stal předsedou Průmyslové jednoty. V 90. letech tím byl natolik zaneprázdněn, že ztrácel pro tiskárnu klientelu, což vedlo k finančním potížím. Nicméně za podpory městské rady tiskařskou koncesi obnovil. Vydával řadu periodik, jako byly Hlasy z Hané, Prostějovské noviny, Duch času, rovněž tiskl řadu knižních titulů. I přes náhlou smrt Josefa Vrly, tiskárna fungovala dál, a to hlavně díky jeho manželce Josefíně. Po její smrti převzaly tisk jejich děti.¹⁹⁴

Z původní lokality se tiskárna několikrát stěhovala. Nejdříve byla umístěna na Mlýnské ulici číslo 4 v domě U Černého Orla. Poté od září roku 1881 na Dolním náměstí číslo 5, tedy v dnešním domě U Měsíčka. Pravděpodobně v roce 1906 byla již situována na Žerotínově náměstí s popisným číslem 13 a dne 13. dubna roku 1912 byla naposledy přemístěna na Rudolfovo náměstí číslo 8, tedy dnešní náměstí Edmunda Husserleho.¹⁹⁵

Měšťanský dům, kde byla umístěna Vrlova tiskárna, byl vybudován v roce 1912, stojí na místě asanovaného patrového domu v severní frontě Rudolfova náměstí. Návrh byl realizován podle plánů architekta Richarda Klenky¹⁹⁶. Stavbu provedla prostějovská firma V. Souček a V. Lukáš¹⁹⁷, dům volně interpretuje starší nájemní dům¹⁹⁸ od architekta Richarda Klenky a stavitele Františka Weyra.¹⁹⁹

---

¹⁹²Josef Vrly (1844 – 1896) byl výjimečný novinář a politik, který vystudoval filozofii na univerzitě ve Vídni, poté krátce pracoval jako vychovatel v rodině hraběte Salma a následně vyučoval jako pedagog na gymnáziu v Kroměříži (M. Chytil (pozn. 2), s. 133.).

¹⁹³SOKA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznam kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastní památkou a s krátkou charakteristikou), 1961 – 1964.

¹⁹⁴Ibidem.

¹⁹⁵Ibidem.

¹⁹⁶Richard Klenka (1873 – 1954) byl architekt a profesor Umělecko-průmyslové školy v Praze (J. Noll, *Josef Schulz 1840 – 1917*, Praha 1992, s. 28.).

¹⁹⁷Firma se podílela i na dalších stavbách v Prostějově.

¹⁹⁸Postavený v letech 1910-1911, stojí v Maiselově ulici na pražském Josefově (Viz M. Chytil (pozn. 2), s. 134.).

¹⁹⁹František Weyer (1879 – 1951) byl český právník, filosof, státopěvec a statistik, zakladatel tzv. normativní teorie práva (R. Boháčková, *Život a dílo prof. JuDr. Františka Weyra*, Brno 1993, bakalářská práce, 61 s. - SOKA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznam kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastní památkou a s krátkou charakteristikou), 1961 – 1964.).

Stavba je čtyřpodlažní, souměrná, rytmizovaná je pěti osami. Nachází se v uliční zástavbě, neboť z obou bočních stran přiléhají další budovy.

Půdorys je řešen ve tvaru mírně skoseného obdélníku. Do dvora dům vystupuje pomocí krátkého, leč širokého křídla, jehož fasáda je ozdobena geometrickými parapetními výplněmi.

Do přízemních prostor je situovaný obchod, nachází se zde prodejna dámského společenského oblečení, na druhé straně pak krám s uzeninami. Mezi nimi je umístěn jak vchod do jednotlivých obchodních místností, tak i vchod do interiéru budovy, který se nalézá asymetricky vpravo od středu, jelikož nalevo je obchod tvořen dvěma výkladci a napravo jedním výkladcem.

Vstup do budovy je nálevkovitě vtlačen dovnitř stavby. Přízemní patro je obložené glazovaným kamenem červené a šedé barvy. Vchod do domu je oddělen geometricky tvarovanou kovovou mříží.

Průčelí Vrlova domu nejvíce vévodí téměř po celé jeho ploše arkýřový rizalit. První patro je členěné čtyřmi okny obdélníkového tvaru, která jsou vyplněná bezbarvými skly, jež jsou rozdělené geometrickými tvary. Prostřední okna jsou řešena jednoduše bez okrasných říms či parapetů, nicméně v dolní části je umístěna bílá kovová mřížka. Boční okna se dělí na stlačenou parapetní výplň, která je rozdělena na tři čtverce, v nichž se nalézá stylizovaná geometricky ornamentální sgrafitová výzdoba, a parapet.

Druhé patro je rytmizováno totožně, a však postranní okna tvoří parapetní výplně tří obdélníků a nad okny se nachází zvlněná nadokenní římsa, jež má rovněž sgrafitovou výzdobu.

Ve středu třetího patra je umístěná lodžie, která je uprostřed členěná dvojicí sloupů, jež se skládají z patky, hladkého dřívku a ornamentální hlavice. Ve vrcholu je zakončená třemi stupňovitými atikovými štíty, nižší středový štít a krajní vyšší štíty, které jsou dotvořeny geometrickými tvary obdélníku. Postranní okna jsou lemována stylizovanou rostlinnou sgrafitovou výzdobou.

Fasáda se nese ve stylu Klenkových zvlněných říms nad okny, velkých dekorativně členěných oken a v patrech rizalitu jsou umístěné zimní zahrady.

Průčelí zdobí barvená zelenočervená sgrafitová výzdoba, která používá florální a geometrický ornament. Mezi prvním a druhým patrem jsou pak umístěné čtveřice polí

s portréty a nápisovými páskami se jmény prvních moravských tiskařů²⁰⁰. Mezi okny se nalézají oválný medailon s postavou putta. Po stranách průčelí jsou vkládány do rozvilinového ornamentu mužské postavy a tabulka se jménem stavitele firmy²⁰¹, budova je završena valbovou střechou.

V interiéru stavby se dochovaly původní okna i dveřní výplně, včetně vitrážových oken a kovových komponentů či zábradlí schodiště s dekorativním kandelábrem v přízemí.

Budova prošla změnami, které spočívaly především odstranění některých částí. Například na vrcholu střechy byla původně umístěna zdobená kovová mřížka, která se zde již nenalézala nebo na špičce rizalitu byla na štítech situována plastika lva na menším prostředním štítě, na krajních vyšších pak vázy s ovocem. Kvůli špatnému stavu musely být odstraněny, taktéž mříž, jež byla umístěna před hlavním vstupem do interiéru domu, byla nahrazena podobnou, nikoli původní, umělecky tvarovanou kovovou mříží. Rovněž i kovové rámy²⁰², jež obepínaly výkladce, které dnes mají jinou formu.

Změnami prošlo i dvorní dvoupodlažní křídlo, do kterého byla situována tiskárna, leč s výstavbou protějšího domu bylo toto křídlo později zbouráno. Pár let byla ještě čitelná torza zdí, avšak ta byla v roce 1995²⁰³ odstraněna při restaurování dvorní fasády.

Vrlov nájemný dům je architektonicky hodnotná budova, jež je plánovaná a realizovaná ve stylu osobitě pojeté secese. Jedná se o zajímavě řešený městský nájemný dům, v němž se kombinují prvky secese a moderní architektury.

Budova rovněž reprezentuje Klenkovu tvorbu, neboť i na této realizaci můžeme pozorovat jistý individuální a svérázný styl architekta, který se projevuje na všech jeho plánech a návrzích.

Stavba je také ojediněle navrhovaná v hmotě, a právem ji můžeme zasadit mezi nejzajímavěji pojeté měšťanské domy na Moravě.

---

²⁰⁰Jan Olivetský z Olomouce, Kašpar Aorgus z Prostějova, iniciály JV – Josef Vrla a letopočet 1871, datum založení Vrlovy tiskárny (M. Chytil (pozn. 2), s. 134.).

²⁰¹Stavitel inž. V. Souček a V. Lukáš (SOKA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznam kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastní památkou a s krátkou charakteristikou), 1961 – 1964.).

²⁰²Byly daleko jednodušší dekorativní ozdoby, jež provedla kovotepecká firma Vulkania (SOKA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznam kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastní památkou a s krátkou charakteristikou), 1961 – 1964.).

²⁰³Viz M. Chytil (pozn. 2), s. 134.

6. Secese

Na počátku 19. století docházelo ke změnám, které byly ovlivněny upadající šlechtou, ale na druhé straně rychle rostoucí buržoazií. Postupně se proměňovaly společenské třídy a to se neobešlo bez změn. Továrníci začali nabírat sebevědomí a toužili se prezentovat na venek.²⁰⁴

V roce 1890 proběhla ve Francii výstava japonských grafik a knih, která měla pro Evropu velký význam, neboť se japonské umění stalo vzorem a inspirací na dalších dvacet let. Školské opakování a kopírování starých slohů tak bylo nahrazeno.²⁰⁵

Organické umění Japonska, jež čerpá svou inspiraci z přírody, dalo podnět k myšlenkám znovunalezení kořenů kulturní společnosti. Významným prvkem architektury a umění se stal ornament. Nešlo však pouze o převzatou a již známou formu. Byla to totiž příroda, která poskytla nepřeberné množství inspirace svými květy, zejména kosatci, šlahouny, listy a rovněž živými organismy a zvířaty.²⁰⁶

Ornament v podobě přírodních forem můžeme hojně pozorovat na městském domě U Měsíčka. Zde se tato dekorace vyskytuje v podobě listů a girland na jednotlivých pilířích, v nadokenních štítových římsách či je součástí štukové výzdoby atikového štítu. Rovněž je i dekor listu uplatněn ve stylizované podobě na vstupním portálu, kde zdobí domovní znamení.

Městský dům Hanačka 2 je dekorován malovanou rostlinnou výzdobou ve formě listů, šlahounů a stylizovaných květin, které jsou uplatněné pod parapetní římsou nebo dotváří kazetový oblouk s motivy vavřínových větvíček nad nikami, jež jsou situované u vstupu do domu. Na jižní straně vlevo jsou na štítu umístěné piniové šišky a na rozích stavby jsou namalované stylizované vázy se šlahouny a květinami.

Gymnázium Jiřího Wolker je též dekorované listy, šlahouny, květy a girlandy. Nacházejí se u okenních částí (konzolky), lemují kartuše s portréty, zdobí pilastry či dotvářejí atiku budovy v podobě váz s rostlinou výzdobou.

Sokolovna je sice méně zdobená, ale i zde můžeme pozorovat secesní ornament v podobě věnce z listů či květů, které se především nacházejí v nadokenních částech hlavního vstupu.

---

²⁰⁴F. Haas, *Architektura 20. století*, Praha 1980, s. 60.

²⁰⁵Ibidem.

²⁰⁶W. Koch, *Evropská architektura*, Praha 1998, s. 110.

Přírodní ornament se na Masarykově škole objevuje hojně v podobě vavřínových věnců, listů, květů či girland zejména v podokenních částech, dotváří hlavní vstupy a dekoruje všechny tři štíty budovy.

Štuková výzdoba se na Živnostenské bance uplatňuje především na konzolkách a krakorcích, které jsou komponované maskami a listy s květy, rovněž se rostlinný dekor objevuje pod hlavní římsou a v podobě girland dekoruje masky na štítu.

Vrlov nájemní dům má sgrafitový rostlinný ornament v podobě šlahounů, listů a květin, který dotváří částí pod okny, partie mezi nimi a nadokenní štíty.

Další podnětem byla ženská krása, nicméně podána jinou formou než tomu bylo dříve. S uvolňováním vztahů se do umění opět dostává erotika a sexualita, ženské tělo se stalo symbolem veškeré krásy. Jsou zobrazovány jako zasněné éterické bytosti vycházející z mlhy, doplněné rozpuštěnými dlouhými vlasy, rozevlátým průsvitným oděvem a podobně.²⁰⁷

Ženské tváře se uplatňují v regionálních formách na Městském domě Hanačka 2, tento motiv je zde použit jako prvek Hanačky, který má podobu stylizované hlavy hanácké nevěsty.

Rovněž se různé podoby ženské masky uplatňují na domu Živnostenské banky. V nice, která je umístěná na hlavním štítu se nachází socha ženské postavy s obepínající drapérií, která této soše dodává na éteričnosti, ale zároveň vytváří pomyslný ideál ženské krásy.

Vila Františka Kovaříka měla situovanou uprostřed nádvoří fontánu se sochou Černé Madony od Josefa Růžičky, která měla podobu nahé ženy držící kruh s hadů, symbol erotiky, ale i ideu éterické ženské krásy.

Zároveň umění chápe ženu jako zdroj osudových proměn a tajemnou bytost, oba tyto aspekty zřejmě souvisejí i s postupnou emancipací žen.²⁰⁸

Secese se datuje zhruba do let 1890 až 1910, je to bouřlivá reakce na historismus, rovněž je to slohové období nápadně výrazné a barevné. Začalo vznikat souběžně v několika zemích najednou a mělo odlišný regionální ráz. V Česku je secese velmi populární především díky dílu Alfonse Muchy. Nicméně je nutné se uvědomit, že tento sloh je mnohem všestrannější a zasahuje do všech oblastí společnosti.²⁰⁹

Historické prvky se objevují na domě Hanačka 2, zde mají podobu trojúhelníkovitého štítu s obloučky a piniovými šiškami, které jsou zakončené kovovými žerděmi s malými plechovými praporky nebo věžičky s lucernou. Rovněž se historismus projevil v detailech na domě Živnostenské banky, Gymnázia Jiřího Wolкера nebo Masarykovy školy.

---

²⁰⁷G. Fahr – Beckerová, *Secese*, Praha 1998, s. 50.

²⁰⁸Ibidem.

²⁰⁹Viz F. Haas (pozn. 204), s. 61.

V Anglii začalo vznikat hnutí, které hledalo svou cestu v nové komplexní umělecké estetice a je známo pod názvem Arts and Crafts. V jeho čele stál William Morris, který poukazoval na propojení umění a řemeslné výroby. Z Francie můžeme jmenovat například Henryho van de Veldena, jež vytvořil návrh divadla na Champs – Elysées v Paříži. V Rakousku působil Otto Wagner, velmi významný představitel evropské secese a rovněž významný teoretik architektury.²¹⁰ Na něho navázal Emil Králík svými vilami v Prostějově, v podobě vídeňských geometrických forem.

Architektura

Na konci 19. a počátku 20. století je společným znakem pro architekturu odklon od historismu, i přes společné rysy pojetí architektury. Toto období se člení na několik koncepcí, jež jsou příznačné pro různé architekty. Pro tento styl je tedy typický individualismus.²¹¹

Individualistické rysy se nejvíce v Prostějově uplatnily na fasádě Vrlova nájemního domu, který se nese v podobě Klenkových zvlněných říms nad okny, velkých dekorativně členěných oken a v patrech rizalitu jsou umístěné zimní zahrady.

Toto období můžeme nejspíše rozdělit na dvě etapy, jedná se o secesi (1890 – 1905) a individualistickou modernu (1905 – 1914). Nicméně toto rozdělení nelze chápat doslova, neboť secesní stavby vznikaly v Evropě i v průběhu 1. světové války.²¹²

Secesní architektura se snažila vytvořit nový soudobý sloh, což se však uplatňovalo především ve vnější formě. Jelikož půdorysy objektů se nijak zvlášť neměnily. Secesi můžeme rovněž nazvat slohem dekorativním. Začaly vznikat nové tvary rostlinného dekoru, též tvary oken a dveří mají zaoblené rohy. Výplně připomínají plaménce nebo tvary z živé přírody. Secesní tvary nicméně souvisejí s materiálem a konstrukcí stavby. Nejčastěji se používá železo, které se vyskytuje na zábradlích balkónů, na mřížích nebo římsách se skleněnou výplní. Tento materiál byl použit na vile Františka Kovaříka v podobě střešních částí či v okenních výplních. Další budovou, na které je tento materiál použit, je vila Josefa Kovaříka nebo Živnostenská banka v podobě balkónových dekorativních částí. Další materiály, které byly nově použity na konstrukcích, byly ocel, beton a sklo. Oblíbené jsou rovněž barevné keramické obkladačky, které jsou využity na vile Františka Kovaříka

---

²¹⁰Viz W. Koch (pozn. 206), s. 112.

²¹¹Z. D. Gilarová, *Čas secese. Kapitoly z kulturních dějin přelomu 19. a 20. století*, Pelhřimov 2007, str. 200.

²¹²L. Vlčková, *Secese. Vnímání umění 1900*, Praha 2014, str. 156.

v černé a bílé barvě a lemují okenní části. Později se nicméně vytvořilo zcela nové pojetí prostoru. Dekor na architektuře se odklonil od historizujících forem a začal se pokrývat novým netradičním dekorem. V secesi byla snaha o líbivost, i proto přichází na řadu další umělecké disciplíny, které pomáhaly vytvořit celistvost forem. Běžně se setkáváme se sochařskými doplňky, např. s naturalisticky pojatými mužskými figurami v aktu, ať už rámuje vstupy, nebo oživují fasádu, ztvárněnými téměř jako volná plastika. Tato forma se využila na budově Živnostenské banky, nicméně v ženské podobě, také ve vile Františka Kovaříka, kde se nese ve stejném duchu. Dále se hojně využívají reliéfy, ve kterých se většinou projevují náměty národní či vlastenecké. Celek doplňuje zlacení a v kovových částech mosaz připomínající zlato. V Prostějově architekt využil zlacení na vile Františka Kovařík. Z geometrických obrazců jsou typické reliéfní kruhy a kružnicové kompozice, někdy může skupinu kružnic nahradit věnec se stuhami. Geometrická forma byla realizována na vile Františka Kovaříka a Josefa Kovaříka, věnec se stuhami se použil na budově Sokolovny, ale i na domu U Měsíčka, gymnázia Jiřího Wolкера, Masarykovy školy a Místního vlakového nádraží. Architekturu rovněž dotváří i malířská výzdoba, vesměs figurální a vedle ní i mozaika.²¹³

Architektura individualistické moderny se však nevyznačuje společnými formálními znaky. Můžeme zde vyzorovat volně řešené půdorysy, asymetrické kompozice hmot a nesouměrně členěné průčelí. V této fázi se cení osobitost architekta. Významným architektem, jehož počáteční tvorba patří do tohoto období, byl Adolf Loos. Tento architekt popíral jakýkoliv historismus a především použití ornamentu a prosazoval podřízení formy účelu stavby a pravosti materiálu. Nepovažoval architekturu za umění, nýbrž pouze za techniku.²¹⁴

Secesní architektura se v České republice neujala v širokém měřítku, neboť šlo o poměrně krátké období, a proto se uplatňovala především tam, kde právě probíhala intenzivní výstavba. Známé stavby nesené v duchu secese jsou u nás například Obecní dům v Praze od Antonína Balšánka a Osvalda Polívky nebo budova hlavního nádraží v Praze, jejíž autor je Josef Fanta. Dalším významným architektem byl i slovenský architekt Dušan Jurkovič. Jedním z jeho největších realizací je dům v Luhačovicích, kde uplatnil i některé prvky z anglické moderny, které nicméně velmi zdařile začlenil do celkové koncepce budovy. Výtvarná výzdoba barevnými obkladačkami se barvou i tvarem přizpůsobuje výtvarnému

---

²¹³ A. Chateleta, *Světové dějiny umění*, Praha 2004, str. 496.

²¹⁴ Viz L. Vlčková (pozn. 212), s. 156.

výrazu lidové tvorby, která se nejvíce uplatnila na Národním domě či Městském domě Hanačka 2 v Prostějově.²¹⁵

---

²¹⁵Viz F. Haas (pozn. 204), s. 70.

7. Katalog

1. Městský dům - dům U měsíčka

- Prostějov, náměstí T. G. Masaryka 5, č. p. 108
- Autor neznámý
- Asi 15. století (dále přestavby druhá polovina 17. století, druhá polovina 19. století a počátek 20. století)
- Slohové určení: v jádru gotický dům z 90. let 15. století, renesanční, barokní a klasicistní přestavba, secesní fasáda
- Prameny a literatura:
  - SOkA Prostějov, Archiv města Prostějov I, inv. č. 807: stavebnictví, 1793 – 1847, kart. 15, sign. 146/1: odhad právo vářečného domu Kajetána Entla, popis domu, (1812).
  - SOkA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznamy kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastníka památky s krátkou charakteristikou), 1961 – 1964.
  - SOkA Prostějov, Stavební firma Konečný a Nedělník, sign. 298: náčrty fasády, 1901: náčrty na postavení nového kanálu, 1901: rozpočty a účty za stavební práce, 1901 – 1904.
  - L. Grůzová – P. Marek – M. Peterka, *Prostějov 1390 – 1990, 600 let*, Praha 1989, s. 149.
  - J. Kühndel, Prostějovské domy, in: *Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova*, Prostějov 1932, s. 119 – 124.

2. Místní vlakové nádraží

- Prostějov, Sladkovského 1, Martíková 2
- Autor neznámý
- 1889
- Slohové určení: secese
- Prameny a literatura:
  - SOkA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznamy kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastníka památky a s krátkou charakteristikou), 1961 – 1964.

J. Bartoška – V. Kolář – J. Maliva et al., *Prostějov. Dějiny města 2*, Prostějov 1999, s. 105 – 106.

P. Marek, K stavebnímu rozvoji Prostějova po r. 1870, in: *Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově*, 1991, č. 1, s. 10 – 15.

3. Gymnázium Jiřího Wolkerova

- Prostějov, Kolárova 3, Svatoplukova 3

- Autor ing. Karel Douša

- 1900 – 19001

- Slohové určení: historismus, secese

- Prameny a literatura:

SOkA Prostějov, Stavební firma Č. Venclíka, sign. 175: nákres fasády, 1901, 1900 – 1901.

SOkA Prostějov, Deník ze stavby, c. k. českého gymnázia v Prostějově, sign. 176, 1900 – 1901.

SOkA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznamy kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastníka památky a s krátkou charakteristikou), 1967 – 1972.

SOkA Prostějov, AMP staveb. Gymnázium, in. č. 17 – 27

Stavba nové školní budovy v Prostějově, in: *Hlasy z Hané*, 26. 1. 1908, č. 10, s. 10 – 12.

4. Městský dům Hančka 2

- Prostějov, Hančka 2, č. p. 2992

- Autor Vladimír Fischer

- 1902

- Slohové určení: historismus, secesní a regionální prvky

- Prameny a literatura:

SOkA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznamy kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastníka památky a s krátkou charakteristikou), 1961 – 1964.

J. Sedlák, Věrný stoupenec historizující tradice. K 50. Výročí úmrtí architekta Vladimíra Fischera, in: *Prostor Zlín*, 5. 1993, č. 5, s. 13.

Stavby projektované inž. Vladimírem Fischerem, c. k. stav. adj. v Brně, in: *Architektonický obzor*, 5, 1906, s. 25.

5. Sokolovna

- Prostějov, Skálovo náměstí 4, č. p. 173
- Autor Otakar Pokorný
- 1907 – 1908
- Slohové určení: secese
- Prameny a literatura:

SOkA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 143, kart. 22: spisy stavebního odboru pro stavbu sokolovny, 1899 – 1900.

SOkA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 144, kart. 22: stavba sokolovny, 1900 – 1921.

SOkA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 145, kart. 22: podmínky na stavbu sokolovny, 1907.

Náčrty Ludvíka Čížka, Otakara Douši, Vladimíra Fischera a městského stavebního úřadu (SOkA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 146, kart. 22: nabídkové řízení na stavbu a vybavení sokolovny, 1905 – 1908.).

SOkA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 147, kart. 22: korespondence se staviteli, malíři, 1901 – 1910.

SOkA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 262, kart. 30: rozpočty na stavbu sokolovny, 1901 – 1907.).

SOkA Prostějov, Archiv města Prostějova II, inv. č. 2056, čj. 620, kart. 188: stavba sokolovny, 1920.

P. Marek, Ke stavebnímu vývoji Prostějova po roce 1870, in: *Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově I*, Prostějov 1991.

6. Obecná a měšťanská škola

- Prostějov, Skálovo náměstí 5, č. p. 174
- Autor Karel Hugo Kepka
- 1909 – 1910
- Slohové určení: historismus, secese
- Prameny a literatura:

Anketa o stavbě nové školní budovy v Prostějově, in: *Hlasy z Hané*, 26. 1. 1908, č. 10, s. 3 – 4.

H. Bajgarová, *50. výročí školní budovy na Skálově náměstí. Kulturní kalendář*, 3, 1960, s. 211 – 212.

V. Kolář, *Prostějov na starých pohlednicích*, Prostějov 2002, s. 100.

P. Marek, K stavebnímu rozvoji Prostějova po r. 1870, in: *Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově*, 1991, č. 1, s. 5 – 6.).

P. Marek, *Prostějov v letech 1848 – 1918. Prostějov. Dějiny města 2*, Prostějov 1999, s. 41, 53.

7. Vila Františka Kovaříka

- Prostějov, nám. Padlých hrdinů 5, č. p. 2589

- Autor Emil Králík

- 1910 – 1911

- Slohové určení: secese

- Prameny a literatura:

SOkA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov, č. 3798/1964: vyrozumění o zápisu kulturní památky do státního seznamu kulturních památek ze dne 16. 4. 1964.

M. Chytil, *Slavné stavby Prostějova*, Prostějov 2009, s. 144.

J. Sedlák, Vzpomínka na Emila Králíka, in: *Prostor Zlín*, 4, 1996, č. 3, s. 16.

V. Šlapeta – P. Zatloukal, *Moderní architektura v Prostějově Památky a příroda 7*, 1987, s. 27.

P. Zatloukal – M. Horáček – M. Mertová et al., *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 49 – 51.

P. Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750 – 1918 na Moravě a ve Slezsku.*, Olomouc 2002, s. 573 – 584.

8. Vila Josefa Kovaříka

- Prostějov, Vojáčkovo nám. 5, č. p. 2944

- Autor Emil Králík

- 1910 – 1911

- Slohové určení: secese

- Prameny a literatura:

J. Bartoška – V. Kolář – J. Maliva et al., *Prostějov. Dějiny města 2*, Prostějov 1999, s. 207 – 208.

V. Šlapeta, *Moderní architektura v Prostějově. 1900 – 1950*, Prostějov 1977, s. 4 – 5.

P. Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750 – 1918 na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 2002, s. 573 – 584

P. Zatloukal – M. Horáček - M. Mertlová et al., *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 52 – 54.

9. Živnostenská banka

- Prostějov, nám. T. G. Masaryka 17, Kravařova 1, č. p. 123

- Autor Osvald Polívka

- 1911 – 1912

- Slohové určení: historismus, secese

- Prameny a literatura:

SOkA Prostějov, Stavební firma Konečný a Nedělník, poř. č. 238, V. Chytil: novostavba obchodního a činžovního domu Kravařova 1a, 1902.

SOkA Prostějov, Okresní úřad Prostějov, všeobecná registratura, sign. G 1912, výběrový rejstřík, čj. 1488A Živnostenská banka pro Čechy a Moravu – ohlášení filiálky v Prostějově, stanovy banky 1909 – 1912, karton 198.

SOkA Prostějov, Okresní úřad Prostějov, všeobecná registratura, sign. G 1911, výběrový rejstřík, čj. 18629, V. Nekvasil, stavitel: pracovní řád pro stavbu Živnostenské banky v Prostějově, 1911, karton 194.

B. Adamík, Moderní architektura v Prostějově, in: *Štafeta 1*, Prostějov 1998, Architektura 2, Praha 1940.

K. Biňovec – N. Komendová, *Prostějov. Zásady památkové ochrany*, Olomouc 2003, list 15/1, rukopis uložen v archivu NPÚ, ú. o. p. v Olomouci.

L. Grůzová – P. Marek, *Prostějov v proměnách staletí*, Prostějov 1994, s. 57, 58, 59.

10. Vrlův nájemný dům

- Prostějov, nám. E. Husserleho 8, č. p. 1640

- Autor Richard Klenka

- 1912

- Slohové určení: secese

- Prameny a literatura:

SOkA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznam kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastní památkou a s krátkou charakteristikou), 1961 – 1964.

M. Chytil, *Slavné stavby Prostějově*, Praha 2002, s. 133.

8. Medailonky významných architektů působících na Prostějovsku v 1. polovině 20. století

Emil Králík

(21. února 1880, Praha – 26. Června 1946, Brno)

Studoval architekturu na České vysoké škole technické v Praze, zde byl jeho učitelem architekt a restaurátor Josef Schulz. Poté působil jako asistent u profesora Jana Kouly. Dále pracoval v ateliéru Antonína Balšánka a Osvalda Polívky, kteří jsou autoři Obecního domu v Praze. Působil i jako pedagog na Vyšší průmyslové škole v Brně, kde společně s Karlem Hugo Kepkou vyučoval architektonické a ornamentální kreslení. Jeho tvorba byla zpočátku ovlivněna secesí a vídeňskou modernou, později se přiklonil více k moderně. V roce 1922 byl spoluzakladatelem Skupiny výtvarných umělců v Brně.²¹⁶

Dílo: Městské divadlo Mladá Boleslav, Smetanův dům v lázních Luhačovice, vily bratrů Kovaříkových v Prostějově, ...²¹⁷

Jan Kotěra²¹⁸

(18. prosinec 1871, Brno – 17. Dubna 1923, Praha)

Vystudoval vídeňskou akademii v ateliéru Otto Wagnera. Ve Vídni se seznámil s Josefem Hoffmanem, Josefem Urbanem a i Adolfem Loose. Byl ovlivňován jak wagnerovským modernismem, tak i italsky orientovaným klasicismem. Roku 1897 získal rovněž prestižní Římskou cenu spojenou se stipendijním pobytem v Pallazo Venezia v Římě. Působil ve spolku výtvarných umělců Mánes a jako redaktor časopisu Volné směry. V jeho ateliéru postupně pracovali Otakar Novotný, Josef Gočár a Pavel Jaňák.

Dílo: přestavba Červeného Hrádku u Sedlčan, Peterkův dům na Václavském náměstí, vila Jana Herbena v Hostišově, Trnova vila v Praze, hotel Okresní dům v Hradci Králové, vila Tomáše Bati ve Zlíně, Národní dům v Prostějově, ...²¹⁹

---

²¹⁶Viz J. E. Koula (pozn. 165), s. 24.

²¹⁷Viz J. Sedlák (pozn. 170), s. 16.

²¹⁸Viz J. Kotěra (pozn. 166), s. 189 – 195.

²¹⁹Viz V. Šlapeta – D. Karasová (pozn. 166), s. 40-45.

Karel Hugo Kepka

(26. července 1869, Plzeň – 30. Června 1924, Brno)

Studoval na České vysoké škole technické v Praze obor pozemní stavitelství u Jana Kouly a Josefa Schulze. Později zde byl zaměstnán jako konstruktér a asistent profesora Jiřího Pacolda. Roku 1898 obdržel stříbrnou medaili na Výstavě architektury a inženýrství v Praze. Působil jako pedagog na České vysoké škole technické v Brně. Jeho architektura vycházela z historizujících slohů a secese, snažil se svým budovám vtisknout reprezentativní ráz v souladu s jeho vlasteneckým smyšlením a charakterem zakázek, které nejvíce tvořily reprezentativní městské stavby (radnice, školy, budovy univerzit, sokolovny a sakrální stavby).²²⁰

Dílo: Kostel Nejsvětějšího srdce Páně v Husovicích, Kounicovy koleje, Nová radnice v Prostějově, Kuthanovo sanatorium v Tišnově, ...²²¹

Osvald Polívka

(24. května 1859, Enns u Lince – 30. dubna 1931, Praha)

Studoval pražskou německou techniku u profesora Josefa Zítky, poté se stal jeho asistentem. Od roku 1890 začal působit jako samostatný architekt a vlastnil kancelář v Praze. Byl vyhledáván zejména nejbohatšími investory té doby, díky čemuž projektoval především banky, spořitelny a pojišťovny. V začátcích své tvorby byl ovlivněn historismem, stal se předním představitelem české neorenesance a neobaroka. Na konci 19. století se přiklonil k secesi a později k neoklasicismu a moderně.²²²

Dílo: Nová radnice v Praze, Obecní dům v Praze, Živnostenská banka v Prostějově, Palác České banky v Praze, ...²²³

Richard Klenka

(7. července 1873, Praha – 6. Říjen 1954, Praha)

Studoval na České vysoké škole technické, kde byl žákem J. Kouly a J. Schulze. Poté studoval ve Francii u Eugena Georges Debrie a Gustava Laurenta Raulina. Projektoval luxusní činžovní domy, které kombinují historizující i secesní vlivy.²²⁴

---

²²⁰Viz B. Adamík – F. Fröml – D. Janoušek et al. (pozn. 101), s. 9-15.

²²¹Viz J. Bartoš – V. Kolář – J. Maliva et al. (pozn. 1), s. 208.

²²²B. Adamík, Moderní architektura v Prostějově, in: *Štafeta 1*, Prostějov 1998, Architektura 2, Praha 1940.

²²³Viz L. Grůzová – P. Marek (pozn. 191), s. 57, 58, 59.

²²⁴Viz Miroslav Chytil (pozn. 2), s. 133.

Dílo: Činžovní domy v Praze (F. Weyr, F. Buldra), Restaurace U Primasů v Praze, Nájemní dům na Blanické ulici v Praze, Vrlův dům v Prostějově, ...²²⁵

Vladimír Fischer

(4. červenec 1870, Fryšták – 28. Října 1947, Brno)

Studoval na ČVUT v Praze, poté byl na praxi u Emila von Foerster, Hermanna Helmera a Ferdinanda Fellennera ml. ve Vídni. Po návratu působil na státní technické službě při moravském místodržitelství v Brně. Později vyučoval jako profesor na České vysoké škole technické v Brně. Rovněž pracoval jako konzervátor na Státním památkovém úřadě v Brně. Nejvíce byl ovlivněn modernou a nastupujícím funkcionalismem.²²⁶

Dílo: rekonstrukce zámku v Prostějově, obecná a měšťanská škola v Tišnově, hotel U tří králů v Prostějově, Městský dům Hanačka 2 v Prostějově, ...²²⁷

---

²²⁵Viz J. Noll (pozn. 196), s. 28.

²²⁶Viz J. Sedlák (pozn. 134), s. 13.

²²⁷Společenský almanach velkého Brna, Brno 1933, s. 11.

9. Seznam literatury a pramenů

Archivní prameny

- SOkA Prostějov, Archiv města Prostějov I, inv. č. 807: stavebnictví, 1793 – 1847, kart. 15, sign. 146/1: odhad právo vářečného domu Kajetána Entla, popis domu, (1812).
- SOkA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznamy kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastníka památky s krátkou charakteristikou), 1961 – 1964.).
- SOkA Prostějov, Stavební firma Konečný a Nedělník, sign. 298: nákres fasády, 1901: nákres na postavení nového kanálu, 1901: rozpočty a účty za stavební práce, 1901 – 1904.
- SOkA Prostějov, Stavební firma Č. Venclika, sign. 175: nákres fasády, 1901, 1900 – 1901.
- SOkA Prostějov, Deník ze stavby, c. k. českého gymnázia v Prostějově, sign. 176, 1900 – 1901.
- SOkA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznamy kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastníka památky a s krátkou charakteristikou), 1967 – 1972.
- SOkA Prostějov, AMP staveb. Gymnázium, in. č. 17 – 27.
- SOkA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 143, kart. 22: spisy stavebního odboru pro stavbu sokolovny, 1899 – 1900.
- SOkA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 145, kart. 22: podmínky na stavbu sokolovny, 1907.
- SOkA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 146, kart. 22: nabídkové řízení na stavbu a vybavení sokolovny, 1905 – 1908.
- SOkA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 273: pamětní kniha, 1869 – 1908.
- SOkA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 143, kart. 22: spisy stavebního odboru pro stavbu sokolovny, 1899 – 1900.

- SOkA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 147, kart. 22: korespondence se staviteli, malíři, 1901 – 1910.
- SOkA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 144, kart. 22: stavba sokolovny, 1900 – 1921.
- SOkA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 262, kart. 30: rozpočty na stavbu sokolovny, 1901 – 1907.
- SOkA Prostějov, Archiv města Prostějov II, inv. č. 2056, čj. 620, kart. 188: stavba sokolovny, 1920.
- SOkA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov, č. 3798/1964: vyrozumění o zápisu kulturní památky do státního seznamu kulturních památek ze dne 16. 4. 1964.
- SOkA Prostějov, Stavební firma Konečný a Nedělník, poř. č. 238, V. Chytil: novostavba obchodního a činžovního domu Kravařova 1a, 1902.
- SOkA Prostějov, Okresní úřad Prostějov, všeobecná registratura, sign. G 1912, výběrový rejstřík, čj. 1488A Živnostenská banka pro Čechy a Moravu – ohlášení filiálky v Prostějově, stanovy banky 1909 – 1912, karton 198.
- SOkA Prostějov, Okresní úřad Prostějov, všeobecná registratura, sign. G 1911, výběrový rejstřík, čj. 18629, V. Nekvasil, stavitel: pracovní řád pro stavbu Živnostenské banky v Prostějově, 1911, karton 194.

Literatura

- B. Adamík – F. Fröml – D. Janoušek et al., *Nová radnice v Prostějově*, Prostějov 1990.
- B. Adamík, *Moderní architektura v Prostějově*, in: *Štafeta 1*, Prostějov 1998, *Architektura 2*, Praha 1940.
- Anketa o stavbě nové školní budovy v Prostějově, in: *Hlasy z Hané*, 26. 1. 1908, č. 10, s. 3 – 4.
- R. Boháčková, *Život a dílo prof. JuDr. Františka Weyra*, Brno 1993, bakalářská práce, 61 s.
- H. Bajgarová, *50. výročí školní budovy na Skálově náměstí. Kulturní kalendář*, 3, 1960, s. 211 – 212.
- J. Bartoška – V. Kolář – J. Maliva et al., *Prostějov. Dějiny města 2*, Prostějov 1999.
- K. Biňovec – N. Komendová, *Prostějov. Zásady památkové ochrany*, Olomouc 2003, list 15/1, rukopis uložen v archivu NPÚ, ú. o. p. v Olomouci.
- T. Cydlík, *Výtvarná kultura v Prostějově v letech 1918 – 1939*, Opava 2004, diplomová práce, 135 s.
- Z. Dvořáková, *Josef Václav Myslbek, život a dílo*, Praha 1983.
- G. Fahr – Beckerová, *Secese*, Praha 1998.
- Z. D. Gilarová, *Čas secese. Kapitoly z kulturních dějin přelomu 19. a 20. století*, Pelhřimov 2007.
- L. Grůzová – M. Kokojanová – Josef Maliva et al., *Prostějov. Dějiny města 1*, Prostějov 2000.
- L. Grůzová – P. Marek – M. Peterka, *Prostějov 1390 – 1990, 600 let*, Praha 1989.
- L. Grůzová, *Počátky města Prostějova*, in: L. Grůzová – J. Polišínský – A. Prudká et al., *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994.
- F. Haas, *Architektura 20. století*, Praha 1980.
- J. Herout, *Staletí kolem nás*, Praha 2001.
- *Historický místopis Moravy a Slezska 1848-1960*, sv. 5, Ostrava 1976, s. 23-24,25.
- M. Horáček – M. Mertová et al., *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007.
- L. Hrózová – P. Marek – V. Šlapeta et al., *Národní dům v Prostějově*, Prostějov 1980.
- A. Chateleta, *Světové dějiny umění*, Praha 2004.

- J. Chochol, Jan Kotěra, in: *Časopis československých architektů*, Praha 1923, s. 165.
- M. Chytil, *Slavné stavby Prostějova*, Prostějov 2009.
- E. Jeřábková, K ideovým aspektům Kotěrova Národního domu v Prostějově, in: *Umění*, 1996, č. 5, s. 412, 420 – 424.
- E. Jeřábková, *Prostějov - Enkláva české secese na Moravě*, Olomouc 1995, diplomová práce, 135 s.
- S. Kašpárková, *Národní dům v Prostějově*. Studie rekonstrukce zak. č. 0690 1100 13. Stavebně historický průzkum, textová část. Státní ústav pro rekonstrukce památkových měst a objektů v Praze, středisko 11 – Brno, atelier 40 – Olomouc 1986, s. 16.
- W. Koch, *Evropská architektura*, Praha 1998.
- V. Kolář, *Prostějov na starých pohlednicích*, Prostějov 2002.
- J. Kotěra, *O novém umění. Volné směry IV*, Praha 1900.
- J. E. Koula, Česká architektura a její vývoj ve XX. století, in: *Časopis československých architektů*, Praha 1940, s. 24.
- M. Kouřil, K nejstarším dějinám Prostějova, in: L. Grůzová – J. Polišenský – A. Prudká et al., *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994.
- J. Kroupa, Prostějov v 18. století, in: L. Grůzová – J. Polišenský – A. Prudká et al., *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994.
- K. Kuthanová - H. Svatošová, *Metamorfózy politiky. Pražské pomníky 19. století*, Praha 2003, katalog výstavy.
- J. Kühndel - J. Mathon, *Pernštejnský zámek v Prostějově*, Prostějov 1932.
- J. Kühndel, *Prostějov na začátku třicetileté války*, Prostějov 1926-1927.
- J. Kühndel, *Prostějovské domy*, in: Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova, Prostějov 1932, s. 119 – 124.
- J. Kühndel, *Z dějin prostějovského obchodu*, Prostějov 1939.
- D. Lasovský, České banky v Prostějově a na střední Moravě, in: L. Grůzová – J. Polišenský – A. Prudká et al., *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994.
- J. Malíř, Prostějov a česká politika ve 2. polovině 19. a počátkem 20. století, in: L. Grůzová – J. Polišenský – A. Prudká et al., *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994.

- P. Marek, K stavebnímu rozvoji Prostějova po r. 1870, in: *Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově*, 1991, č. 1, s. 10 – 15.
- P. Marek, Prostějov na přelomu 19. a 20. století, in: *Zpravodaj muzea Prostějovska v Prostějově 2*, Prostějov 1985.
- J. Mathon, *Prostějov a okolí ve světle svých historických a uměleckých památek*, Prostějov 1924.
- J. Noll, *Josef Schulz 1840 – 1917*, Praha 1992.
- Ž. Pavlů, *Kapitoly z dějin amatérského divadla v Prostějově*, Brno 2006, diplomová práce, 156 s.
- K. Pimper, *České obchodní banky za války a po válce*, Praha 1929.
- M. Pískalová, Prostějov v literatuře, in: L. Grůzová – J. Polišenský – A. Prudká et al., *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*, Prostějov 1994.
- D. Roháčková, *Národní dům v Prostějově 1907-2007*, Prostějov 2007.
- J. Sedlák, *Slavní vily Jihomoravského kraje*, Brno 2007.
- J. Sedlák, Věrný stoupenec historizující tradice. K 50. Výročí úmrtí architekta Vladimíra Fischera, in: *Prostor Zlín*, 5. 1993, č. 5, s. 13.
- J. Sedlák, Vzpomínka na Emila Králíka, in: *Prostor Zlín*, 4, 1996, č. 3, s. 16.
- K. Sommer, *O ustavení marxistické levice a založení KSCĚ na Prostějovsku*, Prostějov 1961.
- A. Soška - K. Sommer, Příspěvek k historii národního osvobozenického hnutí na Prostějovsku v roce 1918, in: *Střední Morava 2*, 1968, č. 2, s. 37-43.
- A. Soška, *Prostějov revoluční a republikánský*, Prostějov 1929.
- Společenský almanach velkého Brna, Brno 1933, s. 11.
- F. Starý, *Městský hřbitov v Prostějově*, Prostějov 1931.
- Stavba nové školní budovy v Prostějově, in: *Hlasy z Hané*, 26. 1. 1908, č. 10, s. 10 – 12.
- Stavby projektované inž. Vladimírem Fischerem, c. k. stav. adj. v Brně, in: *Architektonický obzor*, 5, 1906, s. 25.
- O. Šefců, *Architektura. Lexikon architektonických prvků a stavebního řemesla*, Praha 2013.
- V. Šlapeta – D. Karasová, *Jan Kotěra, 1871 – 1923: Zakladatel české moderní architektury. Obecní dům*, Praha 2001.

- V. Šlapeta – P. Zatloukal, *Moderní architektura v Prostějově Památky a příroda 7*, 1987.
- F. Šmejkal, Secesně - symbolistní tvorba Ladislava Šalouna, in: *Umění 28*, 1980, č. 5.
- R. Švácha, Národní dům v Prostějově 1905 – 1907, in: V. Šlapeta – D. Karasová, *J. Kotěra, 1871 – 1923. Zakladatel české moderní architektury*, Praha 2001.
- P. Vlček, *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.
- L. Vlčková, *Secese. Vnímání umění 1900*, Praha 2014.
- J. Vytiška, *Několik dat o rozvoji průmyslové výroby a růstu dělnické třídy na Moravě a ve Slezsku*, ČMM, 73, 1954, s. 86.
- P. Zatloukal – M. Pavel, *Historie stavby Národního domu v Prostějově*, Rosice u Brna 2014.
- P. Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750 – 1918 na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 2002.

Elektronické zdroje

- www.bam.brno.cz/architekt/11-vladimir-fischer, vyhledáno 15. 3. 2015.
- www.prijmeni.cz/Spáčil/osobnosti , vyhledáno 16. 3. 2015.
- www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=6752 , vyhledáno 9. 3. 2015.
- www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=382 , vyhledáno 10. 3. 2015.
- [www.houska.cz/ data/page attachment 28 1321978851.pdf](http://www.houska.cz/data/page_attachment_28_1321978851.pdf) , vyhledáno 10. 3. 2015.
- www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=567 , vyhledáno 10. 3. 2015.
- kurzy.eatelier.cz/?SAMOSTUDIUM:teorie:pojmy , vyhledáno 17. 3. 2015
- www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=81 , vyhledáno 10. 3. 2015
- www.galerie-narodni.cz/cs/autori/391-detail/zenisek-josef/ , 10. 3. 2015
- www.biblio.hiu.cas.cz/authorities/161016 , vyhledáno 10. 3. 2015.
- www.phil.muni.cz//fil/scf/komplet/weyr.html , vyhledáno 10. 3. 2015.

10. Obrazová příloha

Seznam obrazových příloh:

1.a) Prostějov celkový pohled – dobový pohled, kombinovaný tisk, S. Hroch, 1930

Méně častý pohled na město od severu. Věže v pozadí patří prostějovským dominantám – zcela vlevo kostely sv. Jana Nepomuckého a sv. Cyrila a Metoděje, uprostřed kostel Povýšení sv. Kříže a vpravo radnice.

b) Pozdrav z Prostějova – litografie, tisk T. Böhm, Nové město nad Metují, 1898

Velmi zajímavá je čtyř okénková litografie z roku 1898. Na horním levém snímku je zde zachycena dnes již neexistující budova c. k. telegrafického úřadu.

c) Prostějov – Krasice – propagační pohlednice, litografie, 1922

Obuvnická firma Wolf a Franže vznikla v polovině 90. let 19. století a zabývala se především výrobou domácích a houněné obuvi.

2.a) Národní divadlo v Prostějově – pohled od kostela milosrdných bratří (kostel sv. Jana Nepomuckého)

b) Půdorys přízemí Národního domu s restaurací, kavárnou a hernou.

c) Národní dům Prostějov – kombinovaná technika, J. R. P., 1914

Spolkový blok Národního domu je ve srovnání s vlastní divadelní budovou velmi jednoduchý. Je členěn pouze centrálním rizalitem kavárny a zkoseným jižním nárožím, na kterém je umístěna kamenitá kašna s arkýřem od Stanislava Suchardy.

d) Národní dům Prostějov – kolorovaný světlotisk, 1908

Malebně použitý motiv Hanačky v kroji na vyobrazené koláži.

3.a) Nová radnice – pohled od náměstí T. G. Masaryka

b) Prostějov náměstí T. G. Masaryka – kolorovaný světlotisk, L. a P., Praha, 1904

4. Městský hřbitov v Prostějově – pohled na hlavní bránu

5.a) Synagoga v Prostějově – pohled na hlavní vstup

b) Pozdrav z Prostějova – světlotisk, J. F. Bouček, 1900

Ojedinelý snímek zachycující vpravo podobu synagogy, v jejíž těsné blízkosti byla postavena zemská reálka.

6.a) Dům U Měsíčka – pohled od náměstí T. G. Masaryka

b) Návrhy fasády hlavního průčelí z roku 1901

c) Domovní znamení – nad vstupním portálem domu U Měsíčka

7.a) Místní vlakové nádraží Prostějov – celkový pohled směrem od náměstí T. G. Masaryka

b) Místní vlakové nádraží Prostějov – pohled na levou část objektu směrem od náměstí T. G. Masaryka

c) Severní nádraží Prostějov – světlotisk, 1906

Hlavní nádraží bylo postaveno v roce 1869 a v roce 1870 se Prostějov napojil na trať Brno – Olomouc. Na konci druhé světové války bylo nádraží i s poštovním úřadem zničeno požárem a následným výbuchem.

8.a) Gymnázium Jiřího Wolкера v Prostějově – pohled na hlavní vchod směrem od náměstí Padlých hrdinů

b) Návrh půdorysu gymnázia – přízemí

c) České státní gymnázium – světlotisk, J. Werner, Olomouc, 1904

Budova Českého státního gymnázia v Kollárově ulici postavená v roce 1901 firmou Čeňka Venclíka podle projektu ing. Karla Doudy.

9.a) Městský dům Hanačka 2

b) Městský dům Hanačka 2 – pohled na jižní fasádu v levé části s velkým trojúhelným štítem

c) Vstupní portál

10.a) Sokolovna v Prostějově – celkový pohled směrem od zámku

b) Plán půdorysu suterénu sokolovny z roku 1919

c) Návrh východního průčelí Sokolovny

11.a) Obecná a měšťanská škola – celkový pohled směrem od sokolovny

b) Plán půdorysu školy z roku 1909

c) Jubilejní škola chlapecká Prostějov – kolorovaný světlotisk, J. Vrla, 1914

Chlapecká škola na Skálově náměstí dostavěná v roce 1910 podle návrhu architekta Karla Hugo Kepky.

12.a) Vila Josefa Kovaříka – pohled na hlavní vchod

b) Plán půdorysu vily z roku 1910

c) Dobový snímek – pohled na sochu s fontánou

d) Vila Františka Kovaříka – kombinovaná technika, V. Pittner, 1914

Vila byla postavena v roce 1910 podle projektu brněnského architekta Emila Králíka a je zajímavá svojí vnitřní dispozicí.

13.a) Vila Josefa Kovaříka – pohled na hlavní vchod

b) Plán půdorysu vily z roku 1910

14.a) Živnostenská banka v Prostějově – pohled směrem od náměstí T. G. Masaryka

b) Prostějov Živnostenská banka – dobový pohled, kolorovaný světlotisk, A. Š. P., 1921

Průhled Pernštýnským náměstím směrem k Živnostenské bance a za ní vyčnívající radnicí.

c) Socha na vrcholku štítu

15.a) Vrlův dům v Prostějově – pohled směrem od náměstí Edmunda Husserla

b) Plán půdorysu 3. patra a půdy z roku 1912

c) Prostějov Rudolfovo náměstí – kolorovaný světlotisk, J. Buček, 1913

Severní frontě Rudolfova náměstí dominuje Vrlův nájemní dům z roku 1912 projektovaný Richardem Klenkou z Vlastimilů.

11. Obrazová příloha

1. a)

Prostějov celkový pohled – dobový pohled, kombinovaný tisk, S. Hroch, 1930

Méně častý pohled na město od severu. Věže v pozadí patří prostějovským dominantám – zcela vlevo kostely sv. Jana Nepomuckého a sv. Cyrila a Metoděje, uprostřed kostel Povýšení sv. Kříže a vpravo radnice.

(Viz V. Kouřil (pozn. 112), s 14.)

1. b)

Pozdrav z Prostějova – litografie, tisk T. Böhm, Nové město nad Metují, 1898

Velmi zajímavá je čtyř okénková litografie z roku 1898. Na horním levém snímku je zde zachycena dnes již neexistující budova c. k. telegrafického úřadu.

(Viz V. Kouřil (pozn. 112), s. 34.)

1. c)

Prostějov – Krasice – propagační pohlednice, litografie, 1922

Obuvnická firma Wolf a Franže vznikla v polovině 90. let 19. století a zabývala se především výrobou domácí a houněné obuvi.

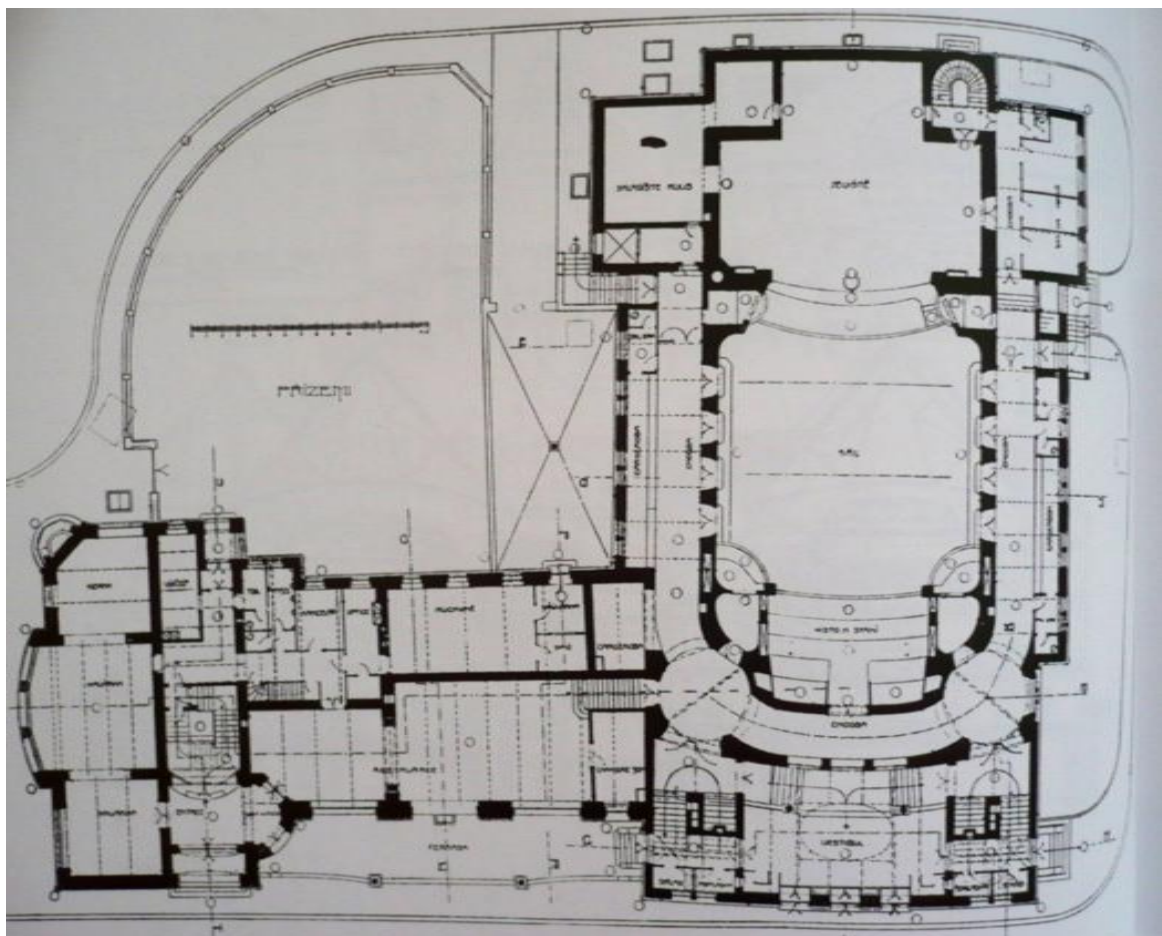
(Viz V. Kouřil (pozn. 112), s. 125.)

2. a)

Národní divadlo v Prostějově – pohled od kostela milosrdných bratří (kostel sv. Jana Nepomuckého), foto archiv autorky práce

2. b)

Půdorys přízemí Národního domu s restaurací, kavárnou a hernou.

(Viz D. Roháčková (pozn. 94), s. 106.)

2. c)

Národní dům Prostějov – kombinovaná technika, J. R. P., 1914

Spolkový blok Národního domu je ve srovnání s vlastní divadelní budovou velmi jednoduchý. Je členěn pouze centrálním rizalitem kavárny a zkoseným jižním nárožím, na kterém je umístěna kamenitá kašna s arkýřem od Stanislava Suchardy.

(Viz V. Kouřil (pozn. 112), s. 47)

2. d)

Národní dům Prostějov – kolorovaný světlotisk, 1908

Malebně použitý motiv Hanačky v kroji na vyobrazené koláži.

(Viz V. Kouřil (pozn. 112), s. 209)

3. a)

Nová radnice – pohled od náměstí T. G. Masaryka, foto archiv autorky práce

3.b)

Prostějov náměstí T. G. Masaryka – kolorovaný světlotisk, L. a P., Praha, 1904
(Viz V. Kouřil (pozn. 112), s. 208.)

4.

Městský hřbitov v Prostějově – pohled na hlavní bránu, foto archiv autorky práce

5. a)

Synagoga v Prostějově – pohled na hlavní vstup, foto archiv autorky práce

5. b)

Pozdrav z Prostějova – světlotisk, J. F. Bouček, 1900

Ojedinelý snímek zachycující vpravo podobu synagogy, v jejíž těsné blízkosti byla postavena zemská reálka.

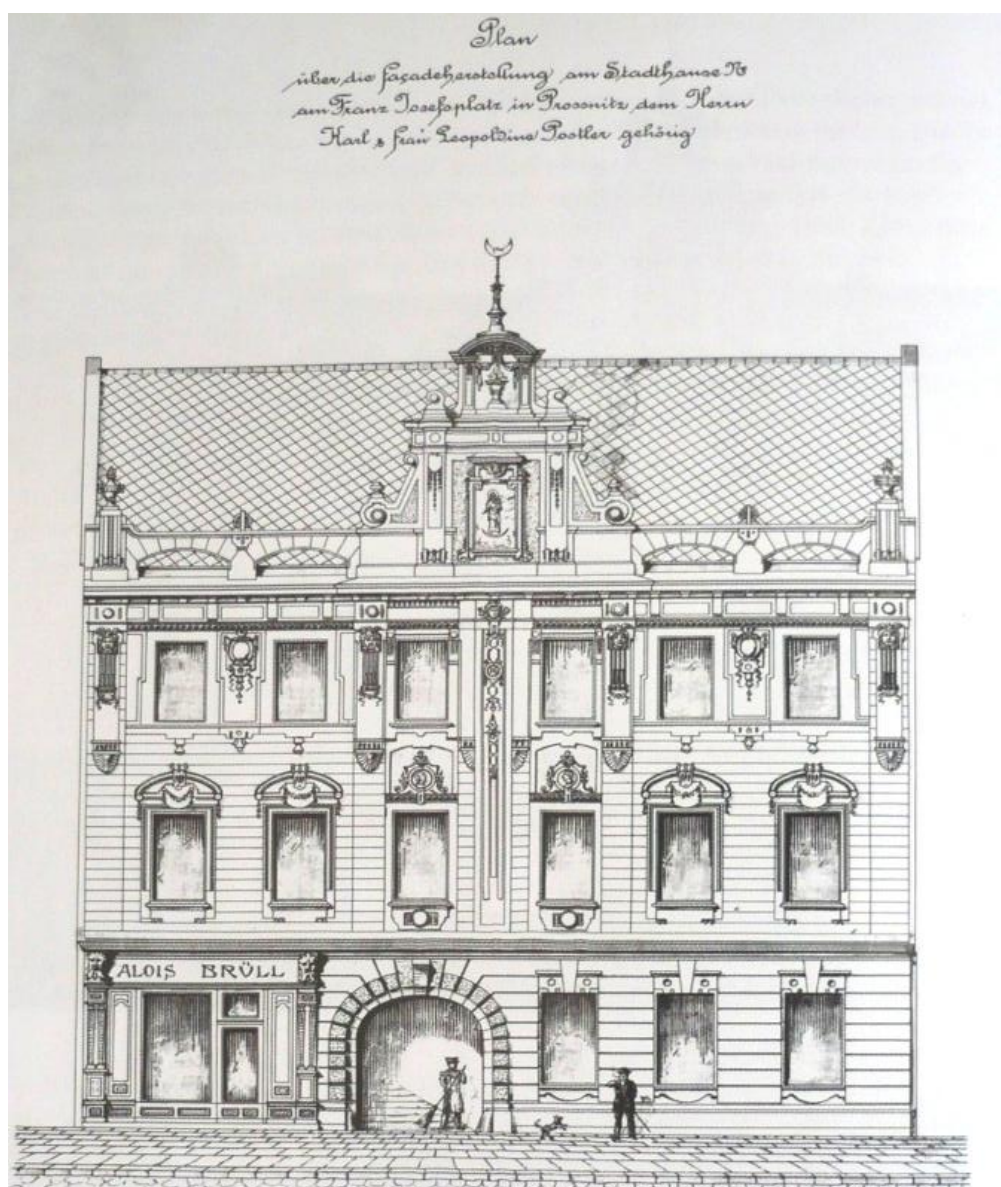
(Viz V. Kouřil (pozn. 112), s. 103.)

6. a)

Dům U Měsíčka – pohled od náměstí T. G. Masaryka, foto archiv autorky práce

6. b)

Návrhy fasády hlavního průčelí z roku 1901

(SOkA Prostějov, Stavební firma Konečný a Nedělník, sign. 298: nákres fasády, 1901: nákres na postavení nového kanálu, 1901: rozpočty a účty za stavební práce, 1901 – 1904.)

6. c)

Domovní znamení – nad vstupním portálem domu U Měsíčka, foto archiv autorky práce

7. a)

Místní vlakové nádraží Prostějov – celkový pohled směrem od náměstí T. G. Masaryka, foto archiv autorky práce

7. b)

Místní vlakové nádraží Prostějov – pohled na levou část objektu směrem od náměstí T. G. Masaryka, foto archiv autorky práce

7. c)

Severní nádraží Prostějov – světlotisk, 1906

Hlavní nádraží bylo postaveno v roce 1869 a v roce 1870 se Prostějov napojil na trať Brno – Olomouc. Na konci druhé světové války bylo nádraží i s poštovním úřadem zničeno požárem a následným výbuchem.

(Viz V. Kouřil (pozn. 112), s. 154.)

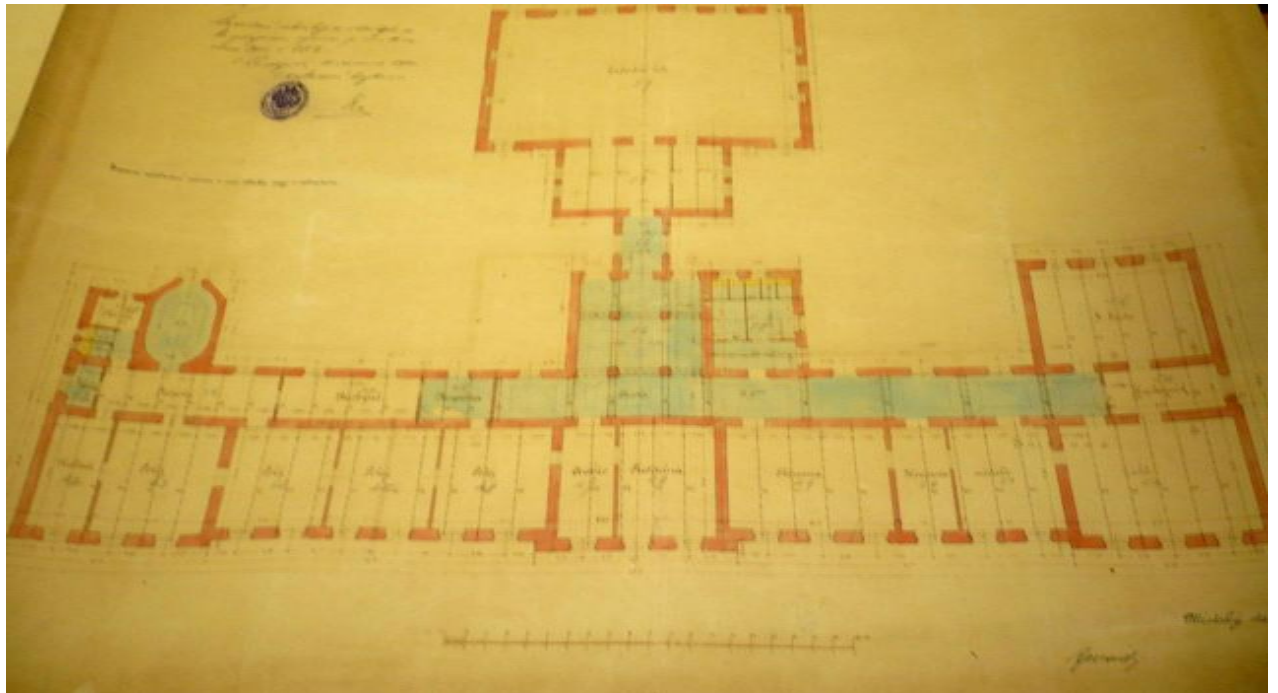

8. a)

Gymnázium Jiřího Wolкера v Prostějově – pohled na hlavní vchod směrem od náměstí Padlých hrdinů, foto archiv autorky práce

8. b)

Návrh půdorysu gymnázia – přízemí

(SOkA Prostějov, Stavební firma Č. Venclíka, sign. 175: náčrtek půdorysu, 1901, 1900 – 1901.)

8. c)

České státní gymnázium – světlotisk, J. Werner, Olomouc, 1904

Budova Českého státního gymnázia v Kollárově ulici postavená v roce 1901 firmou Čenka Venclíka podle projektu ing. Karla Doudy.

(Viz V. Kouřil (pozn. 112), s. 91.)

9. a)

Městský dům Hanačka 2, foto archiv autorky práce

9. b)

Městský dům Hanačka 2 – pohled na jižní fasádu v levé části s velkým trojúhelným štítem, foto archiv autorky práce

9. c)

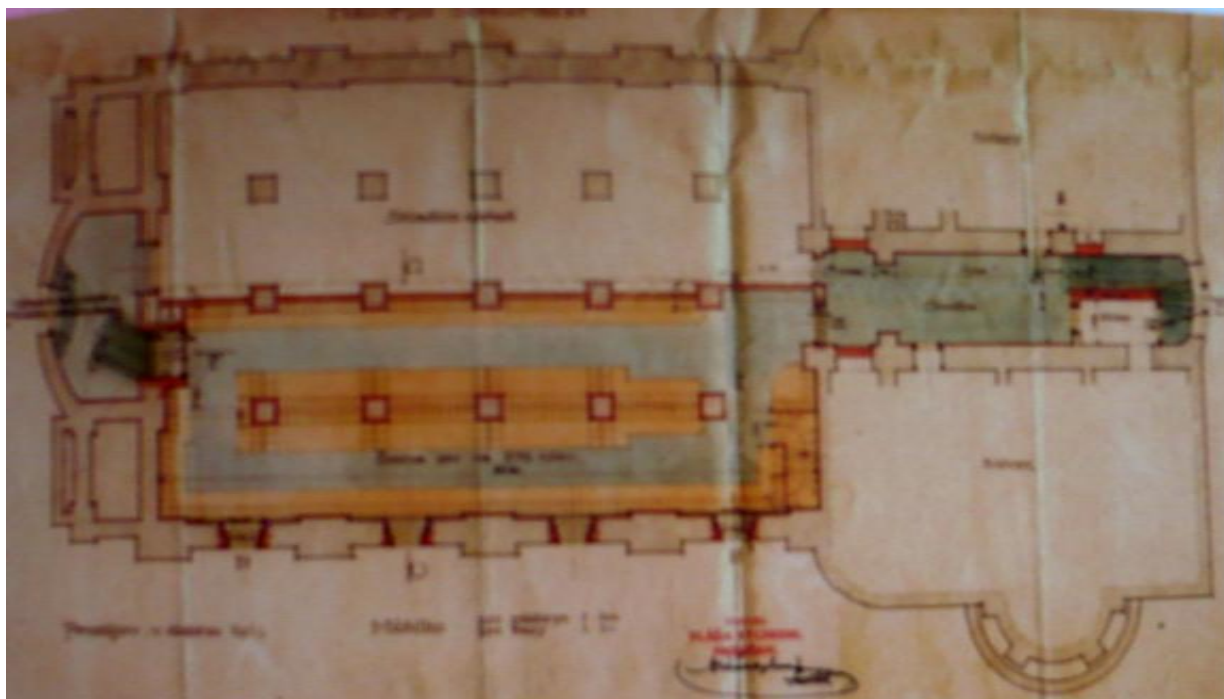
Vstupní portál, foto archiv autorky práce

10. a)

Sokolovna v Prostějově – celkový pohled směrem od zámku, foto archiv autorky práce

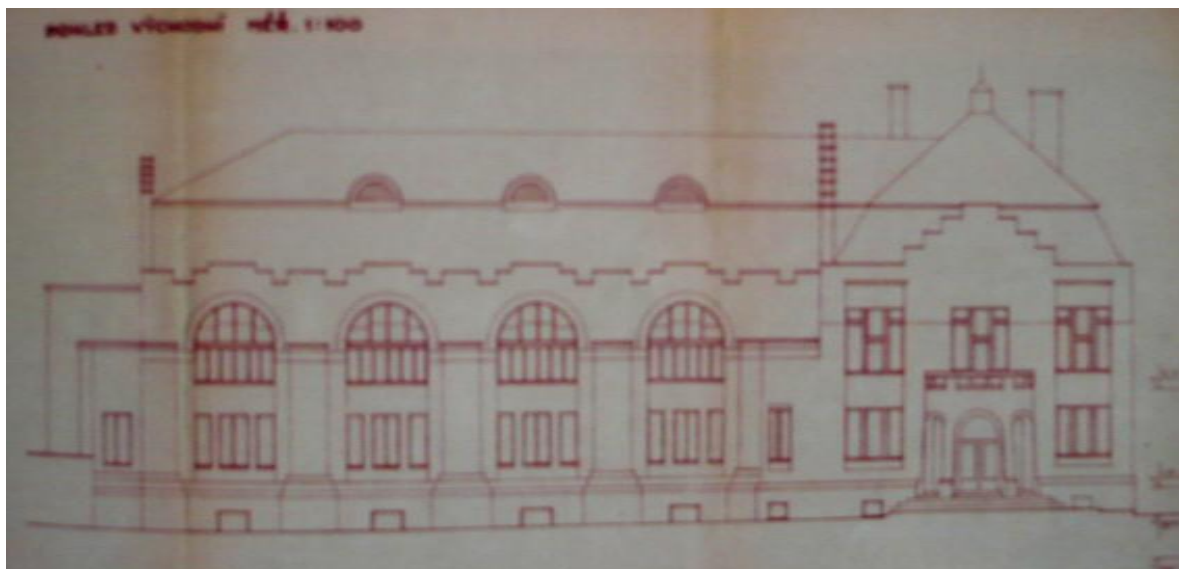
10. b)

Plán půdorysu suterénu sokolovny z roku 1919, foto archiv autorky práce
(SOkA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 147, kart. 22: půdorys suterénu sokolovny, 1919.)

10. c)

Návrh východního průčelí Sokolovny

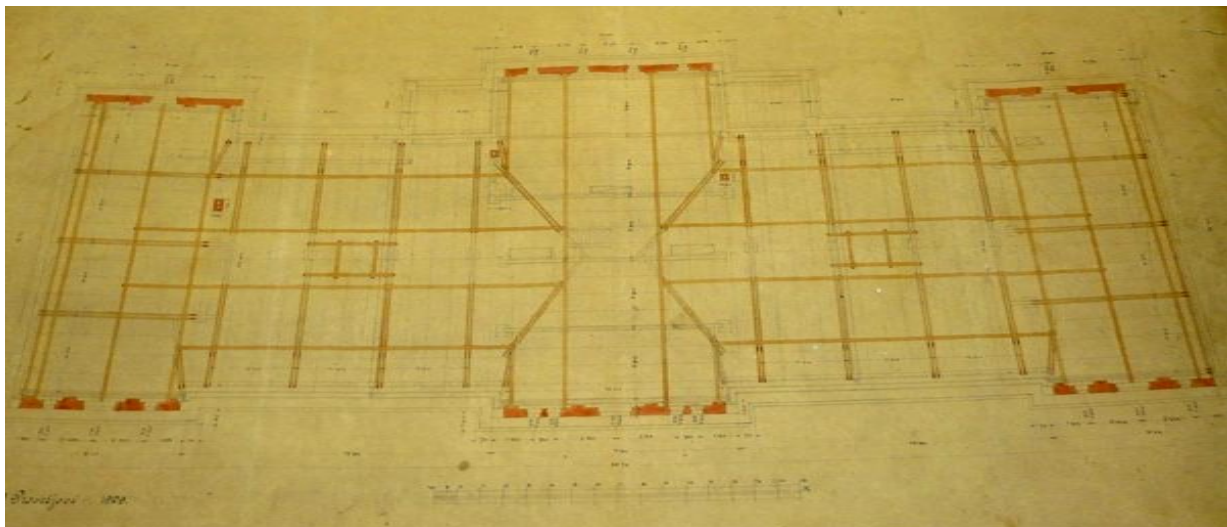
(SOkA Prostějov, Sokol I. Prostějov, inv. č. 149, kart. 22: návrh východního průčelí Sokolovny, 1919.)

11. a)

Obecná a měšťanská škola – celkový pohled směrem od sokolovny, foto archiv autorky práce

11. b)

Plán půdorysu školy z roku 1909, foto archiv autorky práce

11. c)

Jubilejní škola chlapecká Prostějov – kolorovaný světlotisk, J. Vrla, 1914

Chlapecká škola na Skálově náměstí dostavěná v roce 1910 podle návrhu architekta Karla Hugo Kepky.

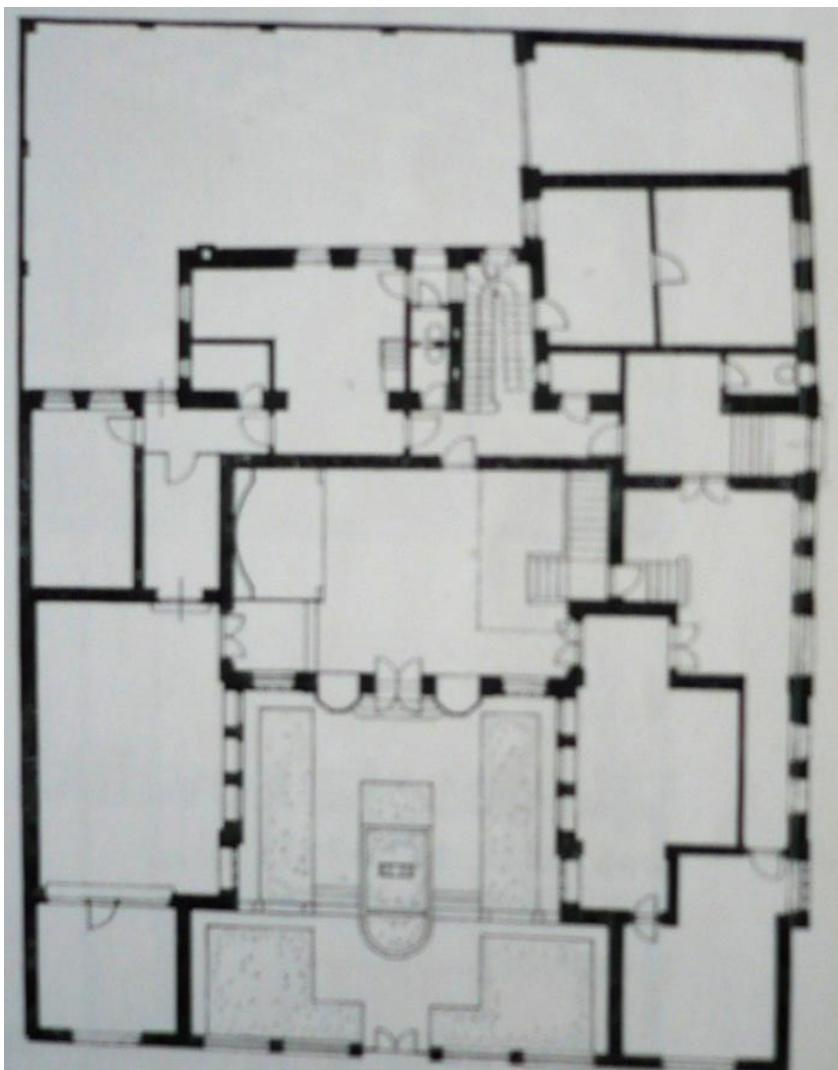
(Viz V. Kouřil (pozn. 112), s. 100.)

12. a)

Vila Josefa Kovaříka – pohled na hlavní vchod, foto archiv autorky práce

12. b)

Plán půdorysu vily z roku 1910

(Viz P. Zatloukal – M. Horáček – M. Mertová et al. (pozn. 164), s. 49 – 51.)

12. c)

Dobový snímek – pohled na sochu s fontánou
(Viz V. Kouřil (pozn. 112), s. 120.)

12. d)

Vila Františka Kovaříka – kombinovaná technika, V. Pittner, 1914

Vila byla postavena v roce 1910 podle projektu brněnského architektka Emila Králíka a je zajímavá svojí vnitřní dispozicí.

(Viz V. Kouřil (pozn. 112), s. 158.)

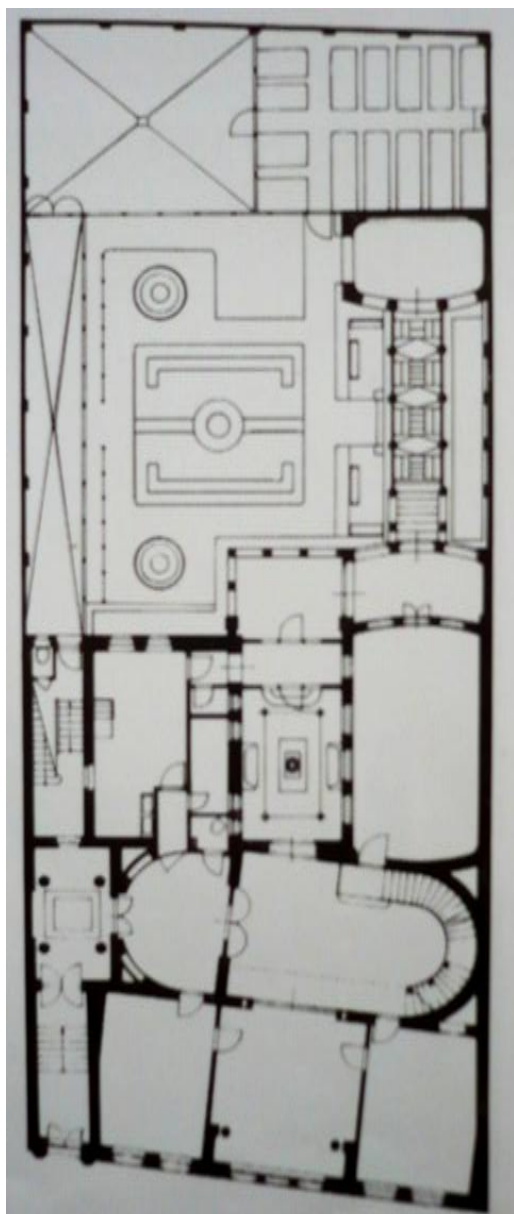

13. a)

Vila Josefa Kovaříka – pohled na hlavní vchod, foto archiv autorky práce

13.b)

Plán půdorysu vily z roku 1910

(Viz P. Zatloukal – M. Horáček - M. Mertlová et al. (pozn. 164), s. 52 – 54.)

14. a)

Živnostenská banka v Prostějově – pohled směrem od náměstí T. G. Masaryka, foto archiv autorky práce

14. b)

Prostějov Živnostenská banka – dobový pohled, kolorovaný světlotisk, A. Š. P., 1921
Průhled Pernštýnským náměstím směrem k Živnostenské bance a za ní vyčnívající radnici.
(Viz V. Kouřil (pozn. 112), s. 56.)

14. c)

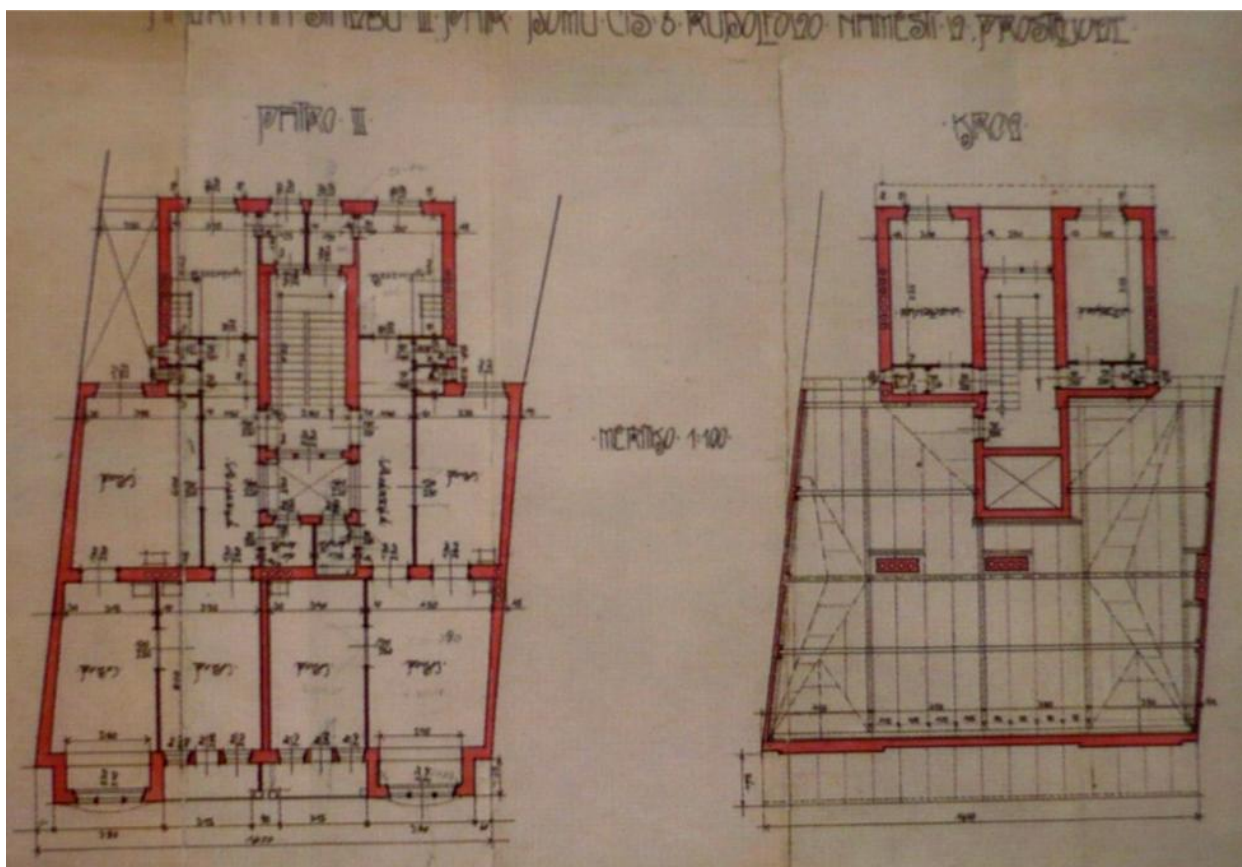
Socha na vrcholku štítu – foto archiv autorky práce

15. a)

Vrlův dům v Prostějově – pohled směrem od náměstí Edmunda Husserla, foto archiv autorky práce

15. b)

Plán půdorysu 3. patra a půdy z roku 1912

(SOkA Prostějov, Městský národní výbor Prostějov: Památky města – nezpracovaná složka dokumentů (seznam kulturních památek v Prostějově z let 1961, 1962, 1963 a 1964 s uvedením čísla parcely, čísla popisného, vlastní památkou a s krátkou charakteristikou), 1961 – 1964.)

15. c)

Prostějov Rudolfovo náměstí – kolorovaný světlotisk, J. Buček, 1913

Severní frontě Rudolfova náměstí dominuje Vrlův nájemní dům z roku 1912 projektovaný Richardem Klenkou z Vlastimilů.

(Viz V. Kouřil (pozn. 112), s. 165.)